

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

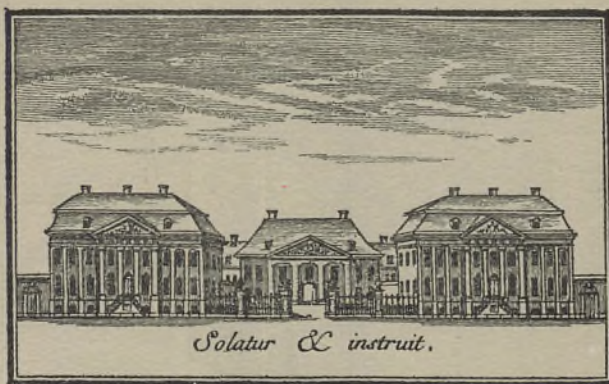
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

KNUD FABER

MIT UNIVERSITETSLIV

FRA VOLONTØR TIL EMERITUS

NOSOCOMIUM REGIUM FRIDERICIANUM.

C. F. EN. Scd

GYLDENDAL

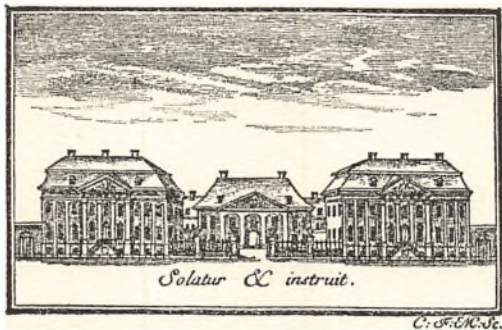
MIT UNIVERSITETSLIV

KNUD FABER

MIT UNIVERSITETSLIV

FRA VOLONTØR TIL EMERITUS

NOSOCOMIUM REGIUM FRIDERICIANUM.

GYLDENDALSKE BOGHANDEL - NORDISK
FORLAG - KØBENHAVN - MCMXXXIII

COPYRIGHT 1943 BY GYLDENDALSKE
BOGHANDEL NORDISK FORLAG - COPENHAGEN

—
ANDET OPLAG
HERMED IALT TRYKT I 2000 EKSEMPLARER

—
PRINTED IN DENMARK
GYLDENDALS FORLAGSTRYKKERI
KØBENHAVN

TILEGNET

MIN HUSTRU

INDHOLD

Forord	9
Ungdomsjaar	11
Vore Overlæger	21
Da Thorkild Rovsing giftede sig	39
Assistenttiden	59
Konkurrencen	72
Hospitalet og Undervisningen	77
Fakultetet og Universitetet	105
Mit Rektoratsaar	131
Emeritus	140

F O R O R D

Det Tilbageblik, jeg hermed fremlægger for Offentligheden, er ikke Livserindringer i sædvanlig Forstand. Der findes ingen Anekdoter fra min Barndom og der gøres ikke Rede for de Indtryk, jeg har faaet af de mange fremragende Mennesker, jeg har haft Forbindelse med i mit Liv. Fremstillingen angaar mit Liv paa Hospital og Universitet og er begrænset dertil. De andre Opgaver, der har lagt Beslag paa mit Arbejde og min Interesse, har jeg i det væsentlige omtalt andre Steder.

Kaj Munk har sikkert Ret, naar han skriver: „Det er jo Alderdommens Lyst at se tilbage og dens Svaghed at tro, at andre interesserer sig for, hvad den dør ser“. Det er dog mit Haab, at Bogen med sit begrænsede Æmnevalg vil kunne interessere særlig den Del af Lægeverdenen, som endnu har Erindring om Undervisningen og Virksomheden paa Afd. B, medens jeg var dens Chef, og om de forskellige Stridigheder, der i sin Tid i saa høj Grad opfyldte Sindene, og som jeg har følt Trang til at gøre Rede for, saaledes som jeg maa se paa dem med mine egne Øjne.

I Stedet for det Portræt, hvormed man ofte smykker sine Livserindringer, vil jeg give følgende Oplysninger om mig selv. Jeg er dansk Pykniker af ren fynsk Afstamning, derfor anlagt for Forhandlingspolitik. Jeg er paa Fædrenes Side maniodepressiv disponeret og har altid maattet kæmpe mod et hurtigt reagerende Nervesystem.

Min Trang til videnskabelige Studier skylder jeg i særlig Grad min Fader, Adjunkt C. G. V. Faber. Han var en paa forskellige Omraader meget interesseret Mand. Foruden Kunsthistorie og Litteratur dyrkede han nordisk Arkæologi. Han var Sjælen i Oprettelsen af Museet i Odense og deltog i sin Tid i de store Udgravninger af Oldsager paa Fyn. Han var en Periode Medlem af Folketinget, men afslog Genvalg for i Ro at kunne opdrage sin Børneflokk. Han havde selv tænkt at studere Medicin, men efter Tidens Skik rettede han sig efter sin Fader Biskop Nicolai Faber, der absolut forlangte, at han skulde tage teologisk Examen. Præst blev han dog aldrig. Det er Paavirkning fra ham, der har præget saavel mig som mine tre Brødre. Vi blev alle indstillede paa Naturvidenskab, to blev Ingeniører og to Læger.

Min Interesse for foreliggende Opgaver og Problemer har Livet igennem ledet mig til at paatage mig flere Hverv end heldigt for min Sjælero. Min egentlige Livsopgave var jo mit Arbejde paa Hospitalet, for Videnskaben og for Undervisningen i klinisk Medicin, men ved Siden deraf blev jeg greben af forskellige organisatoriske Problemer, som i høj Grad trængte til Løsning, og som virkede hæmmende paa hele det medicinske Liv her i Landet. Jeg tror at turde sige, at den Traad, der hos mig har forenet disse forskellige Hverv, har været min Kærlighed til mit Land og det Samfund, jeg tilhører, jeg tror ogsaa, at jeg har været trofast overfor de Opgaver, jeg har været sat til at løse.

UNGDOMSAAR

Det var med en Følelse af Spænding og Alvor, vi unge Medicinere i 1881 vandrede ind ad Gitterporten til det gamle hæderkronede Frederiks Hospital for at virke som Volontører. Det var paa de kirurgiske Afdelinger, vi først blev modtagne, jeg hos Prof. Plum paa den lille Afd. D. De Opgaver, der dengang forelaa for os Volontører, er ofte nok beskrevet. Det var i Karbolantiseptikens gyldne Dage, og vor Hovedbeskæftigelse var at tilberede de 8-lagede Forbindinger af Karbolgaze, som vi bar rundt i en Strop ved Stuegangen for at have dem parat ved Skiftning af Forbindingerne paa Saarene, og saa iøvrigt at administrere den berømte Spray, der indhyllede Operationsfeltet med en tæt Sky af Karboldamp. Vi havde en gammel Trøje hængende paa Hospitalet og iførte os den inden Stuegangen, saa vi saa mindre appetitlige ud end de moderne hvidfrakkede Studenter, men Troen paa Karbolen var stor, og selv den store Antiseptiker Saxtorph opererede som bekendt i sit daglige Tøj med et Par Voxdugsmanchetter ved Haandleddene. Paa medicinsk Afdeling kom vi senere, men kun en Maanedstid.

Nogen Kritik overfor Hospitalet havde vi naturligvis ikke i de første Studenteraar. Vi beundrede vore fire Overlæger, skælvede noget for Prof. Saxtorph, elskede Prof. Plum, der med sit vidunderlige Hjerte og dramatiske Talent altid var en Opmuntring paa en Stuegang. Vi sværmede for Prof. With, der med sit herkuliske

Ydre og sine originale og aandfulde Betragtninger ved Sygesengen indgød os den største Respekt, og med Stolt-hed kolporterede vi Rygtet om, hvorledes han gav et Par Husarer en Omgang, da de i den da ret skumle Grønningen vilde genere ham, medens han gik og forberedte sig paa sine Konkurrenceforelæsninger. Ligeledes nød vi Prof. Reisz elegante Kliniker og hans smaa Vittigheder paa Stuegangen.

Noget anderledes saa vi paa Forholdene, da vi havde gennemgaaet hele det medicinske Studium og var blevet Kandidater. Vi havde været i Berøring med alle Fakultetets Professorer, og vi havde faaet en Fornemmelse af Medicinens Udvikling, som da foregik i rivende Fart. Allerede da vi var Volontører, abonnerede mine Kammerater og jeg paa det da særlig aktuelle „Fortschritte der Medicin“, og med Undren og Sindsbevægelse læste vi om Kochs Opdagelse af Tuberkelbacillen, om hans Rejse til Indien og Paavisning af Koleraspirillen, om Gonokokken og Difteribacillen o. s. v. Vi havde som Studentermarchaller deltaget i den internationale Lægekongres i København i 1884, vi havde hørt Pasteur tale om Behandlingen af Hundegalskaben, vi havde set de fremragende engelske Læger med Paget og Gull i Spidsen, kort sagt vi havde Følelsen af Liv og Udvikling og af, at der foregik noget i Verden. Vi var derfor ikke fremmede for Kritik, naar vi saa paa Forholdene paa det gamle Frederiks Hospital.

De Kammerater, jeg særlig havde sluttet mig til, var Thorkild Rovsing, Carl Rasch og Sofus Torup, alle stærkt interesserede i Medicinens videnskabelige Problemer allerede i Studietiden, og vi forstod, at hvor megen Kærlighed vi end havde til Hospitalsvirksomheden, saa var det den experimentelle Patologi, som nu bevirkede de store Fremskridt, og som lovede at omdanne hele Klinikken.

Der var kun faa af de Mænd, der havde oplevet 1864, der ikke følte sig knugede af Nederlaget og dets Følger. Der var i de første 20 Aar derefter kun lidet Initiativ og Storsyn, og da en ny Generation var voxet op i Landet med nye Synspunkter og videre Horizont, stødte den paa en stærk og hæmmende Reaktion paa de fleste Omraader. Ogsaa indenfor Lægeverdenen gjorde Stagnationen sig i høj Grad gældende. Med 64 var enhver Forbindelse med Tyskland afbrudt, og den rige Udvikling, Medicinen fik i dette Land, naaede kun lidet ind over Grænserne. De fleste af Byens Overlæger havde med Begejstring deltaget som ganske unge i Trearskrigen 1848—50 og havde saa meget vanskeligere ved at overleve 1864. Med Engelsted som Fører kunde man med en vis Ret henføre dem omtrent alle til det 1848 skabte Krigsparti, der lige saa nationalt begejstret som intolerant forhindrede Wilhelm Meyer i at faa den Reservelægestilling, han saa vel havde fortjent.

Paa Frederiks Hospital var det mest fremtrædende Træk, at der ikke var gjort noget Forsøg paa at ændre Hospitalet. Overlægerne koncentrerede sig om deres Undervisning og Patientbehandling. Saxtorph indførte Antiseptikken og revolutionerede derved ganske vist Livet paa de kirurgiske Afdelinger, men de ydre Rammer var ganske uforandrede som i Struensees Tid. With udførte sine udmærkede og originale Studier over Appendicitis og Ulcus ventriculi, men heller ikke han havde nogen Interesse for Fornyelse af Omgivelserne. Stadigvæk var de gammeldags Klosetter, Skarnkasser og Udskylningskummer anbragte i Thekøkkener, der dannede en Tværgang mellem Sygestuerne. Stadigvæk foregik al Undervisning paa Sygestuerne, kun Kirurgerne havde et Auditorium, der tillige var Operationssal, og som om Søndagen benyttedes til Kirke.

I Modsætning dertil stod Kommunehospitalet færdigbygget i 1863. Smukt og moderne indrettet og forsynet med Specialafdelinger opfyldte det de Studenter og Kandidater, der færdedes der, med Stolthed, og vi paa Frederiks Hospital kunde ikke undgaa at føle en vis Misundelse og Nedværdigelse, som kun delvis opvejedes af vor Opfattelse af vore Overlæger som større Personligheder og vort Hospital som det egentlige Undervisningshospital, der burde være det førende. Men ogsaa med Hensyn til videnskabelig Forskning stod Frederiks Hospital tilbage. Under Paavirkning af Panum havde et Par unge Medicinere, Buntzen og Sørensen optaget den da nye Blodtællingsmetode og i det Hele kastet sig over Blodundersøgelser, og med Sørensen i Spidsen opstod der paa Kommunehospitalet en hel hæmatologisk Skole med Chr. Gram, Engelsen, Eiler Hansen o. fl. Det var tildels grundlæggende Arbejder, de udførte, og det skabte et videnskabeligt Liv, som ikke fandtes paa Frederiks Hospital.

I Fengers Tid var der arbejdet af de unge, et Laboratorium fandtes endnu i et Loftskammer, hvor Warncke og vistnok Howitz og andre havde arbejdet, men det stod ganske urørt hen, og det var aldrig blevet benyttet siden de nævnte Mænds Tid. Det var egentlig Oscar Bloch, der først begyndte at vække Hospitalet af dets Dvale. Han fik i en tidligere Vognport indrettet et Laboratorium, hvor han daglig arbejdede. Paa dette rummelige Laboratorium fik ogsaa vi unge Lov til at færdes i Kandidattiden.

Det var efterhaanden en almindelig anerkendt Kendsgerning, at det Kgl. Frederiks Hospital, som det under den nye Direktion almindelig blev benævnet, var yderst utilfredsstillende. Den første Kommission til at forbedre det blev nedsat 1881, saa kom Langes Forslag om Flyt-

ning, og det blev accepteret af Fischer, der var blevet Direktør for Hospitalet. Da han døde efter faa Aars Stilling som Direktør, blev det en Hovedopgave for den nye Direktør, Oberst Schøller, at fortsætte Udarbejdelsen af et Forslag til et nyt Hospital, hvilket fremkom 1888. Det lykkedes dog som bekendt ikke i de kommende 20 Aar at faa noget Lovforslag derom gennemført, og Hospitalet gled videre endnu mere hæmmet overfor alle Tanker om Forbedringer.

For os unge, hvis Trang til videnskabelig Forskning var vakt, var Forholdene paa Hospitalet yderst slette. Bortset fra Oscar Blochs Laboratorium var der ingen Lejlighed til Studier. Den moderne Medicin havde ikke holdt sit Indtog ud over, at man i nogle Vindueskarme kunde farve Tuberkelbaciller. Vindueskarmene var jo i det hele taget de eneste Laboratorier, der fandtes paa de medicinske Afdelinger.

Nogen Opmuntring eller Vejledning kunde vi ikke vente fra vore Overlæger, som forlængst videnskabeligt set var gaaet i Hi, vore Øjne var derfor naturligt nok rettede mod de unge Kræfter, der var i nøjere Forbindelse med de udenlandske Strømninger og særlig med den experimentelle Medicins Udvikling i Tyskland. Chr. Bohr, der havde faaet sin Uddannelse hos den bekendte tyske Fysiolog Ludwig, var lige blevet Panums Efterfølger efter Konkurrence i 1886, og C. J. Salomonsen havde studeret hos Cohnheim i Breslau og havde kastet sig over bakteriologiske Undersøgelser. Ved Fakultetet fandtes ikke Spor af disponible Rum, men det var lykkedes ham at indsnige sig i det botaniske Museums Kælder, Bakterierne var dog Planter!

Her i botanisk Have havde han reddet to Rum, der kunde bruges til Laboratorium og nogle Rum bagved, der kunde benyttes til Dyrestalde. Med sin glødende Be-

gejstring og med sin udprægede Lærerbegavelse dannede Salomonsen under disse primitive Forhold et Centrum for bakteriologisk Interesse i Norden. Hans godt tilrettelagte Kurser i bakteriologisk Teknik var overhovedet de første i sin Slags, der blev holdt nogetsteds, og de samlede Deltagere ikke blot fra Danmark, men fra alle de nordiske Lande. Salomonsens Virksomhed betød et Brud med den danske Medicins videnskabelige Isolering. Han hørte til det Kuld af unge Læger, der ved Lægekongressen i 1884 fik intime Forbindelser med Udlandet. Selv var han Studiekammerat med Ehrlich og Weigert og Ven med R. Koch, god Bekendt af de franske Forskere paa Institut Pasteur og havde Venner i London, som Woodhead o. a.

For os unge stod Chr. Bohr og Salomonsen som Pionerer for den nye Bevægelse, og det var til dem, vi søgte hen for at faa Udløsning for vor videnskabelige Iver.

Den første af vor lille Kreds, der efter Examen søgte videnskabelig Uddannelse var Sofus Torup, der i Maj 1886 blev Assistent ved fysiologisk Laboratorium hos Bohr og der udarbejdede sin Disputats, der forsvaredes i Okt. 1887. Efter en Udenlandsrejse blev han allerede 1889, kun 28 Aar gammel, Professor i Fysiologi i Oslo.

Rovsing havde allerede som Student valgt Kirurgien som Livsopgave. Han begyndte sin Løbebane efter Examen paa Garnisonssygehuset og søgte hurtigt hen til Salomonsens Laboratorium. Efter at have gennemgaaet det sædvanlige Kursus der, prøvede han i 1886 sammen med Heyn at paavise Jodoformens da almindelig antagne bakteriedræbende Kraft. Forsøget faldt fuldstændig negativt ud, men i Stedet for at opgive Sagen vovede de og da særlig Rovsing at drage den Slutning, at Jodoformen i Virkeligheden slet ikke havde nogen antiseptisk Evne, i alt Fald ikke direkte, og at det altsaa var

et farligt Stof at drysse i aabne Saar. Dette medførte stor Opstandelse mellem Kirurgerne, særlig i Tyskland.

Det var nemlig ogsaa en Følge af den nye Tid, at de unge danske Forskere begyndte at skrive i udenlandske medicinske Tidsskrifter. Allerede J. Schou og Chr. Gram havde indviet denne Æra ved at skrive i „Fortschritte der Medicin“, og Rovsing fulgte efter her. Angaaende Jodoformen fik Rovsing Ret, og vi Kammerater var alle stolte over denne første Fjer i Hatten paa det gamle Frederiks Hospital, og vi fulgte Rovsing med Begejstring, da han for første Gang udfoldede sit store stilistiske og polemiske Talent. Saaret over den Mangel paa Forstaaelse og Anerkendelse, hans Arbejde havde faaet mellem de ældre Læger herhjemme, satte han i en lang og meget aggressiv Afhandling sine Kritikere, særlig Bondesen og Mygge paa Plads. Fejden om Jodoformen førtes iøvrigt i de følgende Aar i de tyske Tidsskrifter, hvor en Række Kirurger tog Ordet. Som Reisz skrev ti Aar senere i et Universitetsprogram: „Vist er det, at Rovsings Kamp, der af ham førtes med Liv og Lyst, endte med Sejr.“

For vor Kreds stod Rovsing som den unge kliniske Videnskabs Repræsentant overfor det Bagstræb, der smykkede sig med „Klinikens“ saa ofte misbrugte Navn, og som havde faaet et Slags Organ i Dansk medicinsk Aarsskrift, hvor navnlig Mygge dominerede. Det var nemlig ogsaa Kliniken, der interesserede os, men vi saa dens Fremtid i Samarbejdet med den experimentelle Medicin.

Da Rovsing Aaret efter kom ind som Kandidat paa Frederiks Hospital, fortsatte han sine Studier. Med sit ægte kliniske Talent havde han paa Afdelingerne aabent Øje for de ejendommelige Tilfælde, som jo altid findes, men saa ofte overses, og ved nogle kasuistiske Meddelel-

ser dokumenterede han dette. Iøvrigt tog han i Kandidattiden fat paa sine Undersøgelser over Cystitis og fik dertil Arbejdsplads paa Oscar Blochs før omtalte Laboratorium. Han var da ogsaa den af os, der var længst fremme i Udvikling, da vi i 1886—88 efter nogle Aars Adskillelse atter mødtes som Kandidater paa Hospitalet.

Jeg havde selv i Tiden efter Examen 1885 haft et Par Vandreaar paa forskellige Afdelinger, der alle fik stor Betydning for mig i min fremtidige Løbebane. Min første Kandidatplads efter Examen var hos Prof. Rudolph Bergh, som lige havde opnaaet at faa indrettet Vestre Hospital med sine to Afdelinger for prostituerede Kvinder. Jeg var Hospitalets første Kandidat og var med til at flytte alle Patienterne over fra det gamle Almindeligt Hospital til det helt moderne Vestre. Berghs ejendommelige Personlighed undlod ikke at gøre et stærkt Indtryk paa mit ungdommelige Sind. Som gammel Zoolog var han vant til at betragte Menneskene fra et rent naturhistorisk Synspunkt og med en Blanding af videnskabelig Interesse og dyb Humanitet og vel ogsaa med nogen Lyst til at forarge, havde han særlig kastet sin Interesse paa alle seksuelle Forhold og særlig alle Abnormiteter. Det var paa det Tidspunkt et Særsyn. Kendskabet til Sexuallivets Problemer var i det københavnske da meget borgerlige „victorianske“ Samfund yderst ringe og Fordommene mægtige. Desto mere maatte man beundre den Ihærdighed, hvormed Bergh i sine Afhandlinger og særlig i sine Aarsberetninger udfoldede sine Iagttagelser og sin Belæsthed paa dette Omraade. Noterne i Aarsberetningerne var yderst underholdende og originale.

Skøgerne styrede han med Humanitet og en Disciplin, der dog sjældent behøvede at være skrap. Han havde faaet indrettet Dagligstuer og Arbejdsstuer for

at gøre deres Tilværelse mere menneskelig under Hospitalsopholdet, men han lod sig paa den anden Side ikke dupere. En Sætning, han yndede, var den „at her paa Hospitalet tales kun Sandhed — af en Fejltagelse“.

Naar man som jeg blev optaget i den Kreds, der samledes i Berghs Hjem, og hvor man traf en Række af Datidens radikale Skønaander og Politikere, lærte man ham at kende som den Idealist, han var. Det var en Antydning af en lille Salon, hvori Fruen præsiderede, og hvor man samledes om Aftenen om det runde Bord ved et Glas af Fruens Punch og der diskuterede Tidens bevægede politiske og litterære Forhold ud fra radikale Synspunkter. Bergh var ikke mindst optaget, men han glødede dog navnlig for al naturvidenskabelig Forskning. Han var endnu i sin Alderdom en stadig arbejdende Zoolog og var en anerkendt Autoritet indenfor sin Specialitet, de nøgne Havsnegle. Undertiden kunde hans iltre Temperament slaa Gnister, naar han kom til at berøre de tidligere Tidens Kampe indenfor Zoologernes Kreds mellem Steenstrup og Schiødte, og han var ikke sen til at forære mig sin gamle polemiske Pièce imod „Etatsraad Japetus Steenstrup“, og den var ikke blid. Det var et Udslag af samme Ildhu, der prægede hans specielle Indstilling indenfor sin Lægevirksomhed, og hans Interesse for de den Gang saa lidet forstaaede sexuelle Abnormiteter.

Fra Vestre Hospital førte min Vej mig til en anden meget interesseret Kliniker, den senere Overlæge Fr. Lange, der da var Reservelæge paa Oringe, hvor jeg tilbragte 4 Maaneder. Under stadige Samtaler og Vejledning af Fr. Lange fattede jeg en stor Interesse for Psykiatrien, og mange og indgaaende var vore Diskussioner om Problemerne og om Psykiatriens Fremtid. Saa interesseret var jeg, at jeg meget nær havde søgt min Fremtid

indenfor Psykiatrien og tænkte paa at søge Reservelægeplads hos Lange, da han aabnede Middelfart Sindssygehospital. Det blev dog ikke til noget, men det Indblik, jeg fik i Psykiatrien, har jeg altid betragtet som yderst værdifuldt for min senere Virksomhed som Kliniker.

Fra Oringe kom jeg til Sct. Johannes Stiftelse, og der havde jeg den Lykke at arbejde under Dr. Dethlefsen, der var Reservelæge paa Stiftelsen. Ved den daglige Stuegang fik jeg en grundig Vejledning i Neurologien, hvori Dethlefsen netop uddannede sig til den Mester, han blev. Der var glimrende Materiale af kroniske Nervesygdomme, og Dethlefsen havde den indgaaende kliniske Interesse og Sans, som altid har vakt min Beundring og Kærlighed, naar jeg har truffet den. De 4 Maaneder under hans Vinger har jeg altid mindedes med stor Glæde.

I Aarene 1886—88 samledes vi Studenterkammerater igen paa Frederiks Hospitals Kandidatgang til et muntret og indholdsrigt Kandidatliv. Ansættelsestiden var da $1\frac{1}{2}$ Aar, og jeg traf der atter sammen med Rasch og Roving og en Række andre hyggelige og interesserede Venner. Jeg husker saaledes Tryde, Traustedt, Zahrtmann, Søderberg o. fl. a.

VORE OVERLÆGER

Som Kandidater gjorde vi efterhaanden Tjeneste paa alle Hospitalets fire Afdelinger og havde da god Lejlighed til at komme i intim Berøring med alle fire Overlæger, hos hvem vi med vore modtagelige Sind søgte Belæring og Vejledning, men som ogsaa var Genstand for vor undertiden vel nok noget ungdommelige Kritik. Senere Tidens Overvejelser har naturligt ført til Revision af Minderne, men Billederne af de fire udprægede Personligheder staar klart i Erindringen. Jeg tror, de fleste Læger ofte tænker tilbage paa deres Studie- og Uddannelsesaar og mindes Situationer og Oplevelser fra denne Tid. Det er yndede Samtaleemner, naar Samtidige træffes senere i Livet, og hvad Svagheder, Lærerne har haft, bliver ikke glemt. Det er dog ikke altid, Bedømmelserne tager Hensyn til Datidens hele Milieu og vurderer de enkeltes Indsats i Forhold til Tiden og deres Betydning for Universitet og Hospital.

Vore fire Overlæger hørte til det omtalte Kuld af Læger, der allerede i Studentertiden var i Virksomhed i Treaarskrigen. Det var friske, ejendommelige Personligheder, kendte af hele Byen, dels som fremragende Praktikere, dels som skattede Medlemmer af Byens Overklasse. Den af dem, vi unge Læger vel nok vurderede højest, var Carl With, og det vil være naturligt, at jeg som hans Elev og Efterfølger vil forsøge at

give et Bidrag til en Karakteristik af hans saa særprægede og fremragende Personlighed, der er uforglemmelig for alle, der har oplevet at være hans Elever — en Kreds, der jo nu efterhaanden udtyndes.

Den Sympati, *Carl With* indgød os, da vi var Studenter, bevarede vi i Kandidattiden. Naar With stod ved en Sygeseng og gav sine Tanker og Stemninger frit Løb angaaende Patientens Sygdom og den Opfattelse, man gjorde sig andetsteds eller i tidligere Tid, var det for os alle noget meget fængslende. Der var noget saa fint og oprindeligt i hans Maade at udtrykke sig paa og tillige noget vindende ved den Maade, hvorpaa hans gode Hjerte og Følelse for Patienterne prægede Ordene. Vi kunde dog nu ikke undgaa at lægge Mærke til, i hvor høj Grad han levede i sine egne Tanker og sine egne Behandlingsmaader uden at have videre Interesse for, hvad der iøvrigt foregik i Medicinen, som jo da var i en stor Brydningstid ude i Verden.

With var Kliniker med Liv og Sjæl. Hans videnskabelige Værk var nosografisk, hans daglige Interesse koncentrerede sig udelukkende om Diagnose og Terapi. For at vurdere hans Betydning og Indstilling maa man forsøge at forstaa det Tidspunkt i Klinikens Historie, hvori han fik sin Opdragelse. Jeg kan i den Hensigt gentage, hvad jeg skrev i 1926 i U. f. Læger 100-Aars Dagen efter Withs Fødsel.

Da With midt i forrige Aarhundrede blev moden Mand, beherskedes den medicinske Klinik af to Hovedstrømninger, der begge førte til den mest udtalte terapeutiske Nihilisme. Det var for det første den patologiske-anatomiske Skole med sine faste Sygdomsbilleder, sin Ontologi, der viste, at Sygdommens Forløb ikke lod sig paavirke af den da kendte Terapi. Født i Frankrig blev denne Bevægelse af den nye Wienskole ført til

sine yderste Konsekvenser. Til samme Resultat kom imidlertid den tyske fysiologiske Medicin, der søgte sin Basis i den experimentelle Fysiologi og netop modsat Pariserskolen bekæmpede alle faste Sygdomsbilleder og opløste alt i Symptomer og al Terapi i Individualiseren. Et Vidnesbyrd om, i hvor høj Grad disse Problemer optog Lægerne her i Landet, faar man af at læse den berømte Diskussion mellem Buntzen og Fenger 1859.

Paa sin store Udenlandsrejse 1858—61 kom With yderligere i Berøring med disse Strømninger, særlig som Prosektor hos Foerster i Würzburg, hvor Virchow havde virket indtil faa Aar i Forvejen. Af størst Betydning synes dog hans Ophold i Dublin at have været. Her mødte han hos Dublinerskolens Koryfæer, særlig Stokes, netop hvad han ønskede, en klar, bevidst Stræben efter en virksom Terapi paa Basis af faste Sygdomsbeskrivelser, særlig grundet paa den patologiske Anatomi, men dog navnlig paa lagttagelser ved Sygesengen, og uden Fysiologernes Individualiseren. Det var denne Linie, han optog som Ledetraad i det Arbejde, han kastede sig over, da han 1862 blev Professor i medicinsk Klinik. Han blev først og fremmest Therapeut.

Da With i 1862 efter en vellykket Konkurrence blev Professor i klinisk Medicin, var det som bekendt særlig to Sygdomme, som fangede hans Interesse, og hvor han saa store terapeutiske Opgaver, nemlig Appendiciten og Mavesaaret. Hans første Afhandling om „Peritonitis appendicularis“ udkom i 1879 og Afhandlingen om Mavesaaret 1881, altsaa to Aar efter. Begge udkom i Universitetsprogrammer, den første i Fakultetets Festskrift ved Universitetsjubilæet, den anden i et af de aarlige Universitetsskrifter.

Da With udarbejdede sin Afhandling om Appendicitis, var Forestillingerne om Sygdommen i højre fossa iliaca

meget uklare. Man vidste naturligvis nok, at en Perforation af Proc. vermiformis ikke var et sjældent forekommende Fænomen, og at det kunde føre til Peritonitis, og enkelte Forfattere havde i tidligere Tid raabt Vagt i Gevær, men de var glemte. Naar en Patient mødte med Feber og Ømhed i h. fossa iliaca, havde man en Række Sygdomme at vælge imellem. Man sammenfattede dem hyppigst under Navnet Perityphlitis, men indbefattede deri saa forskellige Lidelser som Phlegmone og Absces i Regionen, Betændelse af selve Coecum, Typhlitis, ofte i Form af Sterkoralkolik, Betændelse af Coecums Omgivelser med eller uden Hensyn til Proc. vermiformis. Fra L. Toftes paa Withs Afdeling udarbejdede Disputats vidste han, hvor hyppigt man fandt Tegn paa gamle Lidelser af Appendix ved Sectionerne, og nu bestod Withs Indsats i, at han skød alle de nævnte forskellige Muligheder til Side og henførte alt til en Ulceration eller Perforation af Appendix med Lidelse af Peritonæum. „Det forekommer mig at være paa Tide at forene, hvad der hører sammen, at opfatte en sammenhængende Række kliniske Fænomener som Udtryk for en bestemt Sygdomsproces, der udvikler sig gennem forskellige Stadier.“ Det, det særlig kom an paa for ham, var at studere og klarlægge de tidlige Stadier uden Perforation og uden udbredt Peritonitis, thi her var det, at man i Almindelighed undlod at henføre Lidelsen til Appendix. Han studerede derfor de tidlige Symptomer hos Patienterne, som de optraadte, førend en dødbringende Peritonitis prægede Sygdomsbilledet, og ligeledes Symptomerne hos Patienter, der først tilsyneladende helbredtes, men senere fik alvorligt Recidiv, der afslørede Sygdommens Natur. Han fremlagde 30 typiske Sygehistorier, og paa Basis heraf gav han saa en Beskrivelse af Sygdommens Symptomer og Forløb igennem tre Stadier. Den

til Appendix begrænsede Betændelse af Peritonæum, den efter Perforationen lokaliserede Peritonitis og den universelle Peritonitis.

With lagde strax i dette Arbejde en Hovedvægt paa Terapien, som bestod i hans berømte Opiumskur. At benytte Opium ved Peritonitis havde han lært af Graves og Stokes, og denne Behandling var ogsaa kendt i forskellige Lande, anbefalet i Tyskland af Holz allerede i 1846 og kendt i Amerika, men først With gennemførte den i sin hele Konsekvens, idet han anvendte den hos alle Tilfælde, selv de letteste, hvor man var saa tilbøjelig til at anvende Laxantia, hvilket efter With medførte store Farer for Perforation og for Udbredelse af Peritoniten. With begyndte sin Kur med 15—20 Opiumsdraaber 3 G. daglig og 2—3 Centigr. Morfin, og han steg hurtigt med Opiumsdraaberne, hvis Smerterne vedblev, helt op til 100 ja til 150 Draaber om Dagen. Hensigten var, at Tarmene skulde holdes i absolut Ro og alle de af Peristaltiken fremkaldte Smerter skulde ophøre. Patienterne holdtes derfor i komplet Obstipation i flere Uger, ja!, i Reglen op til 28 Dage. Kuren var et Udtryk for Withs overordentlige Energi, man kan sige Fanatisme, naar det gjaldt at gennemføre en Terapi, og Resultaterne blev da ogsaa stadig bedre. Imellem de første 30 Patienter havde han en Mortalitet paa 40 pCt., mellem de næste 50 16 pCt., af de følgende 53 kun 11 pCt. og senere endnu lavere Tal. I de ikke alt for fremskredne Tilfælde, var Resultaterne overraskende gode.

Withs energiske Undervisning og Agitation bevirkede, at Kuren snart blev almindelig brugt her i Landet. I Udlandet kendte man intet til Withs danske Afhandling, og da han ved Lægekongressen i 1884 holdt Foredrag derom paa Fransk, gjorde dette aabenbart lidet Indtryk, men saa kom nogle Aar senere de amerikanske Kirur-

gers Offentliggørelser. Det var i 1886 og 1887, at henholdsvis Fitz og Gaston indførte Operationen ikke blot som tidligere ved oplagte Abscesser, men som Almenmetode, ogsaa i de helt friske Tilfælde, og snart efter begyndte man endog at borttage Appendix i de frie Mellemrum.

I Striden mellem Brugen af Laxantia eller Opium havde With let sejret med sin Kur, men overfor Kirurgerne blev Resultatet som bekendt et andet. Operationen bredte sig med forbavsende Hurtighed til alle Lande. I 1889 skrev With som Rektor i et Universitetsprogram en Oversigt over Appendicitisspørgsmaalet og tog kraftig Afstand fra Operation. I de følgende Aar bølgede da ogsaa her i Landet Striden mellem Opiumskur og Operation, og det var et staaende Diskussionsæmne i vore hjemlige Lægekredse, indtil al Modstand mod Kirurgerne mere og mere straalende Resultater forstummede. Maatte den Withske Kur saaledes efterhaanden opgives, saa sejrede han dog paa et andet Punkt. Han var den første, der gav den udførlige og klare Beskrivelse af Appendicitissygdommen med særlig Vægt lagt paa tidligste Symptomer, som det netop, naar det gælder Kirurgerne tidlige Indgreb, er saa vigtigt at kende, og han lærte hele den danske Lægeverden at være paa Vagt og at erkende Sygdommen strax ved dens Optræden. Først langt senere naaede man dette Resultat i de store Lande.

To Aar efter Withs første Appendicitisarbejde kom 1881 hans andet Hovedværk, ligeledes i et Universitetsprogram med Titlen: Mavesaarets kliniske Former, dets Diagnose og Behandling. Ogsaa her havde han Klarsyn nok til at gaa imod alle de da herskende Anskuelser og danne sig sin Opfattelse paa Basis af sine egne Erfaringer.

Ulcusdiagnosen, som tidligere i Aarhundredet havde været ret almindelig, var paa det Tidspunkt traadt helt

i Skygge for andre Diagnoser. Det var særlig den nervøse Kardialgi, der dominerede, kun de letteste Symptomer benævntes jævnlig Mavekatarrh. Withs Fremgangsmaade var den samme, som han havde anvendt overfor Blindtarmsbetændelsen. Først studerede han de Tilfælde, hvor Diagnosen var helt utvivlsom, idet Patienten var død af Perforationsperitonitis eller efter fulminant Blødning. Den næste Gruppe bestod af Æe Tilfælde, hvor der var indtraadt Hæmatemese i Forbindelse med de sædvanlige Symptomer, Kardialgi, Dyspepsi og Vomitus, og dernæst kom de Tilfælde, hvor disse Symptomer var optraadt uden Hæmatemese og endelig de letteste Tilfælde, der kun frembød de helt subjektive Tegn, Kardialgi og Dyspepsi. At disse ogsaa skyldtes Ulcus, begrundedes ved Overensstemmelsen i Symptomerne med de tidligere Grupper, samt af de jævnlig ved en Autopsi fundne Cicatricer, hvor der tidligere i Livet havde været Kardialgiperioder, og endelig af den gunstige Virkning af en Ulcuskur.

Som Basis for sine Slutninger meddeler han 37 udførlige og meget prægnante Sygehistorier og tillige en Statistik paa 331 Tilfælde, hvoraf 40 Mænd og 291 Kvinder, fra Aarene 1877—1880.

I Diskussionen om Diagnosen af Mavesaaret gik With særlig løs paa den da saa populære nervøse Dyspepsi. Mavekatarrhen affærdigedes med nogle Linier. Existensen af en symptomatisk Kardialgi indrømmedes, foruden ved Cancer ved Lever, Nyre- og Uterinlidelser, men den tillagdes liden Betydning og var let at erkende ved disse Lidelsers andre Symptomer.

Afhandlingen er meget klar og overbevisende. Den blev ikke oversat paa andet Sprog og havde ingen Indflydelse paa Anskuelserne i Udlandet, hvor netop Opfattelsen af de nervøse Mavelidelser fik en fornyet Blom-

string under Indflydelse af Paavisningen af Sekretionsanomalierne. I Modsætning dertil staar Withs klare og solide Arbejde i fuld Glans. Hans Arbejde revolutionerede fuldstændig Anskuelserne i den danske Lægeverden, og den Kur, With indtærpede i os ved sin Undervisning, blev overalt anvendt og i stor Udstrækning. Han beskriver i sin Afhandling Kuren saaledes: Sengeleje, Vandomslag, 1—1½ Pot Mælk, Franskbrød eller Tvebak uden Smør, Natriumbicarbonat 3 Gange daglig, „½ Theskefuld med Top“, eventuelt „Bismuth og Magnesia med Hyoscyamusextrakt“, efter nogle Ugers Forløb Vælling og saa Fisk og Frikassé. Hvis dette taales, gaas efterhaanden over til fersk Diæt, med Tillæg af en Ret ad Gangen og Tilbageskridt til Mælke-diæten, hvis Kardialgien begynder igen. Nogen Ændring i dette Skema taalte han ikke.

Det vil let ses, at den Maade, With havde opbygget sin Diagnose ogsaa af de lettere Tilfælde uden Hæmate-mese, indeholdt en stor Fare for, at Diagnosen kunde strækkes for vidt. Denne Fare udeblev ikke. Allerede det overvældende Antal Kvinder i Withs Ulcusstatistik var jo mistænkelig, og under Withs Autoritet og Agitation bredte den meget knappe Ulcusdiæt sig mere end heldigt. Gastriten var helt afskaffet som Diagnose, og den enterogene Dyspepsi var ukendt. Selv om Kærnen i Withs Lære var sund, medførte den til sidst en stigende Mistillid til Ulcusdiagnosen, og Vejene laa aabne for den nervøse Dyspepsi, som With saa ivrigt havde bekæmpet.

Efter at have fremlagt sine to Arbejder om Appendicitis og Ulcus benyttede With den følgende Tid til at kæmpe for de af ham anbefalede Behandlingsmetoder, som fremførtes med Overbevisningens Varme. Han var heri utrættelig, og vi forlod alle Universitetet dogmatisk prægede. Videnskabeligt tog With ikke andre Spørgs-

maal op, og det maa siges, at han efterhaanden for saa vidt gik i Staa. Hans Interessesfære var ret begrænset. Overfor det moderne Gennembrud i Medicinen stod han fjærnt. Bakteriologien interesserede ham lidet. Tuberkelbacillen maatte han vel anerkende, men overfor Tuberkulosens Smitsomhed var han meget skeptisk. Han havde jo i sin Tid seceret saa mange Phthisikere og højst paadraget sig et Ligtuberkel. Ogsaa den da opkommende tyske fysiologiske Medicin med sin funktionelle Diagnostik stod ham ganske fjærnt. For Laboratoriearbejde havde han ingen Interesse, og Rejser til Udlandet foretog han ligesaalidt som de fleste andre af hans samtidige medicinske Overlæger. Det var de i Aarhundredets Begyndelse benyttede Metoder til at skabe afgrænsede Sygdomsbilleder paa Basis af det makroskopiske Autopsifund, han benyttede, og det var den faste Terapi, han lagde Vægt paa. Intet var ham mere inod end den „symptomatiske Individualisering“.

With havde store Evner som klinisk Lærer, og det var ved Sygesengen han udfoldede sig. Han holdt derimod ingen Forelæsninger, hverken katedrale eller kliniske. Han var lidet litterært anlagt og publicerede saa godt som intet udover de omtalte Afhandlinger, men hans store Iagttagelsesevne og hans Tillid til sine egne Erfaringer gav rig Frugt paa mange Omraader. Man maa for at bedømme de følgende Exempler erindre, i hvor høj Grad man den Gang manglede alle Nutidens Undersøgelsesmetoder.

With lagde megen Vægt paa en systematisk Udspørgen af Patienten. „Withs Skema“ var et udmærket Grundlag fremfor den almindelig benyttede mere planløse Udspørgen og viste, hvor vigtigt han mente, det var at faa Patientens subjektive Symptomer frem. Det gjaldt om at faa dem alle med, kort og præcist. Den hyppige

Negligéren heraf hindrede ofte den nøje Kontakt mellem Lægen og Patienten. Med Hensyn til den objektive Undersøgelse var Stetoskopien jo den Gang de medicinske Afdelingers Alpha og Omega. Withs Stetoskopi var enkel og klar. I Stedet for, som det den Gang var Skik, at fordybe sig i Finesser som Wintrichs og Gerhardts Højdeskifte ved Kaverner, hævdede han deres Betydningsløshed, navnlig for Terapien. Han begyndte sin Brystundersøgelse der, hvor man hyppigst havde normale Forhold, i 3die Icr. og ved Angulus. Fra dette Udgangspunkt skulde man bedømme Forholdene i Apices. Den da moderne fine Granskning af Respirationsforandringer i Apices uden Rallelyde var han med Rette kritisk overfor.

Særlig Interesse viede han Terapien af Hjertesvækkelsen. Hans Disputats (fra 1857) havde handlet om Differentialdiagnosen af Klappefejlene, et for den Tid meget klart og nøgtern Arbejde, men i sin Terapi fulgte han Stokes og lærte os, at Spørgsmaalet om Hjertesvækkelsen var det vigtigste. I den begyndende Lungehypostase med fine, krepiterende Rallelyde ved Basis af begge Lunger havde han fundet det første Tegn paa Hjerteinsufficiens, noget som f. Ex. James Mackenzie saa sent som i 1908 aabenbart betragter som en af sine originale og værdifulde Iagttagelser.

Withs Digitalis-Terapi var ogsaa meget selvstændig. With anvendte Digitalisinfus i Styrken 1—100 og gav ved udtalt Inkompensation jævnlig op til 200 Gram deraf i de første 2 Dage. Det gjaldt for ham om hurtigst muligt at hæve Hjerteinsufficiensen, og vi kunde ofte se udmærket Resultat af denne Behandling. I Modsætning til Withs kraftige Kur blev der i hans sidste Aar fra Kommunehospitalet under Fr. Triers Ledelse agiteret for smaa Digitalisdoser, og Infuset blev gjort officinelt i

Styrke 1—200. Det er interessant, at den sidste Tids Digitalisbehandling atter gaar i Withs Spor med hurtig Mætning ved store Doser de første Dage af Behandlingen. Mod Smertes og Ængstelse hos Hjertepatienter gav With det gode Raad at give Opium eller Morfin.

Man kunde anføre mange flere Træk af Withs Terapi, som fortjener at huskes. Han gav ganske bestemte Indikationer, hvorefter Lægerne havde at rette sig. For alle de Tilfælde, en Læge kunde møde, maatte han have sin Terapi parat, og Withs Anvisninger var baseret paa stor Erfaring og paa levende Interesse for Opgaven. For de Sygdomme, der ikke frembød terapeutiske Opgaver, f. Ex. de kroniske Nervesygdomme, var hans Interesse derimod minimal. Vi var alle som Studenter ivrige for i vort Lommehefte at nedskrive „Withs Terapi“, og den var os senere i Livet en trofast Ledsager.

With førte et lykkeligt Familieliv. Han havde mange Børn, og hans Døtre var berømte for deres Skønhed. Hans Frue førte et elegant Hjem i den smukke Lejlighed i Hospitalets nordvestre Pavillon under Eneværelsesetagen. Denne Bolig var det eneste Honorar, With fik for sin Overlægevirksomhed. Efter den meget krævende Undervisning ved Klinikkerne om Morgenen og den følgende Stuegang var hans Eftermiddag optaget af en stor, særlig konsultativ Praksis, hvortil Byens Læger i udstrakt Grad benyttede ham. Om Aftenen gik han Stuerne igennem med den vagthavende Kandidat. Hans Tid var da fuldt optaget af at leve mellem og for sine Patienter. De ofte fortalte Anekdoter om hans Distraktion i de ældre Aar viser yderligere hans godlidende Natur. Han satte sig aldrig i Relief og var altid ægte. Derfor bevarer vi, hans Elever, altid et saa smukt Minde om ham.

Vor anden medicinske Lærer, *Carl Reisz*, var af en

ganske anden Støbning end With. Han var uden videnskabelig Originalitet og har aldrig præsteret noget i Videnskaben, der er Omtale værd, men han var ikke verdensfjern og distrait, som With var det, i alt Fald i sine ældre Dage. Reisz var livlig og interesseret uden udtalte Særstandpunkter, og det kom ham i høj Grad til gode i hans Lærergerning og ved Universitetet.

Reisz var et Par Aar yngre end With. Han havde som sine Samtidige som Student deltaget i Treaarskrigen, var senere Reservelæge ved Frederiks Hospital, skrev Disputats om Bronchotomiens Indikationer og virkede først som Specialist i Halssygdomme. I 1861—63 foretog han en Udenlandsrejse, hvor han særlig studerede under Virchow i Berlin. Fra 1863—73 var han Docent, senere Professor i patologisk Anatomi. De, der har studeret under ham i denne Tid, berømmer hans Undervisning. Den Begejstring og Iver, hvormed han docerede dette af Virchow nyskabte Fag, virkede meget inciterende paa hans Elever.

Da Overlægestillingen paa Frederiks Hospital Afd. A blev ledig i 1873, blev han i sit 47de Aar som Medlem af Fakultetet den foretrukne fremfor C. Lange, der særlig havde lagt an paa en saadan Stilling, og som havde præsteret udmærkede Arbejder.

Som Overlæge interesserede Reisz sig særlig for Brystsygdommene og mere og mere for Tuberkulosen. Hans Undervisning var livlig, undertiden lidt lapset, men vi satte megen Pris paa hans Praktikantklinikker, som vi Studenter betragtede som de bedste ved Universitetet. Vi var dog ikke helt overbeviste om hans Grundighed, og vi troede mere paa Withs enkle Stetoskopi end paa Reisz' mere detaillerede og til Gengæld ogsaa mere subjektive. Hans Forelæsninger over Medicinens Pensum, holdte paa Kirurgisk Akademi, var ogsaa meget instruk-

tive og dannede i Virkeligheden Grundlaget for vor Videns indenfor den interne Medicin. Jeg husker endnu enkelte af Forelæsningerne, som blev holdt med en vis dramatisk Effekt, og som gjorde varigt Indtryk paa mig.

Reisz' Interesse for Tuberkulosen gav sig Udtryk paa forskellig Maade udover Undervisningen. I to forskellige Universitetsprogrammer skrev han Afhandlinger derom, først 1894 om „Tuberkulosens Udbredelse og Helbredelighed“ og i 1899 om „Behandlingen af den kroniske Brystsyge fra Opdagelsen af Tuberkelbacillen“. De maa nærmest betragtes som to livlig skrevne Oversigtsartikler over Spørgsmaalene. I den første findes dog en egen lille Statistik fra hans Prosektortid. I den anden Afhandling gennemgaaes de forskellige Behandlingsmetoder fra Kochs Tuberkulinkur og senere, og han dvæler særlig ved den da nye Sanatoriekur.

I denne Henseende er det værd at mindes hans nøje Samarbejde med Chr. Saugman. Allerede som Student var Saugman angreben af Tuberkulose og var højfebril, da han skulde op til Examen, som han til vor alles Begejstring tog med præceteris. Da Saugman nogle Aar derefter, medens han var Kandidat hos Reisz, fik Opblussen af sin Sygdom, skaffede Reisz ham tilstrækkelige Rejsestipendier, til at han kunde søge Helbredelse paa Görbersdorf Sanatorium. Da Saugman nogle Aar senere kom helbredt tilbage og rejste Krav om Brystsygesanatorier her i Landet, var Reisz ham atter en stor Støtte. Med hele sin Autoritet gik han ind for Rejsningen af Vejlefjord Sanatorium og deltog personlig i Arbejdet med dets Planlæggelse. Afhandlingen om Brystsygens Bekæmpelse udkom da ogsaa lige inden Aabningen af Vejlefjord Sanatorium.

En særlig Omtale fortjener Reisz' Virksomhed ved Universitetet, hvor han i 1881 blev valgt til Medlem af

Konsistorium, og hvor han aabenbart var populær som saadan. Han blev tillige strax Medlem af Stipendiebestyrelsen.

I Konsistorium havde Medicinerne da tre Repræsentanter, de to som Aldersmedlemmer, den tredje valgt af Lærerforsamlingen. Som de to først nævnte sad i lang Tid, fra 1885 til 1896 Saxtorph og With og ingen af dem havde vistnok nogen Interesse i almindelig Universitets-administration. Jeg skulde tro, de deltog yderst lidt i Forhandlingerne, Saxtorph stærkt hæmmet af sin Genærthed og With opfyldt af sine egne Tanker. Derfor kom Reisz med sin smidigere Personlighed til at blive den egentlige Varetager af Lægernes Interesser. Dertil kom, at han var meget vel lidt af den da saa mægtige Julius Thomsen, som i Reisz' lette Livlighed fandt noget af det, han maaske savnede i sin egen stærke koncentrede Karakter. Hvorvidt Reisz havde nogen større Indflydelse i sin Varetagelse af Lægevidenskabens Stilling ved Universitetet, maa staa hen, men han blev da i alt Fald tre Gange valgt til Universitetets Rektor.

I Privatlivet gjorde Reisz' personlige Elskværdighed sig i høj Grad gældende. Baade overfor fattige Studenter og Patienter var han en godgørende Raadgiver, ved Siden af at han i Selskabslivet var en elegant og livlig Deltager. Som et karakteristisk Træk af hans Karakter kan jeg anføre følgende. Da han nogle Aar før sin Død en Nat vaagnede og opdagede, at han havde faaet en Lamhed i den ene Side af Legemet, var han klar over Situationen og strax paa det rene med, at derved var ikke noget at gøre. Han blev derfor liggende roligt og underrettede først næste Morgen sin Hustru om Begivenheden.

Reisz og With var de ledende medicinske Autoriteter i Datidens København, for Lægerne saavel som for det

store Publikum. De to kirurgiske Overlægers Virksomhed var mere begrænset til Virksomheden paa Hospitalet. Som Mediciner er jeg ikke kompetent til nærmere Vurdering af disse to Mænds faglige Betydning. *Peter Plum* elskede vi alle paa Grund af hans elskværdige Humør og store dramatiske Begavelse, som gjorde sig gældende i det daglige Liv paa Hospitalet, og som kom til fuldt Flor, naar han opponerede ved Doktordisputatser. Det gik mindre højtideligt til den Gang, og det var en Fest at se Plum agere. Om Plum som Kirurg maa jeg henvise til Blochs sympatiske og træffende Skildring i hans „Erindringer fra Studenterdagene“.

Oscar Bloch er der derimod for mig Grund til at omtale noget nærmere paa Grund af hans store Indflydelse indenfor Frederiks Hospital og dets Administration netop i den Tid, vi som unge færdedes derinde.

Bloch var efter en skarp Konkurrence med *Tscher-ning* og *Wanscher* bleven Docent og Overkirurg efter *Saxtorph* i 1886, altsaa kort Tid førend vi kom ind som Kandidater paa Hospitalet, men allerede da havde han opnaaet store Forandringer. For Bloch var vel nok det mest karakteristiske Karaktertræk hans overordentlige Flid og faste Karakter. Allerede den første Dag, han som Student løb op ad Trappen til Operationsstuen, sagde han til sig selv, at her vilde han være Overkirurg, og han forfulgte sit Maal med aldrig svækket Energi. Han studerede sit Fag, Kirurgien, paa alle Maader, og da han tiltraadte sin Stilling, var han udrustet med enestaaende faglig og historisk Viden.

Bloch havde rejst meget i Udlandet og havde tidlig sat sig det Maal at se alle store bekendte Kirurger operere. Han var den fint kultiverede Mand, og hans Ungkarlehjem var præget deraf med prægtige gamle Møbler og Kunstgenstande, men med sin høje Kultur forenede

han megen Arrogance og Despekt for alt, hvad der syntes ham simpelt, ogsaa socialt set.

Han begyndte strax sin reformerende Virksomhed. Han fik indrettet særlige Operationsstuer ved Siden af „Kirken“ til Udførelsen af større Operationer, og han moderniserede først og fremmest hele Saarbehandlingen paa Afdelingen. Strax efter Ansættelsen indrettede han i sin private Lejlighed et bakteriologisk Laboratorium, og snart derefter fik han en gammel Vognport paa Hospitalet omdannet til et større Laboratorium. Man havde da en stærk Tro paa Karbolgazeforbindingernes Sterilitet. Ved en Række bakteriologiske Undersøgelser fandt Bloch nu, at dette slet ikke holdt Stik, og navnlig fra selve Saarfladerne under Forbindingerne kunde han dyrke en Række forskellige Mikrober. Han yndede at fremhæve Hippokrates Maxime, „at Saar skal behandles tørt“. Han afskaffede derfor det til Forbindingerne brugte Protektiv og Macintosh og udarbejdede sin udmærkede aseptiske Forbindingsteknik med sterile Gazekompresser med sterilt hydrofilt og hydrofobt Vat og med de dobbeltlagede Filtrepapirshylstre om de i Handelen gaaende Forbindsstoffer. Til Fremstillingen af dette sterile Forbindingsmateriale indrettedes en særlig Forbindsstue. Den mikroskopiske Undersøgelse af de ved Operationen fjernede Vævsdele udvikledes og foretoges jævnlig paa Afdelingen samtidig med selve Operationen. Specielle Mikroskopikere stod jo ikke til Raadighed den Gang. Han udfærdigede tillige paa sit Laboratorium sine smukke Præparater af Knoglelidelser, særlig til Undervisningsbrug. Som Exempel paa Blochs Initiativ kan ogsaa anføres, at han indførte daglig Temperaturmaaling af alle Afdelingens Patienter, hvilket den Gang var ukendt, ogsaa paa medicinske Afdelinger.

Blochs kraftige Initiativ til at forbedre Forholdene

paa sin kirurgiske Afdeling syntes nu ikke videre velset paa Hospitalet. I alt Fald bevirkede hans forskellige Forordringer et spændt Forhold mellem ham og den lidet forstaaende Administration, som bestod af en Direktør, Oberst Schøller og en brutal udseende Inspektør Laurtrup, hvis Magtfølelse vel yderligere styrkedes ved, at han samtidig var Direktør for Forstædernes Sporveje med den meget indbringende Nørrebrolinie. Det var navnlig mellem den stejle Bloch og den magtkære Inspektør, at Konflikten efterhaanden udviklede sig og førte til Katastrofe, hvilket dog fortjener en speciel Redegørelse.

Blochs Arbejde paa Hospitalet var intenst. Han begyndte Stuegang Kl. 7¹/₂ og fortsatte til 12-Tiden. Efter Frokost tilsaa han sine Præparater og Kulturer paa Laboratoriet og gik sin regelmæssige Tur op gennem Byen. Om Aftenen gik han Stuegang med den vagthavende Kandidat efter først at have taget en regulær Middagslur, som Roving vittigt bemærkede: for „at kunne have Lejlighed til to Gange om Dagen at være morgengnaven“. Om Aftenen var han saa til ud paa Natten beskæftiget i sit store Bibliotek og med Udarbejdelsen af sine Forelæsninger. Han gennemarbejdede sine to ugentlige kliniske Forelæsninger saa grundigt, at han senere kunde bruge dem som Grundlag for sit store Værk om Kirurgien. Hans Kultur og Lærdom prægede hans Forelæsninger, idet han i Reglen til Demonstration medbragte saadanne Værker, der kunde illustrere Kirurgiens Historie vedrørende det foreviste Sygdomstilfælde. „Det gælder om at være en dannet Læge,“ indpræntede han os.

Tonen paa Blochs Afdeling var præget af fast Disciplin, som dog ikke havde noget som helst ubehageligt Præg overfor os Kandidater, men han var frygtet af de

som Volontører virkende Studenter, og overfor Patienterne kunde man jævnlig savne en mere følelsesbetonet menneskelig Indstilling. Pligtopfyldende var han til det yderste, og han fordrede det samme af alle sine Undergivne.

DA THORKILD ROVSING GIFTEDE SIG

I den Tid, vi som unge Læger færdedes paa de forskellige Hospitaler, var der nogle Begivenheder, som i høj Grad optog os, og som dels ved den direkte Indgriben i vore Forhold og dels ved de Konsekvenser, de fik for Fremtiden, har Krav paa en særlig Interesse og Omtale. De giver tillige et interessant Indblik i Provisorietidens, særlig Scavenius' Administration. Det drejede sig om Forholdene mellem Lægerne og Administrationen paa Frederiks Hospital, og de berørte ganske særlig vor Kreds, fordi de gav Anledning til den meget berømte Strid mellem Direktør Schøller og Thorkild Rovsing, da han som Reservelæge giftede sig imod Direktørens Ønske.

Allerede mens vi gjorde Tjeneste som Kandidater paa Hospitalet, kunde vi ikke undgaa at lægge Mærke til det lidet hjertelige Forhold, der var mellem Administration og Overlæger, særlig paa de kirurgiske Afdelinger. Paa Hospitalet var den gamle Direktion paa 8 Mand i 1882 bleven afløst af en „Enedirektør“. Den første Direktør var fhv. Kultusminister Fischer, som allerede døde 1885. Kultusminister Scavenius' Valg af Oberst Schøller, som hans Efterfølger, var sikkert ualmindelig uheldigt. Rent bortset fra, at han var ganske fremmed for al Hospitalsvæsen, havde han nogle uheldige personlige Egenskaber, navnlig en stor Forfængelighed og en ikke ringe Upaalidelighed. Han fik meget hurtig en overdreven

Følelse af egen Storhed og Trang til som gammel Stokmilitær at søge indført en Slags Disciplin, som var fremmed for Hospitalsvæsenet, navnlig som det havde udviklet sig paa det gamle Hospital, hvis 5 Overlæger alle var gamle veltjente Universitetsprofessorer. Desværre havde Schøller i sin første Medarbejder Inspektør Lautrup en Mand, der i sin Myndighedstrang og Selvbevidsthed havde god Brug for Oberstens Indstilling og, tilsyneladende i alt Fald, blev hans onde Aand. Stormægtigt tronede Lautrup i Hospitalets Kontor og passede der samtidig sin Stilling som Direktør for Forstædernes Sporveje.

Det maa strax siges til Schøllers Ros, at han efter sin Ansættelse med Iver kastede sig ind i den Opgave, han havde arvet fra sin Forgænger, at fuldende et Forslag til et nyt Hospital paa Fællederne, saaledes som C. Lange havde foreslaaet det i 1881. Sammen med Arkitekt Friedrichsen foretog han Rejser rundt i Evropa og studerede Hospitalsforholdene, og et stort Projekt til et Hospital med tilhørende Specialafdelinger og Institutter for teoretisk Medicin blev udarbejdet, sikkert den mest omfattende Plan til de nye Bygninger, der nogensinde saa Lyset. 35 Td. Land af Blegdamsfælleden overlodes af Kommunen til Byggegrund for Hospitalet. Selv om det, som Lautrup senere hævdede det, ganske overvejende var Arkitekt Friedrichsen, der havde Æren for Udkastet og havde ført Forhandlingerne med Fakultetets Medlemmer, og selv om Obersten saa kort efter sin Ansættelse næppe kunde have erhvervet sig nogen dybere Indsigt i Hospitalsvæsenet, kan man dog ikke uden videre fratage Schøller hans Del af Fortjenesten. Han tog i alt Fald med Iver Del i Forhandlingerne. Den „Schøllerske Plan“ naaede i 1888 frem til Rigsdagen.

Der siges at have været en velvillig Stemning for den

store Bevilling, men Planen strandede alligevel af forskellige Grunde. Først førte Fakultetet vist nok en ubehændig Politik ved at forlange et Bælte paa 3—400 Alen mellem Epidemihospitalet og det nye Hospital, hvis man ikke kunde faa dette lagt ved Trianglen, som det først var planlagt. Den største Vanskelighed var imidlertid, at Planen var organisk sammenknyttet med forskellige Arrangementer med Militærvæsenet, som dette forlangte for at afstaa Brugsretten til Fælledeerne til Københavns Kommune, og om Militærets Krav var det i denne Provisorietid næsten umuligt at komme overens. 4 Gange blev Lovforslaget forelagt i Rigsdagen og var derefter endelig strandet. En Mand, der særlig ærgrede sig, var Borgmester Borup, der havde set en stor Nytte for Kommunen ved, at Hospitalet udvidedes til omtrent det dobbelte, og hans Uvilje overfor de fremtidige Planer gav sig Udslag i, at han kneb Grunden ned til 20 Td. Land, hvilket gav saa mange Vanskeligheder i de kommende Aar.

1886 blev Oscar Bloch Overkirurg, og snart derefter begyndte Uroen. Han stillede Fordringer og ønskede Forandringer, som var højst paakrævede, og som Direktøren af „økonomiske og administrative Grunde“ ikke kunde gaa med til. Konflikter hørte snart til Dagens Orden. En særlig Anledning til Vanskeligheder fremkom yderligere ved den Omordning af Sygeplejevæsenet, som i de Aar gennemførtes. Under Fischers Direktørtid bestemtes det at ansætte uddannede Plejemødre for derefter efterhaanden at faa de saakaldte Stuekoner afløste af kvalificerede Sygeplejersker. Ansættelser, Omflytninger og Anvisninger fra Administrationens Side gav Anledning til stadige Rivninger mellem Overkirurgerne og Inspektøren.

Bloch var den fint kultiverede Mand, men besad en hel Del Arrogance baade paa sit Fags og sin Persons Vegne,

og han var opfyldt af en hellig Ild, med store Fordringer til sig selv og andre. Inspektøren søgte at hævde sig ved Hensynsløshed, naar det kunde ske, og med en dertil svarende Tone og Opførsel. Modsætningen, man kan vist sige Hadet, mellem disse to Personligheder var Baggrunden for den følgende Tids Begivenheder.

Som sædvanlig skærpedes Misstemningen ved forskellig Partiindstilling hos de Underordnede. Som det jævnlige ses i lignende Tilfælde, var Forholdet mellem den ny ansatte Overkirurg Bloch og den da allerede i nogle Aar ansatte Reservekirurg, Jens Schou, ikke godt. Schou betragtede sig vistnok som en mere dreven og talentfuld Operatør, end den lærde Bloch var det ved sin Tiltræden, og hurtigt blev han intimt forbunden med Inspektøren. Vi kunde heller ikke paa Afdelingerne undlade at bemærke, hvilke af de mere fremtrædende Sygeplejersker, der „holdt med“ Inspektøren og berettede, hvad der skete paa Afdelingerne, og hvilke der stod nærmere Bloch og hans Plejemoder.

Samtidig med Indførelsen af Stillingen som Direktør for Hospitalet blev der ved kgl. Resolution oprettet et sideordnet Lægeraad af Overlægerne, med hvem Direktøren skulde forhandle om Sygeplejen, Forplejningen o. s. v., men denne Bestemmelse blev bevidst saboteret. Som Inspektør Lautrup senere har afsløret, betragtede i alt Fald han den som et Uheld eller, som han kaldte den: „dette ministerielle Fejlsyn — eller denne Fejlskrift“. 1886 approberede Ministeriet en Instrux, hvorefter det bestemtes, at der ganske vist en Gang om Aaret skulde holdes Lægeraad under Direktørens Ledelse, men iøvrigt forelagdes Sagerne for Overlægerne til skriftlig Votering. Dette skete saaledes, at de først voterende ikke fik Kendskab til de senere Udtalelser. Direktøren kunde derefter træffe Afgørelse eller indstille til Ministeriet, og Læ-

gerne havde ingen Adgang til at henvende sig der, hvis de var uenige med Direktøren. Følgen heraf var naturligvis stadig Misfornøjelse og øget Spænding. I særlig Grad kom dette til Udbrud, da Schøller i 1888 meddelte Prof. Plum, der var ansat paa 6 Aar ad Gangen og nærmede sig 60-Aars Alderen, at han ikke vilde faa Genansættelse, naar hans Funktionstid om nogle Maaneder udløb, og derfor foreslog ham at undlade at søge Forlængelse. Schøller mente selv at kunne bestemme om Pladsens Besættelse og, som han senere anførte overfor Ministeriet, var det hans Mening, at Plum „ikke udfyldte sin Stilling paa tilfredsstillende Maade“, han var nervøs og „havde ikke kunnet tilegne sig Kirurgiens store Fremskridt i fuldt Maal“. Nu var det for alle os yngre Læger ganske oplagt, at Plum ønskedes fjernet, fordi Direktøren og vel navnlig Inspektøren ønskede Jens Schou ansat i Stillingen i Stedet for. Schou kunde daarlig skjule sin Glæde over den tilstundende Triumf. Plum nærmede sig de 60 og havde selv tænkt paa snart at trække sig tilbage, men Direktørens Skridt bevirkede, at han søgte og fik Ministeriets Tilladelse til at blive og med Fakultetets Støtte blev genvalgt, saa at han først trak sig tilbage, da Schøllers Saga var ude. Det er vel overflødigt at sige, at denne Episode ikke forbedrede Forholdet mellem Overlæger og Administration.

Nogen større Indflydelse paa vort Liv paa Kandidatgangen havde de beskrevne Forhold ikke. Vi fornam Uhyggen, men levede vort Liv uforstyrret deraf. Først nogle Aar senere oprulledes hele Misèren for os ved den berømte Sag om Rovsings Giftermaal. Den var lige saa interessant i sin Psykologi som betydningsfuld i sine Konsekvenser og fortjener derfor at bevares fra Forglemmelsen. Da den stod paa, optog den i en overordentlig Grad Offentlighedens Interesse.

Da Thorkild Rovsing havde taget sin Examen i 1885, blev han forlovet med vel nok en af de skønneste og yndigste unge Piger i Staden. Paa Statens Kunstmuseum findes den Statue, hvori Bissen har søgt at bevare Mindet om hendes usædvanlige Charme. Af Hensyn til Rovsings Karrière opsatte de unge Aar efter Aar at holde Bryllup, indtil Rovsing kunde opnaa den for hans Fremtid ganske nødvendige Reservekirurgpost. Da det trak ud med Ansættelsen, besluttedes det alligevel, at Brylluppet skulde finde Sted i 1889, men saa blev pludselig Reservekirurgpladsen hos Bloch ledig ved Heilmanns Afgang i Utide. Rovsing blev indstillet af Lægeraadet og udnævnt. Der stod ganske vist i Opslaget, at „Pladsen kan kun søges af en ugift“, men ved Rovsings Tiltrædelse blev dette af Direktøren forklaret ham derhen, at der i Øjeblikket ikke var nogen Lejlighed ledig for en gift, men da Rovsing ønskede at gifte sig, kunde Direktøren love ham, at der til April det kommende Aar (1890) vilde være en Lejlighed paa 5 Værelser parat til ham. Det kan tilføjes, at det var ganske almindeligt, at Reservelæger boede gifte paa Hospitalet. Rovsing spurgte saa Direktøren, om hans Løfte var saa sikkert, at han roligt kunde anskaffe Udstyr og iøvrigt træffe Dispositioner til Bryllup. Hertil svarede Schøller ubetinget ja. Senere paa Aaret bekræftede han yderligere Tilsagnet, og Rovsing og hans Forlovede forberedte sig glade paa Brylluppet.

Saa skete der imidlertid det, at Rovsings Fader, den meget bekendte Kaptajn i November 1889 skrev nogle Artikler i Politiken med Overskrift: „Vor Civilmilitarisme af en Skatteborger“. I det med saa stor Pietet affattede Mindeskrift om Faderen, som Thorkild Rovsing udgav 100-Aars Dagen efter hans Fødsel, findes Artiklerne optrykte. I sin sædvanlige bidende og vittige Stil drog Kap-

tajnen her til Felts imod den under Provisoriet omsigribende Tilbøjelighed til at ansætte afskedigede Militære som Embedsmænd i de forskellige Etaters høje administrative Embeder. Han viste, i hvilken Udstrækning polytekniske Kandidater blev skubbet til Side for Ingeniør-officerer i Jernbanevæsenet og andre Steder, hvorledes en General blev Direktør for Landbohøjskolen, og endte med en meget haanende Omtale af Oberst Schøller, hvis militære Løbebane han henførte til Protektion, og hvis Udnævnelse til Hospitalsdirektør han fandt haabløs.

Artiklerne bevirkede, at Schøller besluttede at hævne sig paa Sønnen ved at nægte ham Bolig som gift paa Hospitalet. Under Paaskud af, at de til Raadighed for en saadan Bolig staaende Lokaler skulde inddrages til Brug for Administrationen (Magasin, Vaskeri o. l.), meddelte han i Febr. 1890 Rovsing, at han ikke kunde faa den lovede Lejlighed. Det blev senere noksom dokumenteret, at Paaskudet var falskt, der var nok af ledige Værelser. Da Rovsing gjorde opmærksom paa det givne Løfte og paa de Arrangementer, han i den Anledning havde truffet, svarede Direktøren efter Rovsings Referat: „Deres private Familieanliggender vedkommer hverken mig eller Hospitalet. De kan, saa længe De er herinde, ikke gøre Dem Haab om at faa Lejlighed for en gift Reservelæge.“ Rovsing henvendte sig herefter til sin nærmeste Foresatte, Overkirurgen, forklarede ham Forholdet og spurgte, om han kunde gifte sig, selv om hans Hustru ikke kunde bo paa Hospitalet, men i den Hospitalet tilhørende Ejendom paa den anden Side af Bredgade. Overkirurg Bloch gav sin fuldstændige Billigelse til dette Skridt, og Brylluppet blev bestemt til 30. April. To Dage før denne Dag blev Rovsing kaldt til Direktøren, som spurgte ham, om han havde i Sinde at gifte sig: „Ja, i Overmorgen,“ lød Svaret, Schøller erklærede ham da afskediget fra 1. Maj. Da

Rovsing gjorde opmærksom paa, at han i sin Stilling i alt Fald havde faaet Permission til 1. Juni og iøvrigt stift fastholdt sin Ret, endte Direktøren med at svare: „Jeg vil ikke have Dem her paa Hospitalet, De har at fratræde Stillingen 1. Maj.“

Trods disse for en Brudgom alvorlige Begivenheder blev Brylluppet fejret d. 30. April med Glans og godt Humør, efter at Rovsing havde indgivet en skriftlig Klage til Kultusministeriet. Vi tvivlede meget paa, at Schøller kunde gennemføre Afskedigelsen, og Rovsing rejste med sin unge Frue til Udlandet.

Den 1. Maj modtog Overkirurg Bloch, med hvem Direktøren aldeles ikke havde konfereret om Sagen, Meddelelse om Afskedigelsen, og om at den ledige Reservekirurgplads vilde blive opslaaet til Besættelse fra 1. Juni. I den Anledning skrev Overkirurg Bloch til Direktøren, „i den Tro, at hans Udtalelse muligvis kunde bringe Hr. Direktøren til at tage Afskedsordren tilbage“, at Rovsing havde spurgt ham, om han vilde have noget imod, at han holdt Bryllup. Bloch havde svaret, at han selvfølgelig ikke havde noget derimod, idet det fulgte af sig selv, at hans Besørgelse af de ham paahvilende Forretninger ikke derved vilde lide Afbræk, og at han i enhver Henseende var tilfreds med Rovsing som Reservekirurg. Direktøren afviste i et Svar herpaa yderligere Forhandling: „Det vilde være uden praktisk Betydning at drøfte de Grunde, der taler for og imod Spørgsmaalet, med Overkirurgen.“ Bloch klagede derefter til Ministeriet over den formentlige Tilsidesættelse, han havde lidt ved, at man havde afskediget hans Reservekirurg uden at have raadført sig med ham endsige forhandlet med Lægeraadet derom. Ministeriet besluttede dog „efter de af Direktøren givne mundtlige Oplysninger“ intet videre at foretage sig i denne Sag.

Saaledes stod Sagerne, da Rovsing kom hjem fra sin Bryllupsrejse, og vi modtog ham i deprimeret Stemning, men Rovsing holdt sig rank og var fast bestemt paa ikke at give op, og nu begyndte Offentligheden at interessere sig for Sagen. Det var naturligt nok, at det var Politiken, der blev Rovsings Fortaler. To Dage efter Rovsings Hjemkomst gav Politiken under Titlen „En Afskedigelse“ en Fremstilling af Sagens Hovedpunkter. Schøllers Løfte og Frafald, Blochs Tilladelse, Rovsings Giftermaal og Afsked og endelig Blochs Klage til Ministeriet. Paa den anden Side tog Højrebladet (Dagbladet) Ordet for at hævde, at enhver maatte kunne indse, at Afskedigelsen var nødvendig, og det var da ogsaa en udbredt Anskuelse, at formelt havde Schøller væsentlig Ret, selv om Fremgangsmaaden var brutal, og helt sikker paa Rovsings Optræden var man ikke, han var jo kendt som en stridbar og selvbevidst Natur. Mellem hans Kammerater var vi imidlertid ganske paa det rene med, at der var sket en ganske uretfærdig Behandling af Rovsing, rent bortset fra om Obersten maaske havde en formel Ret til at afskedige, og om Bloch maaske havde overskredet sin Kompetence ved at tillade Brylluppet. Det var derfor ikke vanskeligt at opnaa, at ingen søgte den ledige opslaaede Stilling som Reservekirurg. Der fandtes ingen Forening af yngre Læger, og der fattedes ingen Fagforeningsbeslutning, men ingen havde Lyst til at lukrere paa Rovsings Bekostning, skønt Stillingen var værdifuld nok. Den eneste Vanskelighed var Hensynet til den i Udlandet værende meget kvalificerede Emil Müller, som gerne fulgte Trop, men paa den anden Side ikke kunde risikere, at Strejken brødes af en mindre kvalificeret. Jeg havde hans Ansøgning deponeret og holdt ham à jour med Sagernes Udvikling. Det viste sig, at ingen søgte Stillingen, og denne Sympatitilkendegivelse gjorde et be-

tydeligt Indtryk paa Offentligheden, som begyndte at vakle. I Politiken var den begavede Stilist Krigshistorikeren Th. Sørensen Pennefører, og han lagde ikke Fingrene imellem og holdt under Pseudonymet Defensor patriae Publikum varmt. Han benyttede yderligere Lejligheden til at optrevle Oberstens militære og civile Fortid, som han havde et godt Øje til. Mange troede, at Artiklerne blev skrevet af Rovsings Fader, men det var forkert.

Den 12. Juni skrev Rovsing saa en lang, udmærket affattet Redegørelse for Sagen og gav en malende Beskrivelse af Oberstens Optræden og forskellige Udtalelser, som foran anført. Han aftrykte Blochs Protest til Obersten og Ministeriet og dettes Svar. Artiklen fik han optaget i Højrebladet Nationaltidende, den var skarp, men rolig og klar og gjorde mægtig Virkning, navnlig ved at vise Oberstens Upaalidelighed ved sine forskellige svingende og selvmodsigende Standpunkter. Den bevirkede, at Obersten axlede sin Pen. Der foreligger et af Lautrup forfattet Udkast til Svar i en ualmindelig grov Stil, hvori han beskylder Rovsing for at have givet en falsk Fremstilling. Med Hensyn til den senere Udvikling er det interessant at læse, hvad Lautrup foreslog Schøller at svare Rovsing f. Ex.: „Udtalelserne bærer ligesom hans Faders Smædeskriverier Præg af giftigt Væv“ og senere: „Jeg kommer nu til Dokumentationen af Rovsings Upaalidelighed.“ Det er bemærkelsesværdigt, da Lautrup, som det vil ses, senere erklærede, at Rovsing havde ganske Ret i sin Fremstilling. Selve Schøllers Svar var dog betydelig mere afdæmpet. Han søgte heri foruden at hævde sin Ret i Spørgsmaalet gift—ugift at benægte Rigtigheden af Rovsings Fremstilling. Rovsing svarede og fremhævede, hvorledes han Gang paa Gang kunde gribe Obersten i utvivlsom Usandhed.

Som Argument for, at Reservelægerne skulde bo paa Hospitalet, havde Schøller indledet sin Artikel med følgende Vending: „Overlægerne faar ingen anden Løn end Tjenestebolig eller Boliggodtgørelse. Man er formentlig gaaet ud fra, at selve Stillingen giver et saadant Relief, at deraf vil resultere en betydelig og indbringende Bypraxis.“ Hvor letsindig denne Udtalelse var, fremgaar bedst af det Faktum, at ingen af de to Overkirurger havde nogensomhelst Bypraxis, Plum vist ikke engang nogen Konsultation, og alle vidste, hvilket overordentligt Arbejde Bloch lagde i sin Hospitalsgerning og Undervisning. Han arbejdede som nævnt fra Kl. 7¹/₂ om Morgenen og tilsaa atter Patienterne ved den daglige Aftenstuegang, og han havde Bolig paa Hospitalet. Schøllers Artikel fremkaldte strax efter en harmfuld Protest i Berlingske Tidende af Prof. Plum, hvis berettigede Vrede bl. a. førte ham til at beklage, „at Afgørelsen af vigtige Hospitalsspørgsmaal er lagt i Hænderne paa en Mand, der ikke har mere Følelse af og Indsigt i det Ansvar og det Arbejde, der paahviler en Hospitalsoverlæge“. Iøvrigt tog han ogsaa Rovsing i Forsvar og henviste til hans Overlæges Tilladelse. Den meget populære Prof. Plum havde en saa respekteret Stilling i hele det borgerlige Samfund og først og fremmest ved Hoffet, hvor han var elsket som tidligere Læge for Kejserinde Dagmar, at Schøllers Blottelse ganske tog Fodfæstet fra ham i den offentlige Mening. Medens Stormen rasede, hyggede Rovsing sig med sin Frue i en Lejlighed i Gothersgade og benyttede sin tvungne Ledighed til at skrive sin vittige Pièce om Blærebetændelse med Polemik imod Joh. Mygge og Sylv. Saxtorph.

I de dramatiske Begivenheder, som efterhaanden udviklede sig, maa man fremhæve visse Punkter. For det første fortsattes Obstruktionen, skønt Pladsen blev op-

slaaet ledig for tredje Gang, og skønt Laustrup under Haanden henvendte sig til forskellige yngre Læger, som var kvalificerede til at være Ansøgere. Han skrev saaledes baade til Tryde og til Ammentorp, men lige meget hjalp det. Det andet var Overlægernes, specielt Prof. Stadfeldts Optræden paa Arenaen.

Ministeriet begyndte aabenbart at blive nervøst, og i en halvofficiel Artikel i Berlingske mærket ++ blev der gjort Rede for Forholdet mellem Direktør og Lægeraad. Det henvistes til, at ved den Kgl. Resolution af 20de Okt. 1882 var Ligeberettigelsen ganske vist bleven præciseret, men den var ændret ved Instruxen 1886, og det fremhævedes, at Direktøren ikke behøvede at tale med Lægeraadet om Afgørelser af personlig og disciplinær Natur. Da der i Artiklen henvistes til Kommissionbetænkningen af 1881, som Stadfeldt havde medunderskrevet, tog denne til Orde og fremhævede, at den i Betænkningen foreslaaede Ordning, „at Lægeraadets Flertal maatte kunne bevirke, at der blev gjort Indstilling til Ministeriet, ogsaa hvor det havde en anden Mening end den administrerende Direktør, aldrig var gennemført. Ganske bortset fra personlige Forhold er der maaske intet, der har skadet Administrationsforholdene mere end, at Kommissionens Tanker og Forslag er bleven lemlæstet, og en Forretningsgang indført, der umuliggør et nyttigt Arbejde af Lægeraadet“ etc.

Yderligere havde Lægeraadet til Ministeriet udtalt sin Beklagelse over, at den nylig stedfundne Afskedigelse af Dr. Rovsing var sket uden forudgaaende Konference med Overlægen eller Lægeraadet, samt ansøgt om, at Bestemmelsen om, at Pladsen kun kan søges af en ugift, maatte bortfalde.

I en Skrivelse til Lægeraadet, der offentliggjordes d. 30. Juni i Berlingske Tidende, skriver Ministeriet, at

Direktøren uden Tvivl har formel Ret til paa egen Haand at afskedige en Reservelæge paa Grund af disciplinær Forseelse. Det kan dog overvejes, om dette ikke bør forandres. Ministeriet tilføjede „et Haab om, at det nu maatte faa Slut med den beklagelige Strid mellem Lægeraadets højt ansete Medlemmer og den paa forskellige Omraader fortjente Direktør“.

Dette saa ud som en Reprimande, og Stadfeldt blev smæk fornærmet. Han svarede med et meget kraftigt Brev „til Kultusministeren“, der begyndte saaledes: „Jeg Medlem af Lægeraadet kvitterer hermed for Modtagelsen af Deres Excellences Skrivelse“. I sit Svar herpaa fralagde Scavenius sig „den fjærneste Antydning af en Anklage mod Lægeraadet“. Denne Korrespondance offentliggjorde Stadfeldt i Hospitalstidende d. 9. Juli.

Det var efter Overlægenes Optræden overfor Ministeriet klart, at de faktisk stod paa Rovsings Side imod Schøller—Lautrup, og samtidig udløb d. 28. Juni for tredje Gang en Ansøgningsfrist for Reservelægepladsen, uden at nogen havde søgt.

I den Anledning skrev Politiken: „Dette Sammenhold og denne Stolthed hos Lægerne har imponeret Publikum, som vi ikke mindes noget andet har gjort det i lang Tid — — — Ingen kan nægte, at det er en ganske nobel Strejke — den har faaet en enstemmig offentlig Sympathi, som vi ikke mindes længe at have set Mage til.“ Det var naturligvis ubehageligt for Scavenius, saa meget mere, som Overlægerne ved Frederiks Hospital foruden at være fuldtro Estrup'ere havde et mægtigt Fodfæste indenfor Københavns højere Bourgeois, som var Regeringens Støtte. Resultatet udeblev da heller ikke.

Under 7. Juli bestemte Ministeriet efter behørig Indstilling af Schøller, at Afskedigelser af Reservelæger vel meddeles af Direktøren, men efter at Lægeraadet for-

inden havde haft Lejlighed til at udtale sig derom. Er der Uenighed mellem Direktøren og Lægeraadets Flertal, forelægges Sagen Ministeriet til Afgørelse.

Tillige var det allerede ved kgl. Resolution af 2. Juni bleven bestemt, at de to paa Tid ansatte Overlæger ved Frederiks Hospital (f. Ex. Plum) fremtidig ansættes af Ministeriet efter Indstilling fra Direktøren for Hospitalet, men efter indhentet Betænkning fra det lægevidenskabelige Fakultet.

Disse Resolutioner af Ministeriet fandt Bifald i Højrepressen (Dagens Nyheder). „Alle maatte nu være tilfredse“. Schøller har ikke været Mand for at beklæde sin Stilling tilfredsstillende etc. „Selv Dr. Rovsing vil i Længden næppe blive brøsthølden ved at være Martyr ved sin Afsked“.

Efter disse Sejre for Lægeraadet fik Schøller bevilget en Rekreatjonsrejse til Udlandet, og det bestemtes, at Pladsen næste Gang skulde opslaaes af Bloch, saa Ansøgerne kunde undgaa at søge hos Direktøren. Haabet om, at dette skulde føre til et gunstigt Resultat, var dog kun ringe, og i Ministeriet besluttede man allerede paa dette Tidspunkt at ofre Lautrup og gøre ham til Syndebuk og søge at faa ham til at tage sin Afsked, men det vilde Lautrup ikke finde sig i. Da Rygtet naaede ham, henvendte han sig til Ministeriet og lod dette vide, at hvis han skulde vidne i Schøllers Sagsanlæg imod Rovsing, maatte han bevidne de tvende Fakta, at Obersten havde brudt sit Løfte til Dr. Rovsing, og at det var usandt, at den omspurgte Bolig ikke var til Disposition. Dermed vilde Schøller jo være færdig, men ikke nok dermed. Lautrup skrev til Ministeriet en lang Redegørelse, hvori han ikke levnede Schøller nogen Ære. Skylden for det daarlige Samarbejde med Lægerne var hans. Hans Mangel paa Hukommelse var saa stor, at han al-

mindelig sigtes for Usandfærdighed. Rovsings Fremstilling vedrørende hans Afskedigelse var i alt væsentlig korrekt. Det var ikke sandt, at Administrationen havde Brug for Værelserne. Der var den Dag i Dag vedblivende 2 Lejligheder til Disposition for gifte Reservelæger. Obersten havde benyttet sin Stilling til at hævne sig paa Rovensings Fader. Men dernæst beskyldte han Obersten for uredelig Embedsførelse. Endskønt der var tillagt ham Huslejegotgørelse, beregnede han sig tillige en Lejlighed i Hospitalets Ejendom i Bredgade som Fribolig. Han lod sig frit udlevere store Mængder Varer fra Apoteket som Eau de Cologne, Vinaigre og Maltøl. Med Hensyn til hans Virksomhed for det nye Hospital var det ikke ubekendt, at han havde spillet en ganske passiv Rolle i Kommissionen om Fælledspørgsmaalet, det var Oberst H. Schnack og Borgmester Borup, der udførte Arbejdet. Planerne til den nye Stiftelse skyldtes udelukkende Arkitekt Friedrichsen. Angaaende Skrivelser om de nye Stiftelser har Oberstens Virksomhed været Afskriverens. „Jeg betænker mig nemlig ikke paa at betegne Oberstens Taktik at røve andens Arbejde som uhæderligt, en Anskuelse, der iøvrigt deles af hans Kammerater i Militæretaten. Han er i den Grad blottet for Hukommelse, at han ikke kan afgøre endog en almindelig Sag paa egen Haand uden at tage fejl. Derfor mangler Personalet paa Stiftelsen al Respekt overfor Oberstens Forretningsdygtighed, og derfor er Disciplinen paa Stiftelserne i Opløsningsstilstand.“ Lautrup slutter med den Bemærkning, at det er hans i 5 Aar opsamlede Indignation, som har faaet Luft i denne Redegørelse.

Den blev læst af Ministeren og tilbageleveret Lautrup, da den af ham var betegnet „ikke som Helhed beregnet til officiel Brug“, men nu vidste Ministeren, hvorledes Landet laa. Herefter mente Lautrup, at Schøller var fær-

dig, og denne tænkte aabenbart ogsaa paa at trække sig tilbage, hvis Lautrup vilde undlade at kompromittere ham. Det var imidlertid for Scavenius først og fremmest om at gøre at redde sin Protegé, Schøller. Man tilbød Lautrup Justitsraadtitel og Ridderkors, hvis han vilde søge sin Afsked, men dette nægtede han bestemt. Da samtidig for fjerde Gang ingen Ansøger meldte sig til Reservelægeposten, saa Ministeriet ingen anden Udvej end at give efter overfor Rovsing og genindsætte ham som Reservelæge. Det sendte derfor Bud efter ham og fik ham til at underskrive en af Ministeriet forfattet Ansøgning, der indeholdt en Udtalelse om, at han ikke tvivlede om, at Schøller selv mente at være i sin Ret, da han afskedigede ham, og at Rovsing havde handlet i god Tro ved at gifte sig, naar han havde sin Overlæges Tilladelse. Rovsing havde heller ikke ved sin Samtale med Obersten tilsigtet noget for Direktøren krænkende. Rovsing underskrev med glad Hjerte og saa heri ikke nogen Afbigt, men han sikrede sig forinden, at han kunde beholde Stillingen i de næste to Aar og faa en Lejlighed paa Hospitalet til sin Familie. Derefter blev han genansat fra 1. Oktober 1890, efter at Afdelingen i 5 Maaneder havde været uden Reservelæge.

Ogsaa Schøllers Injuriesag imod ham blev hævet, efter at Rovsing havde underskrevet et Brev til Obersten, hvori han udtalte, at han i sine Artikler i Nationaltidende ikke havde sigtet ham for med Forsæt at sige Usandhed. Schøller og Højesteretssagfører Shaw var henrykte over herefter at kunne lade Injuriesagen falde. Rovsing kunde naturligvis have undladt at underskrive disse Erklæringer og derved sikkert bevirket Oberstens Fald og rokket ved Scavenius' Taburet, men han havde ingen Glæde af at overtage den Martyrstilling, som Dagens Nyheder havde tiltænkt ham. For ham maatte det i allerførste

Linie gælde om, at han kunde fortsætte sin Uddannelse som Kirurg, derom var alle hans Venner enige med ham, og han betragtede Udgangen som en stor Sejr for sig og for Lægestanden.

I et Brev til Rasch, der da var i Paris, skriver Roving d. $\frac{23}{8}$ 90: „Kommer jeg virkelig ind igen, saa ser jeg ikke rettere end, at det er den største og betydningsfuldeste Sejr, Lægestanden har vundet, om den da nogen sinde før har vundet nogen Sejr overfor Administrationsvigtigheden, Lautrup afskediget og erstattet af en pæn Jurist, Schøller lammet om ikke helt umuliggjort. Retten til at afskedige Reservelæger og til at udnævne de 2 Overlæger pillet af ham, Jens Schou uskadeliggjort, og jeg er dog godt gift alligevel.“

Der var derefter Ro i Offentligheden om Frederiks Hospital, som Politiken skrev: „Sjældent har en dunkel og forviklet Sag taget saa lys og lykkelig Udgang. Reservelægen har faaet sin Plads igen, hans Frue den hende tilkommende Lejlighed, Ministeriet Fred og Ro og Direktøren — en Undskyldning.“ Politiken indstillede dermed sin Kampagne mod Schøller.

Der var dog langt fra Fred og Ro indenfor Hospitalets Mure, thi der rasede Kampen videre mellem Schøller og Lautrup. Ministeriet begyndte saa smaat at undersøge Lautrups Beskyldninger mod Schøller for uberettiget personlig Fordel, og Lautrup udvidede dem senere ved at beskyldte Schøller for at have beregnet sig for store Diæter ved sine Rejser i Udlandet, betydelig mere end han havde brugt. Lægeraadet ønskede heller ikke, at Forholdene skulde forblive uforandrede, og Blochs Had til Lautrup var lige glødende. I en Skrivelse af 10. Oktober klagede Lægeraadet over de Tilsidesættelser, der blev det til Del, og ønskede en ny Ordning af Administrationsforholdene, men foruden en Hentydning til Di-

rektørens manglende Forstaaelse af Forholdene paa et Hospital vendte de sig i Skrivelsen direkte mod Lautrup som en Hovedaarsag til den herskende Misstemning. „Han har i de sidste Aar stillet sig paa en saadan Maade ved anmassende og uhøflig Optræden, at alle Overlægerne have set sig nødte til saa godt som at opgive enhver personlig Forhandling med ham.“

I Modsætning dertil hævdede Lautrup, at han i alle forefaldende Konflikttilfælde havde haft den ubetingede Ret. Det underordnede Personale var ofte Genstand for umotiveret hensynsløs Tiltale fra bestemte Overlægers Side. Overlægerne har vedblivende den Opfattelse, at Inspektøren er deres Underordnede og har Pligt til „at taale og tie“ til deres Urimeligheder, og senere: „Naar Administrationen skal formaa nogenlunde at danne et Bolværk imod Overlægernes Overgreb, maa Direktør og Inspektør staa Ryg mod Ryg.“ Da Schøller vilde ofre Lautrup for sin egen Sikkerheds Skyld, blev det imidlertid Lautrup, der ved sine Afsløringer brød Sammenholdet overfor Lægerne og søgte at gøre Schøller umulig.

Vinteren gik med gentagne Angreb paa Schøller fra Lautrup til Ministeriet og Forsvar fra Schøller, der til sidst virkelig lod sig kyse til at indgive en Afskedsbegæring, hvilket dog kun bevirkede, at Scavenius „lagde en Dæmper paa hans Iver“ og skrev til Lægeraadet om en Erklæring angaaende Lautrups eventuelle Fjernelse fra hans Stilling. Lægeraadet svarede ved at gentage, at den nævnte Funktionær ved sin anmassende og uhøflige Optræden bærer Hovedskylden for de uheldige Forhold. Et virksomt Samarbejde med ham vil være umuligt. „Stiftelsernes Tarv kræver, at der som Inspektør ansættes en dannet og medgørlig Mand.“ Med Støtte af denne Erklæring indstillede Schøller d. 12. Maj 1891 Lautrup til Afsked, der kort efter fuldbyrdedes, og i Stedet for an-

sattes den lige saa elskværdige som korrekte Inspektør, cand. jur. Teisen, hidtil ansat i Kultusministeriet.

Hermed faldt Lautrup imidlertid ikke til Ro, men 4. Septbr. s. A. udgav han en Pièce under Titlen: Et Indblik i Forholdene paa Kgl. Frederiks Hospital, Fødsels- og Plejestiftelse. I dette Skrift optog og uddybede han alle de Anklager, han tidligere havde rettet imod Schøller. Hans Løftebrud overfor Rovsing, men ganske særlig hans uretmæssige pekuniære Udnyttelser af sin Stilling ved Forbrug af Eau de Cologne og Maltøl, ved dobbelt Betaling for sin Huslejlighed og ved at beregne sig for store Rejsediæter.

Efter langvarige Vidneprocedurer i den mod Lautrup anlagde Injuriesag dømtes han i Okt. 1892 af Kriminal- og Politiretten til en Bøde paa 200 Kr., der for Overretten Aaret efter i Okt. 1893 forhøjedes til 400 Kr. Da Lautrup ønskede at appellere til Højesteret, fortsattes de lange Vidneforklaringer indtil August 1894, uden at Sagen dog blev optaget til Bedømmelse ved Højesteret. Fra den for Højesteret udarbejdede Samling Dokumenter og Vidneudtalelser stammer en Del af de Oplysninger, jeg har givet. Ved de mange Vidneudsagn mente Retterne altsaa ikke, at Lautrup havde kunnet bevise sine Beskyldninger, men en Ting fremgaar af Udsagnene, at Schøller var en yderst upaalidelig Herre for ikke at sige noget værre, og at han hyppig greb en bekvem Udvej af en Situation, selv om den ikke stemmede med Sandheden, og som saadan vil han vistnok gaa over i Historien. Han var for lille en Mand til den smukke Stilling, han havde opnaaet. Det var ogsaa klart, at Lautrup trods en vis administrativ Dygtighed savnede den Dannelse og Hensynsfuldhed i Forhandlinger, som hans Stilling krævede.

Den 6. Juli 1891 traadte Scavenius tilbage som Kultusminister og afløstes af Goos. Schøller mistede derved sin

Støtte i Ministeriet, og i Marts 1892 afskedigedes han under den Form, at Stillingen som Direktør ophævedes. Hospitalet administreredes i Fremtiden med Ministeriet som øverste Instans og paa selve Hospitalet med Inspektøren og det reorganiserede Lægerraad som to sideordnede Faktorer, idet dog Lægerraadets Indstillinger til Ministeriet indsendtes gennem Inspektøren. Af største Betydning var det, at Lægerraadet selv valgte sin Formand mellem Medlemmerne og kunde føre sine Forhandlinger intra muros. Denne Ordning har vist sig meget heldbringende, og det er efter min Anskuelse af stor Betydning, at Lægerne ved et stort Hospital paa denne Maade kan forhandle saglige og administrative Spørgsmaal paa kollegial Vis uden Administrationens Nærværelse. Det hændes jo af og til, at Overlæger frimodigt fremsætter ikke alt for vel overvejede Standpunkter, som er egnede til at forvirre Administrationen og kan udnyttes imod Lægernes Interesser.

Paa Rigshospitalet bestaar denne Ordning vedblivende med den Ændring, at Inspektørstillingen nu er bleven en Direktørstilling. Forholdet mellem Ministerium, Direktør og Lægerraad er uforandret og har formentlig virket særdeles tilfredsstillende.

ASSISTENTTIDEN

Det vil af det foregaaende være klart, at vi unge videnskabeligt interesserede Kandidater ikke hos vore Overlæger kunde faa Impulser eller Anvisninger til videnskabeligt Arbejde. Der blev paa Hospitalet ikke vist nogen Interesse for vore Forsøg paa at udnytte Afdelingernes Materiale, og Raad og Vejledning dertil fik vi ikke. Desto mere selvstændige var de Arbejder, vi efterhaanden præsterede i de kommende Aar.

Rasch, Rovsing og jeg fandt hurtig hverandre, og det blev vor Ærgerrighed at søge at oparbejde den danske Klinik til Selvstændighed og Lødighed ved Siden af Udenlandets kliniske Forskning. Skønt vi fuldt vurderede den experimentelle Medicin, var det Kliniken vi elskede, og vi ønskede at bidrage til den Nydannelse af Kliniken, som netop de store teoretiske Fremskridt maatte bevirke.

Carl Rasch var den ældste af os. Han var allerede i sin Studentertid meget videnskabeligt interesseret, særlig i Botanik. Angaaende Alger var han Expert og havde samlet et helt Museum af de forskellige Arter. Han imponerede da ogsaa baade Rovsing og mig, da vi mødtes hos ham og tyrede Anatomi og andre Fag til Examen. I Kandidattiden fik Rasch ved Iagttagelse af Patienter paa Blochs Afdeling Interesse for de syfilitiske Arthropathier og disputerede i Efteraaret 1889 om Emnet. Han slog sig derefter paa Dermatologien og foretog en Udenlands-

rejse i 1 $\frac{1}{2}$ Aar, hvor han studerede Dermatologi, især i Wien og Paris, og det var navnlig den franske kliniske Skole, som vakte hans Beundring. Der er næppe Tvivl om, at hans Ungdoms botaniske Studier fik stor Betydning for hans kliniske Arbejde som Dermatolog. Hans Sans for morfologiske Ejendommeligheder var skærpet. Jeg minder blot som Exempel om hans bekendte Studier over de artificielle Dermatiter.

Hans Ungdoms Kærlighed til fransk Kultur fulgte ham gennem hele Livet, den bidrog til hans store Interesse for Kunst og Kunstsager saavel som for fransk Litteratur. Samler var han af Temperament, og den Samling af fine Stik, orientalske Tæpper og andre Kunstgenstande, der efterhaanden fyldte hans Ungkarlejlighed, var berømt. Han blev paa dette Punkt en af Byens Experter.

Rovsing var allerede paa Garnisonssygehuset begyndt paa et stort Arbejde om Cystitens Bakteriologi og Patologi og arbejdede dermed paa Blochs Laboratorium og hos Salomonsen. Han afsluttede sine Undersøgelser saa tidligt, at han i Foraaret 1889 kunde fremkomme med sin Disputats. Det var et stort og smukt Arbejde, som paa visse Punkter var banebrydende, men som mødte Mistro og Kritik hos adskillige af den ældre Generation. Hovedsagen var, at han fastslog, at Cystitis altid skyldtes en Infektion, og at denne ofte skyldtes Indførelse af slet ikke eller mangelfuldt steriliserede Katetre. Man havde tidligere diskuteret denne Mulighed, men den var ingenlunde almindelig accepteret. Rovsing var i sin ungdommelige Begejstring for at løse alle Gaader paa nogle Punkter gaet for vidt i sine Slutninger, Grunden var derved lagt til fremtidige bitre Stridigheder. Det var dog især Surheden hos de noget ældre over et saa dristigt Forsøg paa at anvende bakteriologiske Undersøgelser indenfor Kliniken, der gav Anledning til de store kritiske

Indlæg, som atter smykkede sig med Slagordet Klinik kontra Experiment. Det var Sylv. Saxtorph og Mygge, der denne Gang gik i Leding. Mygge udgav endog en hel lille Bog, hvori han søgte at frakende Rovsings Arbejde al Værdi. I sin 1890 udgivne „Forsvar og Antikritik“ tog Rovsing til Genmæle og i den lige saa stilistisk klare som vittige og bidende Fremstilling lykkedes det ham at tilbagevise Angrebene, og han viste navnlig Mygges fuldstændige Mangel paa Forstaaelse af Bakteriologiens Metoder og Resultater. Vi hans Kammerater følte, i hvor høj Grad Fremtiden var paa hans Side, og vi var stolte over Præstationen.

Det vil ikke undre, at min neurologiske Træning gav sig Udslag i min første Publikation fra Frederiks Hospital: „Om Hysteri og Hypnotisme“, men iøvrigt søgte ogsaa jeg hurtigt ned til Salomonsens Kælder. Jeg fik der min bakteriologiske Opdragelse og tillige stor Opmuntring og Hjælp, da jeg udførte mit første større Arbejde. Da der, medens jeg gjorde Tjeneste paa kirurgisk Afdeling, indkom et Tilfælde af Tetanus, lykkedes det mig med Læsionssaarets Pus at overføre Sygdommen paa Forsøgsdyr, og det blev Udgangspunktet for min Disputats, som jeg forsvarede i 1890. Det lykkedes mig at finde og kontinuerligt at dyrke den da ukendte anaerobe Tetanusbacil, men paa Grund af mangelfuld Teknik kunde jeg ikke faa den helt skilt fra en aerob Jordbacil, som stadig forurenede Kulturen. Jeg kunde derfor ikke proklamere Tetanusbacillen, derimod kunde jeg paavise, hvorledes den i Kulturerne dannede sit Toxin, der havde den mærkelige Egenskab først at virke efter en Inkubationstid og saa give et typisk Billede af Tetanus-sygdommen hos Dyrene. Den adskilte sig derved fra alle hidtil kendte Gifte undtagen det netop kort før af Roux opagede Difteritoxin.

Opdagelsen af denne nye Slags Bakterietoxiner var af stor Betydning. Jeg var meget glad og har da ogsaa senere faaet Anerkendelse derfor i Udlandets Medicin. Ved selve Disputatsen blev jeg imidlertid grundig slaaet ned. Mine ærede Opponent, Bloch og Lange, forstod aabenbart ikke meget af Giftspørgsmaalet, som var Hovedsagen, og særlig Lange var meget ubehagelig og overlegen. At Tetanus skulde være en Infektionssygdom, kunde Nerve-lægen Lange ikke tænke sig.

Det deprimerede mig en Del, og kort efter havde jeg den Ærgrelse at blive forbigaaet ved en Reservelægestilling til Fordel for en yngre og objektivt daarligere kvalificeret. Da jeg saa tillige i den Tid havde forskellige personlige Besværigheder og Sorger, overvejede jeg alvorligt at expatriere til Amerika og skrev derom til Chr. Fenger i Chicago. Svaret var dog saa lidet opmuntrende, at jeg opgav det. Jeg virkede et Aarstid som frivillig Assistent hos Prof. Salomonsen, og sammen med Fru Salomonsen assisterede jeg ved hans Kurser. Det var et rigt Liv, der udfoldede sig i det lille Laboratorium i Kælderen i botanisk Have, hvor Læger fra hele Skandinavien indøvedes i den bakteriologiske Dyrkningsteknik. Det var en morsom og stimulerende Tid for os unge, som da arbejdede i Laboratoriet. Vi lod Kunstneren Tycho Jessen male et Billede af hele Interiøret med Prof. Salomonsen som Læreren og Fibiger, Kraft, H. A. Nielsen og mig som Eleverne. Billedet forærede vi Salomonsen, og nu hænger det paa Frederiksborg.

I et Aar var jeg Prosektorassistent paa Kommunehospitalet under Borch og blev i 1891 Prosektor pathologiæ hos C. Lange og beklædte denne Stilling i 3 Aar, indtil jeg endelig i 1893 opnaaede at blive medicinsk Reserve-læge paa Frederiks Hospital efter et Par Gange forgæves at have søgt derom.

Til C. Lange kom jeg hurtigt i et nært Forhold, og jeg beundrede ham meget. Hans Personlighed har jeg tidligere udførligt skildret. Mellem min første Lærer, With, og Lange var Modsætningen stor. With var Læge og Therapeut. Lange var Videnskabsmand og fuld af Interesse for alle videnskabelige Problemer, selv om han paa dette Tidspunkt var ophørt med at være aktiv Forsker. Opdraget i Fysiologi under Schiff følte han sig i Overensstemmelse med den i Tyskland opblomstrende fysiologiske Medicin, og han var den eneste danske Mediciner, der havde Forstaaelse af denne betydningsfulde Bevægelse indenfor den interne Medicin. Hans Hovedværk omhandlede da ogsaa Rygmarvens almindelige Patologi, d. v. s. dens fysiologiske Patologi.

Jeg var den første yngre Assistent, han fik ved Siden af den ham jævnaldrende Dr. Dahl, der stod ham ganske fjærnt. Tilgangen af yngre Kræfter til „Instituttet“, som jeg fik det benævnt, gav Lange en Opblomstring af sine Interesser for Patologien, og han indlod sig gerne i Diskussion om videnskabelige Spørgsmaal, hvilket jeg i høj Grad nød godt af.

Ved Siden af sine forskellige udmærkede Egenskaber havde Lange en fremtrædende Mangel paa Evne til at organisere sit Institut, som var i en yderst rudimentær Forfatning. Der indrettedes dog en lille Kvist som Arbejdsværelse for mig, en hidtil ukendt Luxus, og saa var der jo Museet, som ingen bekymrede sig om. Det blev en Nydelse for mig at undersøge de mange gamle herlige Præparater, som senere blev Begyndelsen til Fibigers smukke patologiske Museum.

Vi samtidige Kandidater var nu naaet op til 30-aars Alderen. Torup var bleven Professor i Kristiania, vor samtidige Christmas-Dirckinck-Holmfeld var udvandret til Paris. Rovsing havde et Par Aar været Reservekirurg

paa Afd. C. Rasch var lige hjemvendt fra sin fleraarige Udenlandsrejse og blev snart derefter Reservelæge paa Kommunehospitalets Hudafdeling.

Jeg selv havde benyttet et Stipendium til en kort Rejse til Paris, hvor jeg i en Maanedstid studerede paa de franske Hospitaler. Jeg søgte særlig til Charcot, hvis kliniske Forelæsninger betog mig. Jeg besøgte Institut Pasteur, hvor jeg fik et Haandtryk af Pasteur og gjorde Bekendtskab med Roux. Vi var paa det Tidspunkt 7—8 unge danske Læger i Paris, og vi førte et muntert og sorgfrit Liv i Quartier latin. Vi hørte Forelæsninger rundt omkring paa Hospitalerne, og jeg medbragte fra Opholdet et levende Indtryk af de franske Professorers Talent til kliniske Forelæsninger og Demonstrationer, og i det Hele taget deres levende Interesse for alle kliniske Problemer.

Da vi atter samledes i 1892, syntes vi, at vi maatte have friere Plads til at røre os. Vi var opfyldte af Begejstring for Medicinens hurtige Fremskridt hver indenfor sit Omraade. Vi var betaget af den experimentelle Medicins Virksomhed, særlig indenfor Bakteriologien, og vi saa Serumterapien blive født med sine store Fremtidsløfter. Det var dog som fremhævet Kliniken, vi ønskede at dyrke og fremme under de nyskabte Betingelser. For at kunne virke for vore Ideer paa en mere effektiv Maade omgikkes vi med Tanken om at udgive et nyt medicinsk Tidsskrift, og vi forhandlede noget med Torup om et dansk-norsk Tidsskrift i moderne Aand. Vi overvejede dog ogsaa Muligheden af at kunne overtage Redaktionen af et af de bestaaende og da særlig Hospitalstidende, hvis Redaktion forekom os meget utilfredsstillende. Paa Rasch's, Røvsings og egne Vegne henvendte jeg mig da i 1892 til Prof. Lange, hvis Assistent jeg var, og meddelte ham vore Tanker. Han tog strax Konsekvensen af vor

Henvendelse, afskedigede sine hidtidige tre Redaktører og overlod os helt Redaktionen, medens han selv blev staaende som Udgiver.

Fra Jan. 1893 overtog vi altsaa Redaktionen, og jeg tror at kunne sige, at det lykkedes os at skabe nyt Liv i det gamle traditionsrige Tidsskrift og lade det blive gennemsyret af moderne Synspunkter. Vi bidrog naturligvis i første Linie selv til Indholdet. Jeg nævner saaledes f. Ex. Rovsings udmærkede Afhandlinger om Nyrrernes Kirurgi og andre kliniske Iagttagelser, Rasch's talrige kliniske Arbejder indenfor Dermatologien, og for mit eget Vedkommende kan jeg bl. a. nævne min Afhandling om pernicios Anæmi ved Tyndtarmsstrikturer, som fik saa megen Betydning for mine senere Studier. Tillige søgte vi at underholde Læserne ved Oversigtsartikler, Referater og mindre Meddelelser. Vi havde da ogsaa den Tilfredsstillelse at faa Tilslutning fra de videnskabeligt interesserede Læger, og Hospitalstidende blev det førende medicinske Tidsskrift med udmærkede Originalartikler fra forskellig Side.

Naturligvis ønskede vi tillige ved Lejlighed gennem Tidsskriftet at kunne virke for Medicinens ydre Kaar her i Landet, og den Sag, der laa os alle mest paa Sinde, var Planen om det nye kliniske Hospital paa Fælled. Jeg havde her Lejlighed til en lille Indsats, som jeg mindes med Tilfredshed, selv om den ikke havde nogen øjeblikkelig Virkning.

Efter 14 Aars Forhandlinger i tre eller fire forskellige Kommissioner og i talrige Rigsdagssamlinger fremkom 1895 et Kommissionsforslag om et nyt Hospital. Trods de Indvendinger, man kunde gøre mod Planens Enkelt-heder, følte vi os i Hospitalstidende forpligtede til at støtte Forsøgene paa at faa dette Forslag vedtaget. I en Redaktionsartikel tog jeg i den Anledning Bladet fra

Munden i en Skildring af de fortvivlede Forhold, der herskede paa Frederiks Hospital, hvor jeg da var Reservelæge.

Allerede i 1881 havde C. Lange i en berømt Artikel i Hospitalstidende imødegaaet den da ikke ualmindelige Opfattelse af Frederiks Hospital som en Mønsteranstalt i sit Slags og paavist de mange iøjnefaldende Mangler, hvoraf det led, og som gjorde en fuldstændig Flytning nødvendig. Skønt der siden da ofte nok var klaget til Myndighederne over de uheldige Forhold, var der stadig en udbredt Følelse af, at Hospitalet i al sin Tarvelighed dog var særdeles brugeligt, og med den Hygge, man ikke kunde frakende de gamle Bygninger, bevarede det en vis Popularitet. Det var i og for sig ikke nogen taknemlig Opgave at skræmme de mange fattige Lidende, som der søgte Hjælp. Det var det eneste Hospital i Landet, hvor Patienterne behandledes gratis, uden at det betragtedes som Fattighjælp, og dette bidrog naturligvis i høj Grad til Patienternes Tilfredshed. Der var tillige en ejendommelig Tradition om, at man uden Skade kunde behandle de forskelligste Infektionssygdomme indenfor Hospitalets Mure, baade Tuberkulose, tyfoid Feber, ja undertiden Scarlatina.

Angaaende den tyfoide Feber syntes man endnu paa-virket af Overlæge Seligman Triers Udtalelse fra 1855, da han i Hospitalsmeddelelser beskrev en Epidemi af tyfoid Feber, hvor ialt 160 Patienter blev behandlet paa Hospitalet. Idet han diskuterede Spørgsmaalet om Sygdommens Kontagiositet, skrev han følgende: „Jeg ved, at ikke en eneste Sygevogter eller Sygevogterske, at ikke en eneste blandt de i Hospitalet boende eller samme besøgende Læger er bleven angrebet, at ikke en eneste af Patienterne i min Service, der lede af andre Sygdomme og have henligget i samme Værelse som ty-

foide Febersyge blev antaget for smittet.“ Til Forstaaelse af denne Udtalelse kan det formentlig anføres, at man den Gang ikke maalte Patienternes Temperatur, hvorved Diagnosen af tyfoid Feber var meget vanskeliggjort.

Denne Optimisme overfor Hospitalet som Kuranstalt mente vi det nu nødvendigt endnu en Gang at modvirke saa meget som muligt for at fremme Nybygningerne, og det kan formentlig til Belysning af Forholdene interessere, hvad jeg i den Anledning skrev om Hospitalet 1895. Jeg anfører derfor nogle Brudstykker af Artiklen. Efter at have talt om de yderst forældede Forhold ved Køkken, Vaskeri og Badeanstalt, samt Manglerne paa Isolationsstuer, af Værelser til Sygeplejersker, om den Sygeplejerske, der i Regnvejrsmaatte ligge med Paraply om Natten paa Grund af Værelsets Elendighed, om Sygestuernes uheldige Form o. s. v. skrev jeg følgende:

„For enhver, der bruger sine Øjne, ere de Køkkener, der danner Stuernes eneste Udenomsbekvemmeligheder, dog den største Rædsel. Et saadant „Køkken“ er fælles for 4 Stuer, hver med 8—10 Patienter, og bestaar af en ca. 4 Alen bred og 10 Alen lang Korridor, der for det første tjener til Gennemgang baade paa langs og paa tværs og dernæst huser den mærkeligste Samling Uten-silier og Virksomheder, man kan tænke sig. Paa et lille Komfur varmes Vand, Mælk, Havresuppe, laves Te, Kaffe, Chokolade etc. til alle fire Stuers Patienter; lige overfor Komfuret findes en endnu mindre Vask, hvori afvaskes alle Patienternes Tallerkener, Kopper, Skeer, Gafler etc., men tillige deres Spyttekrus og Uringlas (!). Vasken læner sig op til Væggen af det ene af de to Klosetter, man med sjælden Omsigt har anbragt i Køkkenet (nogle Steder findes endog kun ét fælles for Kvinder og Mænd). Et Skab vis à vis det ene Kloset tjener som Stuernes Spisekammer, i et andet mindre Skab

gæmmes Mælken i aabne Kander; paa Væggens Søm og Knager hænge utildækkede Vidskestykker, Kander, Fejekoste, Øser til at fordele den flydende Mad paa Tallerknerne, Kaffekander og Kopper. Over Komfuret finder man en Tørreovn til Afdampning af Lagener og Kroplinned; endvidere rummer Køkkenet et Skab til Patienternes snavsede Linned, et andet til Pigernes Overtøj, og paa den tiloversblevne Vægplads hænger Baarer bestemte til at bære Patienterne ud i fri Luft og Knagerækker, hvor undertiden indtil 30 Studenter anbringer deres Overtøj. Tænker man sig alt dette samlet paa 40 Kvadratalen, har man et Billede af et af Hospitalets Thekøkkener, der omtrent alle ere lige slette. — Aabner man Døren til Baggaarden, møder der én et endnu værre Syn, som knap lader sig beskrive. Her skylle Sygeplejerskerne Bækkenerne over en Kloakrist og her troner Svinetønden og Dagrenovationsbeholderen lige ved Sygestuens Vinduer.“

Angaaende den tyfoide Feber skrev jeg: „Tyfoid Feber er en Sygdom, som paa et Hospital let kan erkendes; den hører ikke til de stærkt smittende Sygdomme, men den har erfaringsmæssig Tilbøjelighed til at brede sig under slette hygiejniske Forhold. Undersøger man denne Sygdoms Forhold, saa viser det sig, at der i *de sidste 10 Aar paa Frederiks Hospital er opstaaet 93 Tilfælde af tyfoid Feber.*

At de Sygeplejersker og Læger, der særligt have med Tyfuspatienter at gjøre, af og til blive smittede, ser man paa alle Hospitaler, men en Omsiggriben af Smitten i en saadan Udstrækning turde være uhørt. Af disse 93 Ofre for Hospitalssmitten vare de 54 Sygeplejersker og andre Hospitalsfunktionærer, navnlig Køkkenpiger og Gangkoner, men ikke mindre end 39 vare Patienter, der vare indlagte for ganske andre Lidelser. Det mærkeligste er nu, at ikke blot Patienter paa de medicinske Afdelinger

angribes, men at man paa Listen ogsaa træffer Patienter og Sygeplejersker paa kirurgisk Afdeling, der intet direkte have med Tyfusptt. at gjøre. Naar man imidlertid betænker, at der findes Køkkener af den ovenfor beskrevne Art, der ere fælles for medicinske og kirurgiske Stuer, bliver Smitteoverførelsen forstaaelig.“

Jeg tror nok, at Artiklen nutildags vilde have vakt nogen Opsigt, men den Gang gik den ret spurlost hen. Ministeriet udbad sig en hel Del Exemplarer og andre blev tilsendt Finansudvalget, men noget Resultat af Kommissionens Arbejde i Retning af Lovforslag kom der ikke. De politiske Forhold var paa det Tidspunkt yderst vanskelige, og der var vist nok heller ikke en alt for ubetinget Begejstring i Fakultetet for Forslaget, der bar Præg af Kompromis paa flere Punkter.

Medens jeg var Assistent hos Lange, blev jeg af de medicinske Studenter valgt til Formand for medicinsk Forening, og jeg virkede som saadan nogle Aar og havde stor Glæde af Samlivet og Samarbejdet med Studenterne. Det lykkedes i disse Aar at oparbejde Foreningen til en hidtil ukendt Virksomhed og ydre Glans. Mine trofaste Medarbejdere var Vilhelm Jensen, senere Lektor ved Universitetet, og Christian Holm. Vi fik i 1892 indrettet fast Lokale for Foreningen i Fredericiagade, altsaa tæt ved Akademiet. I de 6 Lokaler var der Frokoststuer med Bladhold, der blev oprettet en Studiesamling med Skeletter og anatomiske Præparater, som da ikke fandtes paa kirurgisk Akademi, og der blev samlet et Haandbibliotek.

Hjælp til disse Foretagender lykkedes det mig at faa fra det Classenske Fideikommis og paa Finansloven samt navnlig som Overskud fra de straalende Fester med Baller og Revuer, som vi arrangerede. Fra den Tid blev de morsomme medicinske Studenterkomedier en Tradition. Ogsaa med Hensyn til Undervisningen tog Foreningen den Gang Initiativ, særlig opnaaede den, at

Fakultetet gennemførte en Ordning af Praktikantklinikkerne hos Overlægerne. Forholdet var der bleven ganske kaotisk, nu indførtes en passende Fordeling. Tillige indførtes „medicinsk Forenings propædeutiske Klinikker“, hvor de Studerende fordeltes mellem fire Reserve-læger, saa at enhver kunde faa en saadan propædeutisk Klinik. Som det vil ses, lagdes her Spiren til et fra Studenterne udgaaet Initiativ til Hjælp for Fakultetet. Det var i disse Aar en Blomstringsperiode for medicinsk Forening, hvis Medlemstal sprang op fra 100 til 3—400, og Foreningen gjorde i den følgende Tid god Fyldest, indtil Hospitalet flyttede ud paa Fælleden og Forholdene derved totalt forandredes. Denne min Virksomhed i medicinsk Forening var en Forsmag paa Universitetets Administration og gav mig en Forstaaelse af Studenternes Liv og Tankegang, som senere kom mig til god Nytte som Professor.

Da jeg i 1896 blev udnævnt til Professor, traadte jeg ud af Hospitalstidendes Redaktion. I de forløbne Aar havde Forholdet mellem Rasch, Røvsing og mig været kammeratlig og intimt. I vore ugentlige Redaktionsmøder diskuterede vi alle medicinske Forhold og vore forskellige videnskabelige Forskninger og Problemer, derimellem naturligvis i høj Grad Røvsings Polemiker med andre Forskere. Trods al Sammenstemmen i Hovedsagen gjorde sig dog allerede her jævnlig gældende den Forskel i Temperament, der var mellem Røvsing og mig, og som grundede dybt i vore Karakteranlæg. Jeg var Pykniker og cyclothym og min noget blaaøjede Forhandlingsvenlighed og Trang til at forstaa Modstandernes Synspunkter faldt ikke i Røvsings Smag. Han havde fra Faderen arvet ganske andre Egenskaber.

Allerede i Studenterforeningen stod der Gny, naar den unge Røvsing en sen Aftentime stod op og hudflettede en eller anden Matador, som han syntes var angribelig

i Kanterne. Han var en berømt Studenterskuespiller, og man lokkede for ham for at faa ham til at gaa til Stats-scenen. Da han blev grebet af Hospitalslivet, strøg han hele Studenterforeningslivet af sig, men sin store Evne til dramatisk Optræden og til at forme sine Indlæg virkningsfuldt i en Forhandling bevarede han Livet igennem. Det var derfor altid en Begivenhed, naar han aabnede eller deltog i en Diskussion.

I personlig Omgang var Rovsing meget charmerende, ogsaa overfor dem han regnede for sine Uvenner, og for sine Patienter var han en Gud, men naar han satte sin Pen til Papiret, saa gjaldt det om at afsløre Modstanderne og deres lave Bevæggrunde og for stedse kompromittere dem, og med ukueligt Kampmod gik han i Breschen for, hvad han ansaa for ret og billigt.

Hans Selvtillid var stor, og naar han først havde taget et Standpunkt, kunde han ikke tænke sig at have nogen Uret, og hans store Tilbøjelighed til at tillægge sine Modstandere uædle Motiver og Uvederhæftighed var allerede den Gang fremtrædende. Hans Indlæg fik derved et meget stærkt personligt Præg, som bedre passede i en politisk end i en videnskabelig Diskussion, og hans schizothyme Aandsanlæg gjorde det vanskeligt for ham at skelne mellem Modsigelse og Fjendskab. Forskellige af hans Polemiker i denne Tid gik i Formen videre, end jeg kunde sympatisere med. Mine Indvendinger ærgrede jævnlig Rovsing. „Dine Venner, Fjenderne“ var et Udtryk, som han benyttede overfor mig, eller som han en Gang senere skrev, „du lider af en Trang til at behage dine Fjender“. Vor Uenighed paa saadanne Punkter var dog kun overfladiske Krusninger, som iøvrigt ikke forstyrrede vort Samarbejde, indtil til sidst Rovsings Mistænksomhed og hans Skyts ogsaa blev rettet imod mig, og jeg reagerede derimod.

KONKURRENCEN

Da jeg var naaet til Afslutningen af min treaarige Reserverlægetid under Professor Gram, skete der det, at Professor With paa Grund af en fremskreden Hjertelidelse maatte trække sig tilbage fra sit Embede som Professor i medicinsk Klinik. Mellem dem, der ønskede at komme i Betragtning som hans Efterfølger, var først og fremmest Prof. Gram. Han var Professor i Farmakologi og som saadan Medlem af Fakultetet, og han var Indehaver af den medicinske Overlægestilling ved Frederiks Hospital, som ganske vist ikke var en egentlig Universitetsstilling, men hvor der dog altid gaves Undervisning i Form af Praktikantklinikker. Prof. Gram havde yderligere under Prof. Withs Sygdom i flere Semestre overtaget Undervisningen og tildels Examen i medicinsk Klinik. Fakultetets Flertal indstillede da ogsaa Prof. Gram til Embedet, men et Mindretal med særlig Grut som Leder gjorde følgende Indvendinger gældende. Ved Prof. Grams Afgang fra Professoratet i Farmakologi vilde man ganske savne en vel uddannet Efterfølger i dette Fag. Først om et Par Aar kunde man forvente en kvalificeret Ansøger, og til den Tid vilde Professoratet i intern Medicin blive ledig ved Prof. Reisz' Afgang. Man foreslog derfor Professoratet i medicinsk Klinik besat efter Konkurrence. Ministeriet fulgte Mindretallet og henstillede til Prof. Gram at trække sin Ansøgning tilbage.

Prof. Gram mente at være nødt til at bøje sig for Ministeriets Henstilling. Han gjorde det kun ugerne, thi derved, at Professorerne i klinisk Medicin og klinisk Kirurgi underviste det ældste Hold og afholdt Examen i Klinik, blev de i Almindelighed betragtet som de egentlige Lærere i Klinik, skønt den Gang ogsaa den anden Prof. i Medicin havde en meget søgt klinisk Undervisning. Da Pladsen derefter blev slaaet op til Konkurrence, var Gram altsaa ikke længere Ansøger, og mine Raadgivere mente da, at jeg kunde melde mig til Konkurrencen, medens jeg som Reservelæge hos Gram hidtil havde været afskaaret fra at søge.

Min Uddannelse var for saa vidt afsluttet, som jeg havde været Kandidat paa forskellige Hospitaler med Specialafdelinger for Hud, Nerver, Sindssyge, havde været Assistent i Bakteriologi hos Salomonsen, i patolog. Anatomi et Aar paa K. H. og 3 Aar hos Lange, og jeg havde fuldendt min kliniske Uddannelse ved Reserve-lægestillingen. Det eneste, jeg endnu kunde siges at mangle, var et længerevarende Studieophold i Udlandet. Korte Besøg havde jeg aflagt i Paris og London, men et halv- eller helaarligt Studieophold i Tyskland vilde den Gang have været af stor Betydning for mig, og jeg har ofte savnet den Udvikling, dette vilde have givet mig. Jeg havde endelig en anstændig litterær Produktion bag mig, saa jeg behøvede ingenlunde at slaa Øjnene ned overfor mine noget ældre Konkurrenter.

Konkurrencebetingelserne blev fastsatte af Fakultetet, og de var ualmindelig haarde og prægede af den Tids Tradition. Formen stammede jo fra en Tid, da Delta-gerne i Almindelighed intet eller meget lidt havde præsteret forud. Konkurrencerne havde derfor Præget af Examiner, et Præg som de til de sidste Tider har slæbt rundt med og aabenbart har meget ondt ved at komme

bort fra, selv om det drejer sig om modne Videnskabsmænd med betydelig videnskabelig Fortid. Konkurrencen begyndte med, at vi skulde skrive og aflevere trykt en Opgave over opgivet Æmne i Løbet af 28 Dage, og imod Konkurrentens Bog skulde man saa opponere. Derefter kom en klinisk Forelæsning umiddelbart efter Pt.'s Undersøgelse, saa en klinisk Forelæsning med 24 Timers Forberedelse, en Obduktion med samtidig Demonstration og en Forelæsning i almindelig Patologi med 2 Dages Forberedelse. Til vore tidligere Arbejder og Udannelse toges intet Hensyn. Komiteen afleverede Stemmesedler efter hver Prøve, og de blev saa til sidst talt op. Af de eventuelle Dommere, hos hvem jeg kunde vente Sympati for mig under Konkurrencen, mente jeg at kunne regne med mine tidligere Lærere Lange og Salomonsen samt Bohr, medens paa den anden Side min tidligere Chef, Gram, var nøje knyttet til Fløystrup.

Til min Overraskelse nægtede Lange imidlertid at indtræde i Komiteen, skønt han ikke lagde Skjul paa, at han af Hjertet ønskede, jeg skulde faa Pladsen. Han sagde, at han rimeligvis vilde gøre mig mere Fortræd end Gavn i Komiteen. Han kunde ifølge sit Temperament ikke lade være at gøre opmærksom paa de Fejl, jeg eventuelt kunde gøre, „og det lagde de andre saamænd ikke Mærke til“. Han havde aabenbart mere Tillid til Salomonsens Hjælp for mig. At være en Slags Partifælle med Salomonsen tror jeg afskrækkede ham. Det viste sig iøvrigt ogsaa, at de vægtigste Indvendinger, der blev gjort mod mine Forelæsninger, var de, Lange privat meddelte mig.

Konkurrencen var for Tilhørerne meget spændende, fordi man snart syntes den ene, snart den anden bar Prisen, og den vakte efterhaanden en mægtig Interesse i Publikum. Det var 10 Aar siden, der sidst havde været Konkurrence, og nu gjaldt det en i Offentligheden saa

kendt Stilling som Professor og Overlæge og som Withs Efterfølger. For første Gang havde Konkurrencen en livlig Presse, hvor Chancerne diskuteredes, og megen Glæde vakte det naturligtvis imellem de fleste yngre, at jeg i en forholdsvis ung Alder, 33 Aar, kunde klare mig saa godt. Man gjorde mig den Ære at betragte mig som Repræsentant for den „nye“ Videnskab, som da kendetegnedes ved Bakteriologiens Gennembrud. Særlig min sidste afsluttende Forelæsning vakte hos mange stor Begejstring og bragte Vægtskaalen til at synke til Fordel for mig. Den handlede om „Kriser og kritiske Dage“.

Naar jeg nu 46 Aar efter gennemlæser mit Manuskript til denne Forelæsning, maa jeg tilstaa, at ogsaa jeg finder den underholdende og klarsynet, og netop nu, da man har opnaaet vilkaarligt at kunne fremkalde en Krise hos Pneumonipatienterne, er Forelæsningens Slutningssynspunkt interessant. Det gik netop ud paa at fremhæve som et Fremtidshaab, at man gennem den da helt unge Serumterapi kunde naa til at indføre en akut Immunitet med Krisens Indtræden som Resultat. Jeg endte med følgende Sætning: „Saa først vilde man have naaet det Maal, der fra Oldtiden har været den indre Medicins største — vilkaarligt at kunne fremkalde en helbredende Krise, og det er den største Ros for den moderne Medicin, at den med saa stort Held har genoptaget dette ældgamle Problem om Kriserne.“ Min Optimisme havde ganske vist ikke forudset, at det vilde vare over 40 Aar, inden man kunde fremkalde Krisen ved en Pneumoni.

Konkurrencen havde været overordentlig anstrengende. Indbefattet Udarbejdelsen af den skriftlige Op-gave havde den varet ca. 7 Uger. Det gav jo min Ungdom en Chance, men Formen havde dog efter min og mange andres Anskuelse store Skyggesider. Værst var det, at som nævnt Hensynet til de Konkurrerendes tid-

ligere videnskabelige Arbejder ikke spillede nogen Rolle ved Bedømmelsen, og det burde dog være Hovedsagen.

Prøven med at forfatte en Afhandling over opgivet Emne med Angreb og Forsvar blev i de følgende Konkurrencer erstattet af to Forelæsninger over selvvalgt Emne, hvilket var et stort Fremskridt. Under mit Rektorsaar i 1917 blev Konkurrenceformen taget op til Drøftelse, og det blev bestemt, at Bedømmelsen skulde tage Hensyn til to Ting, dels de tidligere leverede videnskabelige Arbejder og dels Resultatet af nogle Forelæsninger over selvvalgt og opgivne Emner. Det var mig under Forhandlingerne om at gøre at faa fastslaaet, at de to Sider af Bedømmelsen var sideordnede, men dette har det vist sig meget vanskeligt at indføre. De for den store Offentlighed holdte Forelæsninger vil altid veje uforholdsmæssigt tungt, navnlig naar de udførligt kommenteres af en ikke særlig sagkyndig Presse. Dette gælder vel nok især Forelæsningerne med 24 Timers Varsel, som erfaringsmæssig tager stærkt paa de Konkurrerendes Nervesystem, og det er dog ikke netop Robusthed, man ønsker at sætte i første Linie, naar man skal vælge en Videnskabsmand. Dette være sagt uden at frakende, at de offentlige Konkurrencer kan have store Fordele, naar det gælder om at finde den mest egnede til en akademisk Lærestilling.

HOSPITALET OG UNDERVISNINGEN

Da jeg i 1896 overtog Ledelsen af Afd. B og Undervisningen i medicinsk Klinik, var Afdelingen i en meget mangelfuld Forfatning. Det videnskabelige Liv paa Hospitalerne har i den sidste Menneskealder udviklet sig saa mægtigt, at det maaske er vanskeligt nu at sætte sig ind i, hvor primitive Forholdene var den Gang. Da det i 1851 lykkedes Fenger at faa oprettet Afd. B som en særlig „klinisk“ Afdeling, maatte han nøjes med alle de mod Nord liggende Sygestuer samt nogle meget mørke Stuer bag Apoteksbygningen. Der fandtes stadig ingen Auditorium. Al Undervisning foregik paa Stuerne, hvor det stigende Antal Studerende stod eller hang paa Sengekangerne og nogle enkelte Stole under den examinatoriske Klinik, som min Forgænger afholdt hver Morgen for de ældste Studerende. I den følgende Time underviste han i Praktikantklinik for de yngre Studerende. Det var saaledes et meget stort Undervisningsarbejde, han udførte, men paa Grund af det stigende Antal Studerende var det blevet mere og mere vanskeligt at gennemføre. Kliniske Forelæsninger, som kunde samle et større Antal Studerende, holdtes ikke. Kun Kirurgerne havde under Saxtorph og derefter Bloch udviklet den kliniske Forelæsning efter fransk og engelsk Mønster.

Laboratorier fandtes ikke paa medicinsk Afdeling.

Alle kemiske og mikroskopiske Undersøgelser foretoges paa Stuerne i de rummelige Vindueskarne. Der fandtes som tidligere omtalt paa et Kvistkammer et lille Laboratorium, som Fenger i sin Tid havde indrettet, og hvor Howitz, Warncke og flere havde arbejdet, men det stod ganske ubenyttet hen og havde næppe været brugt, siden de nævnte unge Læger havde arbejdet der.

Da jeg havde tiltraadt mit Embede, gjaldt mine første Overvejelser, hvorledes jeg skulde tilrettelægge Undervisningen og det videnskabelige Arbejde paa Afdelingen. Det var mig hurtigt klart, at Hovedvægten i Undervisningen burde jeg som Professor i Klinik lægge paa de frie kliniske Forelæsninger efter fransk Mønster. Det var den bedste Maade at vække de Studerendes Interesse for den interne Medicin og gøre dem fortrolige med de Sygdomsbilleder, de vilde møde i deres fremtidige Virksomhed. Ved Siden deraf kom saa den daglige examinatorske Klinik, der burde flyttes fra Sygestuerne og koncentreret om Diagnose og Terapi. Med Hensyn til det videnskabelige Arbejde var Forholdet det, at jeg under min Udvikling særlig havde følt mig draget af den franske Medicin med dens store Klinikere og dens bakteriologiske Skole. Til et virkeligt Studieophold i Tyskland havde jeg hverken haft Tid eller Raad. Preussen var netop paa det Tidspunkt ved at omorganisere sine Universitetskliniker, og under Althoffs storsindede Ledelse var det først de mindre Universiteter i Provinsen, der byggedes op og til allersidst kom Charitéen i Berlin.

For at blive nærmere bekendt med denne Bevægelse foretog jeg straks efter min Ansættelse en Rejse til de tyske Universitetskliniker og lærte meget ved at se Arbejdet der. I Leipzig havde f. Ex. Curschmann forbedret det gamle i Pavillonsystem byggede Hospital ved at tilføje en særlig Bygning med Auditorier og Laboratorier,

hvor Krehl og Romberg virkede som Assisterter. Størst Indtryk paa mig gjorde Naunyn i Strassburg. Ogsaa han virkede endnu ved det gamle Bürgerhospital, men han arbejdede med at opføre en ny Klinik, hvor han i en Blokbygning havde forenet Sygestuer, Auditorier, Laboratorier, Assistentboliger, Ambulatorium etc. Det var disse to Hovedtyper af Universitetsklinikker, som jeg senere maatte overveje. Naunyn indprentede mig, at Tysklands store Fremskridt i Medicinen skyldtes Laboratorierne og Assisterterne. Naar man vilde lave Skole, var Assisterterne det vigtigste. At han havde Ret, var mig ganske indlysende. Jeg kunde ogsaa sympatisere med ham, naar han fremhævede, at man ikke burde proppe Studenterne med for megen Lærdom. De skulde kunne undersøge en Patient og have et Indtryk af Videnskabens Udvikling. „Om 10 Aar var alt jo helt forandret“. Lad dette være en lidt flot henkastet Bemærkning, saa har jeg dog ofte tænkt paa den, naar jeg ser, hvor megen Teori og hvor mange Fakta, man byder de danske medicinske Studerende til Brug for deres Examenlæsning.

Min første Opgave blev paa Hospitalet at faa indrettet et Auditorium, hvilket opnaaedes ved, at en af de mørkeste Sygestuer ryddedes, forsynedes med et stort Vindue og med Stole og derved gjordes brugelig til de kliniske Forelæsninger, jeg indførte, og til den daglige examinatoriske Klinik.

Den Beboelseslejlighed, min Forgænger kunde benytte som eneste Honorar for sin Overlægevirksomhed, blev inddraget til Kontorbrug, og jeg fik i Stedet tilstaaet 1600 Kr. som Overlægehonorar. Vigtigt var det imidlertid, at de til Lejligheden hørende tre smaa Køkkenrum blev overladt mig til Laboratorium og udstyret dertil. Senere blev disse meget smaa Lokaler ombyttede med et

større Laboratorium ved Siden af Auditoriet, idet endnu en af de mørke Stuer blev ryddet.

Indretningen af det kliniske Laboratorium var lidt af en Sensation, og det var med stor Begejstring, jeg sammen med de unge Læger paa Afdelingen tog det i Brug. Den første af mine Medarbejdere, der der vandt sine Sporer, var Nicolai Schiødte, der udførte Stofskifteundersøgelser hos Diabetespatienter og navnlig udarbejdede sin store og udmærkede Disputats om Stofskiftet ved Mb. Basedowii. Trods den besværlige Metode, han da maatte bruge med talrige kemiske Analyser, dækker hans Resultater dog fuldstændig den Viden, man nu er naaet til. Det var ogsaa i disse smaa Rum, C. E. Bloch og jeg begyndte de Undersøgelser over Mavetarmkanalens Forandringer ved den perniciøse Anæmi, som efterhaanden har vist sig at have haft saa stor Grokraft.

Min Hensigt med Laboratoriet var, at det skulde være et „klinisk Laboratorium“, d. v. s. at det skulde forene den kliniske Iagttagelse med de teoretiske Videnskabers exakte Metoder, og at disse skulde benyttes til at trænge i Dybden overfor de mange Problemer, som den kliniske Iagttagelse rejste. Det vakte derfor min Forargelse, da en Fysiolog ved Laboratoriets Forevisning sagde til mig, at naar jeg nu havde faaet Arbejdsbetingelser, skulde jeg vælge et teoretisk, fysiologisk Problem og helt hellige mig det. Jeg henkastede da, at Patienterne dog ogsaa havde noget Krav paa min Virksomhed. Aa hvad! Naar de har en rød, en blaa og en grøn Medicin at veksle med, saa kan de jo let klare det. Naturligvis var dette en spøgefuld Bemærkning, men det viste mig dog alligevel det Svælg, der var mellem en ren experimentel Fysiologs og en Klinikers Syn paa det Arbejde, der skulde udføres.

Man skulde nu tro, at de Undersøgelser, vi begyndte paa, specielt f. Ex. Schiødtes Arbejde med Diabetes og

især med Stofskiftet ved Mb. Basedowii, vilde vinde nogen Anerkendelse fra fysiologisk Side, da det fremkom som Disputats, men i Stedet derfor blev det meget strengt bedømt og efter min Opfattelse uretfærdigt nedsat i Værdi, fordi der ikke var brugt den lige opkommende Metode til Bedømmelse af Stofskiftet ved Maaling af den forbrugte Ilt. Den af Schiødte anvendte Metode var besværligere, men Resultatet var alligevel solidt og har vist sig rigtigt. Jeg tror, at disse Kontroverser bidrog til at fjerne mig noget fra Fysiologerne af Fag og lod mig gaa mine egne Veje i Afdelingens videnskabelige Arbejde, som jeg hurtigt fik til at udfolde sig.

Min Bestræbelse maatte iøvrigt være at faa flere videnskabelige Assistentter knyttede til Afdelingen. Dens Personale bestod oprindelig af en Reservelæge og to Kandidater. Allerede fra 1898 fik jeg en klinisk Assistent, som først blev privat betalt af mig, men fra 1899 bevilget. En anden Reservelæge fik jeg bevilget i 1907. Ved Samarbejde med disse Elever fremkom efterhaanden en Række kliniske Publikationer fra Afdelingen. Jeg søgte for det første at vise, at der altid paa en medicinsk Afdeling forekommer Tilfælde, der er saa ejendommelige, at de fortjener nærmere Studium og Beskrivelse, og at saadanne vel undersøgte Enkeltiagttagelser kan uddybes og være af Betydning for videregaaende Forstaaelse. De er lige saa opdragende for Forfatteren selv som for det læsende Publikum og kan ofte være Udgangspunktet for nye Opfattelser og Synspunkter. Saadanne væsentlig kasuistiske Offentliggørelser var den Gang for lidet vurderede, især af Ikkeklinikere. Større Vægt lagde jeg naturligtvis paa vort systematiske videnskabelige Arbejde, der hurtigt koncentrerede sig om Studiet af Mavetarmkanalens Patologi. Jeg fulgte derved i min Forgængers Fodspor, og der fandtes paa Afdelingen en meget stor

Belægning af Mavetarmpatienter. Sammen med mine Elever dyrkede vi baade anatomiske, fysiologiske og diagnostiske Studier, og en Række Afhandlinger herom saa Lyset. Sammen med C. E. Bloch studerede jeg Forholdene ved pernicios Anæmi, med G. Lange Gastritens patologiske Anatomi. Sk. Kemp og Johanne Christiansen studerede Funktionsprøverne, Rubow særlig Ulcusdiagnosen, Liebmann og Vogelius Enteriten etc. etc. Ved Frederiks Hospitals Jubilæum 1907 udgav jeg første Bind af Kliniske Undersøgelser fra Afd. B med Langes og mit store Gastritisarbejde og med Afhandlinger af Liebmann, Rubow og Vogelius samt med et Tilbageblik paa Afdelingens Virksomhed i det forløbne Decennium. Kort efter kom Kemps indgaaende Arbejde om Ventrikulens Tømningsforstyrrelser i 1909 og Langes Gastritisarbejde i 1910.

Som vor første Opgave havde vi sat os at undersøge Mavetarmkanalens Forhold ved pernicios Anæmi, og sammen med C. E. Bloch indførte jeg den Metode at injicere Formolopløsning i Abdomen post mortem. Herved fik vi udmærkede Betingelser for mikroskopisk Undersøgelse. Det første Resultat blev et dræbende Slag imod den da gældende Lære om Tarmatrofi. Man tillagde den da stor Betydning og betragtede den som en Hovedårsag til Udviklingen af forskellige Sygdomme, navnlig pernicios Anæmi og Tropediarréer. Bloch studerede særlig Spørgsmaalet om Tarmbetændelse hos Børn og om Børneatrofien, hvor Tarmatrofien ogsaa var opfattet som Årsag. Vore Afhandlinger samlede jeg i et Bind, Beiträge zur Path. der Verdauungsorgane. 1905.

Derefter fulgte den anatomiske Paavisning af Gastriten og dens store Betydning, dels ved den perniciøse Anæmi, dels som selvstændig og meget hyppig Sygdom.

Undersøgelserne fik en dobbelt Betydning. Udgangs-

punktet var et Tilfælde af pernicios Anæmi ved Tyndtarmsstrikturer, som jeg i min Reservelægetid havde haft Lejlighed til at iagttage og beskrive. Vore fortsatte Studier bragte snart Mavetarmkanalens Forhold op i første Linie i Diskussionen om den perniciøse Anæmis Patogenese. Vi fandt, at en meget udtalt Gastritis var omtrent konstant ved den perniciøse Anæmi, og vi kunde ikke glemme vort Udgangspunkt med Tarmstrikturerne. Det blev mig klart, at den perniciøse Anæmi maatte udvikle sig sekundært efter de sygelige Forandringer i Mave- og Tarmkanal, thi disse kunde ofte paavises forud, ja undertiden lang Tid forud for Anæmiens Indtræden. I Sammenhæng hermed beskrev jeg i 1909 den simple achyliske Anæmi, som en særlig karakteristisk Form for Anæmi, et Sygdomsbillede, som jeg tror stadig vil bevare sin Værdi. Det af mig indførte Syn paa den perniciøse Anæmis Patogenese er som bekendt efterfulgt af et intensivt, stadig fortsat internationalt Arbejde paa helt at opklare Spørgsmaalet, som dog endnu mangler den afgørende Slutsten.

Et ligesaa vigtigt Resultat af vort Arbejde var Paavisningen af Gastriten, som en meget hyppig og betydningsfuld Sygdom. De Oplysninger, vi fik ved den omtalte Formolmetode, var meget overbevisende og navnlig den med Achyli forbundne Gastritis blev nu grundigt studeret klinisk, og dens Sygdomsbillede, Forløb, Prognose etc., blev klarlagt. Gastriten var paa det Tidspunkt helt gaaet ud af den medicinske Bevidsthed. Baade i Tyskland og Frankrig regnede man praktisk talt aldrig med denne Sygdom, men mente, at alle Funktionsforstyrrelser først og fremmest skyldtes nervøse Paavirkninger.

Det gaar ofte saaledes i Medicinen, særlig inden for Kliniken, at nye Synspunkter og Iagttagelser, der lanceres fra et lille Land, ikke tages op til Drøftelse, før en

af de store Landes egne Mænd har taget Sagen op fra de nye Synsmaader. Selv om en Idé ikke diskuteres, breder den sig imidlertid ofte ubemærket under Haanden og paa et vist Tidspunkt gribes den rundt omkring af Forskere, som ofte tror at være Ophavsmænd, og den oprindelige Starter af Problemet er glemt. I Gastritisspørgsmaalet var Hayem i Paris en Forløber, men lidet paaagtet. Mig gik det for saa vidt anderledes, som man godt nok lagde Mærke til mine Offentliggørelser i Tyskland, men man stillede sig ganske afvisende overfor dem, og i England og Frankrig blev de helt negligerede. De ved Formolmetoden vundne Præparater var saa skønne og overbevisende, at al Tvivl efter min Formening kunde udelukkes. Da man imidlertid intetsteds brugte vor Undersøgelsesmetode, kunde man ikke selv iagttage de typiske Billeder, og man tillagde derfor ikke vore Undersøgelser nogen videre Betydning.

Jeg havde dog Lejlighed til i Kraus og Brugsch store Haandbog at give en udførlig Fremstilling af mine Anskuelser, vistnok da til Sorg for Udgiverne. Først da Konjetzny paa et langt senere Tidspunkt havde udført sine Undersøgelser paa resecerede Ventrikler og derved havde bekræftet vore, og efter at han ihærdigt havde kæmpet for sine Arbejder og udstrakt dem til videre Omraader, først da troede man i Tyskland efterhaanden paa Gastritens Betydning, men da havde man saa længe modsagt mig, at man ikke kunde glemme mine Arbejder. Jeg havde yderligere i Aarenes Løb demonstreret vore Præparater i Lysbilleder ved Forelæsninger paa udenlandske Universiteter i Amerika, i München, i London, Berlin og paa Kongresser. Nu blussede Gastritislæren op, og man mindedes disse Meddelelser. Ved en Række Forelæsninger, jeg var indbudt til at holde ved Londons Universitet, og ved deres Udgivelse i Bogform som „Gastritis and its

Consequences“ i 1935 blev endelig den angelsachsiske Verden yderligere vunden for Læren, og vore over 30 Aar gamle Arbejder blev fuldt ud respekterede.

Undersøgelserne over Gastritis betød, at vi paa et vigtigt Punkt kom bag selve Sekretionsanomalien, Achylien. Det var den Gang „den funktionelle Diagnostiks“ Glansperiode, særlig for Ventrikelsygdommens Vedkommende. De ny indførte Metoder til fysiologisk Undersøgelse af Ventriklens Funktion havde ført til Fastlæggelse af en Række Sekretionsanomalier, Hyperaciditet, Hypersekretion, Gastrosucchorhoe, Achyli, men man blev staaende ved Funktionsforstyrrelserne som særlige Sygdomskategorier, og man betragtede dem som nervøse Forstyrrelser. Det var fysiologiske Sygdomsbegreber, som man var stolt af, men egentlig vidste man ikke, hvad man skulde gøre med dem, naar man fandt dem hos Patienterne. Nogen Forstaaelse af den sygelige Tilstands egentlige Aarsag naaede man ikke, endsige noget Fremskridt i Terapien.

Vort Arbejde gik ud paa at komme bag alle disse „nervøse“ Funktionsforstyrrelser til selve Sygdommens Natur. Et stort Skridt var som sagt sket ved at erstatte den nervøse Achyli med Gastriten. Det næste Omraade maatte blive Ulcusspørgsmaalet. Vi havde her et udmærket Udgangspunkt i Withs Arbejde, men det gjaldt om at give Ulcusdiagnosen en mere solid Grundvold, end det tidligere havde været muligt. Withs Arbejde var ikke kendt uden for Danmark, og overalt i Europa, især i Tyskland, dominerede Diagnosen nervøs Dyspepsi selv ved stærke Kardialgier, og naar man i faa Tilfælde maatte erkende Tilstedeværelsen af et Ulcus, betragtede man det som sekundært efter Hyperaciditeten eller Hypersekretionen.

Med Hensyn til Ulcusdiagnosen maatte vi imidlertid

her i Landet først søge at indskrænke den da alt for udbredte Tilbøjelighed til at identificere Cardialgi og Ulcus. Jeg fremhævede i den Anledning Tarmsygdommenes store Tilbøjelighed til at give Cardialgi og gav disse Symptomer Navnet Tarmdyspepsi, et Symptomkomplex, der stadig har sin store Betydning, selv om Navnet ikke har vundet Indpas. Det bevirkedes derved, at man langt mere end tidligere lagde Vægt paa at behandle Tarmforstyrrelser, og først og fremmest den kroniske Obstipation, hvad man hidtil alt for meget havde negligeret, særlig i Mælkedætens Glansperiode.

Jeg er klar over, at denne Impuls en Tid førte til Overvurdering, „Tyktarmsbetændelse“ blev en Modediagnose og overdreves. I min Undervisning maatte jeg hurtigt advare de Studerende mod at slaa sig til Ro med en saadan Diagnose og at glemme Ulcus og Cancer, men vi kunde nu med desto større Energi hæfte vor Opmærksomhed paa Ulcusdiagnosen. Jeg henviser herom bl. a. til Rubows og Kemps udmærkede Arbejde. De mest udtalte Sekretionsforstyrrelser blev herved henførte til at være Følger af et bestaaende Ulcus, modsat den ældre tyske Opfattelse, og vi uddybede det karakteristiske Billede af det juxtapyloriske Ulcus med dets Ejendommeligheder og af Corpusulcuset med dets Karaktertræk. Det betød paa det Tidspunkt et betydeligt Fremskridt. Den senere Udvikling er præget af Røntgendiagnosen, som satte Kronen paa Værket, og som nu er Hovedbasis for Ulcusdiagnosen, medens Betydningen af Sekretionsforstyrrelserne er traadt tilbage i anden Række.

Udviklingen skrider stadig fremad, og adskilligt i vore Anskuelser kan jo blive ændret, men vore Undersøgelser betød et vigtigt Skridt fremad.

Det var en lykkelig og frugtbar Periode, da vi arbejdede paa det gamle Frederiks Hospital. Trods de meget

indskrænkede ydre Betingelser og trods hele Hospitalets forældede Tilstand efterlod det dog hos os en Følelse af Hygge og gammel Tradition, som vi ikke har kunnet glemme. Jeg har derfor dvælet noget udførligere ved denne Tid. Det var den Gang noget nyt herhjemme, at en Chef for en klinisk Afdeling optog sine Assistenten til videnskabeligt Samarbejde og gav dem Ideer og Opgaver til selvstændig Udførelse. Nu er dette jo nærmest en Selvfølge.

Efter at Afdelingen i 1910 var flyttet ud til det nye Rigshospital, begyndte en ny Æra. I det udmærkede Auditorium kunde jeg udfolde mine kliniske Forelæsninger, og i Laboratorierne kunde vi optage dyberegaaende Studier. Afdelingens Undervisning blev mere og mere fulgt af besøgende Læger, deriblandt adskillige Udlændinge, især svenske Kolleger. Som to særlig trofaste Elever og Medarbejdere mindes jeg med stor Glæde Stockholmerne Hakon Lindberg og O. Hult, senere Professor i Medicinens Historie i Stockholm. Aar efter Aar mødte de op i September Maaned for at høre Forelæsninger, og de deltog med Iver og Humør i hele Afdelingens Liv. I deres Fodspor fulgte en hel Række svenske Læger.

Det lykkedes i disse Aar at danne en klinisk Skole omkring Afd. B. Mine egne og Medarbejdernes Arbejder blev meget bekendte og diskuterede i Udlandet, især i Tyskland, som vi da stod nærmest, og som med største Beredvillighed optog vore Afhandlinger i deres Tidsskrifter.

I Danmark havde jeg i nordisk Lærebog for Medicin i 1916 givet en samlet Fremstilling af Mavetarmsygdommene og deri samlet alle de Resultater, vi var naaet til paa Afd. B. Denne nordiske Lærebog i intern Medicin blev i Aarene 1915—18 udgivet paa mit Initiativ i Samarbejde med mine to Venner Proff. Peter F. Holst i Oslo og Karl Petrn i Lund. Det var første Gang, Studenterne og Læ-

gerne blev stillet overfor en Lærebog forfattet af Lærerne ved alle de nordiske Universiteter, og Værket har efter min Anskuelse haft stor Betydning for at samarbejde den nordiske Medicin, hvad der den Gang saa haardt tiltrængtes. Exemplet blev da ogsaa fulgt af Kirurgerne, som paa Rovsings Initiativ udgav nordisk Lærebog i Kirurgi i 1920. Senere er kommen en nordisk Lærebog i Oftalmologi og nylig en lignende Lærebog i Pædiatri, alt efter Mønster af Lærebog i intern Medicin. Som særlig Bog udkom mit Afsnit om Mavetarmsygdomme i Tyskland og derefter i Spanien, hvor den opnaaede tre Udgaver.

Om Resultaterne af vort flittige Arbejde paa Afd. B skal jeg iøvrigt ikke her gaa i Detailler. Jeg maa henvise til de 18 Bind Afhandlinger fra Afdelingen. Sammen med mine mange Medarbejdere fortsatte jeg i de følgende Aar først og fremmest vore Studier over de mange Problemer, der knytter sig til Fordøjelsesorganernes Patologi. Vægtige Arbejder herom fremkom fra Sk. Kemp, Johanne Christiansen, Norgaard, Hess Thaysen, Oline Christensen foruden mindre Bidrag af Hallas, Holst, Roholm o. fl.

Et herhenhørende Problem, der til Tider optog os meget paa Afdelingen og gav mig Anledning til en Række Undersøgelser, var det ulyksalige Spørgsmaal om Gastroplosen, „den nedsunkne Mavesæk“. Da det førte til en heftig Polemik mellem Rovsing og mig, som vakte megen Opsigt, skal jeg her søge at fremlægge det objektive Grundlag for vor Uenighed.

Forestillingen om Ventriklens Nedsynkning stammede oprindelig fra Frankrig (Glénard) og var derefter diskuteret en Del i den franske, tyske og nordiske Medicin, men var omgivet af megen Uklarhed og usolide Hypoteser. Vore Midler til at konstatere Ventriklens Form og Leje var dengang meget ufuldkomne. Man var henvist til Perkussion, Luftindblæsning og Ridsauskul-

tation. Spørgsmaalet fik en særlig Aktualitet, da Rovsing i 1897 udførte sin første Gastropexi. Han var overbevist om, at han derved havde gjort et meget betydningsfuldt Fremskridt indenfor den operative Kirurgi. De første Resultater af Gastropexierne var gunstige, og Rovsing udstrakte hurtigt Operationens Anvendelse til flere og flere Tilfælde.

De Forestillinger, Rovsing hurtigt dannede sig om Gastroptoseproblemet, var følgende. Ventriklens laa normalt tværs over Epigastriet med den lille Kurvatur fast fixeret. Ethvert lavere Leje af Corpus ventriculi og lille Kurvatur var patologisk, var en Gastroptose. Ved den „virginelle“ Gastroptose hos unge Kvinder var Hovedsagen, at Ventriklens i Epigastriet var løs og tillige indeklemmt. Der var ikke Plads nok til dens Forskydning nedad, den blev derfor af Trykket „foldet“. Gastroptosen diagnosticeredes paa et efter Rovsing karakteristisk, men iøvrigt ret banalt Symptomkomplex, nemlig Smerter i v. Side af Cardia, Opkastninger eller Opgylpninger og Obstipation, samt paa det Fænomen, at Smerterne ofte var stærkere, naar Patienten stod op, end naar hun laa ned. Naar Rovsing paa Basis af disse Symptomer gjorde Laparotomi, konstaterede han det for ham afgørende Bevis for Gastroptosen: Ventriklens var løs og sprang frem i Saaret. Dette kom han stadig tilbage til. Tillige kunde han hyppigt, men ikke altid paavise, at Ventriklens kunde føres abnormt langt ned i Underlivet.

En grundig Revision og Opklaring af Forholdene fik man, da man begyndte at undersøge Ventriklens Form og Leje ved Røntgenundersøgelse. I 1908 fremviste jeg i Medicinsk Selskab en Serie Røntgenbilleder. De stammede fra en Række fuldstændig sunde, ualmindelig kraftige unge Individuer, og det viste sig, at Ventriklens Leje var ganske anderledes, end Rovsing tænkte sig det.

I det overvejende Antal Tilfælde var den væsentlig lodret stillet med ombøjet nederste Parti, og den store Kurvatur laa, navnlig hos de unge Kvinder, i Reglen under Umbilicus. Ventriklens var endvidere ingenlunde fast fixeret ved den lille Kurvatur, men forskød sig 6—7 cm opad ved Skifte fra staaende til vandret Stilling.

Rigtigheden af disse nye Synspunkter bestred Rovsing i den paafølgende Diskussion og hævdede, at Røntgengennemlysningen var højst upaalidelig og ofte misvisende. Vismuthgrøden viste ikke den lille Kurvatur og fremkaldte ofte Spasmer i Ventriklens. Den lærte os ingenting om Ventriklens „Indeklemning og Foldning“. At bedømme Graden af en Gastropbose ved Røntgen kunde man ikke. Den kunde kun bestemmes ved Operationen, hvor den løse Ventrikel sprang frem i Saaret.

Trods Røntgenologiens videre Udvikling fastholdt Rovsing stadig sin afvisende Holdning overfor de Oplysninger, den gav.

Med Hensyn til selve Gastropexien fulgte jeg i Begyndelsen Rovsing og henviste Patienter til hans Behandling, men efterhaanden fik jeg mine Tvivl. Selv om jeg ikke kunde tiltræde de Rovsingske Ideer om Gastroposen, kunde jeg dog i Henhold til Røntgenbillederne tænke mig, at en lang slap, maaske atonisk Ventrikel kunde have Nytte af at blive støttet ved en Pexi. Det viste sig imidlertid, at de gode Resultater, jeg i Begyndelsen havde Lejlighed til at iagttage, jævnlig kun var forbigaaende, skønt Ventriklens stadig laa godt og fast fixeret af Pexien. De efterfulgtes ogsaa af andre mindre gunstige Resultater. Patienternes Symptomer, navnlig Opkastningerne og Anorexien, var endvidere som bekendt i høj Grad paavirkelige af psykiske Indtryk. Med Begejstring lod de unge Kvinder sig operere af den beundrede Kirurg, og naar de senere skulde give

Besked om Resultatet, var Oplysningerne ofte yderst upaalidelige, forskellige, naar det gjaldt om ikke at bedrøve Operatøren, eller naar det gjaldt Medicinerne, som formodedes af anden Opfattelse. Selv om Resultatet af Gastropexien i nogle Tilfælde syntes gunstigt, var det dog utvivlsomt, at der var en Del, der havde haft stor Skade af Operationen.

Vort forskellige Syn paa Gastroptosen bevirkede hurtigt en stor Misstemning fra Rovsing imod mig. Han lagde ikke Skjul paa, at han betragtede min Skepsis som Udslag af Misundelse og „Fornærmelse over at han helbredte mine Patienter“. Hans Anskuelse var for ham saa indlysende rigtige, at min Modstand kun kunde forklares ved, at jeg trods bedre Indsigt kæmpede mod en ny Erobring af Kirurgien. Da han i 1904 var bleven Overkirurg ved Frederiks Hospital, blev Situationen vanskelig, da han forventede, at jeg i højere Grad, end det skete, skulde henvise Patienter til Operation paa hans Afdeling. Særlig vanskelige blev Forholdene i de Aar 1905—07, da Rubow var Reservelæge paa Afdelingen. Han interesserede sig meget for Diagnosen af Ulcus ventriculi, hvorom han som bekendt skrev nogle gode Afhandlinger. Men nu skete det Gang paa Gang, at naar vi overflyttede en Patient til kirurgisk Afdeling med, hvad vi mente var et sikkert Ulcus, saa diagnosticerede Rovsing Gastroptose og udførte Gastropexi. Dette ophidsede i høj Grad mine yngre Medarbejdere, speciel Rubow, skønt jeg ved, at jeg gjorde, hvad jeg kunde for at forsone og fremhæve, at Rovsing dog havde set gode Resultater af Gastropexier. Jeg husker endnu, at Rubow efter en Samtale herom udbrød. „Ja, det kan nu ikke nytte, at Professoren som gammel Ven af Prof. Rovsing vil forsvare ham.“ Forholdet blev mere og mere spændt mellem Afdelingerne, og Rovsing havde den Opfattelse,

at det var mig, der ophidsede Afd. B imod ham. Det var i denne Periode, at Rubow en Gang, medens jeg var bortrejst, i Spidsen for Stuegangen passerede en gastro-pexeret Patient, der laa i Grønnegaarden og viste Tegn paa at have kastet op, og lod falde den ubetænksomme Bemærkning: „Og det kalder man paa Afd. C at kurere Patienterne.“ I den senere Polemik lod Rovsing det offentlig faa Udseende af, at det var mig personlig, der havde haanet hans Patient, hvilket vakte en for mig pinlig Opsigt i Dagspressen.

Det var den Slags Begivenheder, der gjorde det vanskeligt at dyrke den ideelle Form for „Samarbejde“, som Rovsing saa ofte dolerede over at have savnet, men som i Virkeligheden bestod i en Fordring om helt at bøje sig for hans Diagnoser og Indikationer. Hans stærke Krav om, at alle kroniske Ulcera burde opereres, saavel som de saakaldte Gastroptoser, kunde jeg ikke bøje mig for.

Efter den omtalte Diskussion i 1908 blev Afstanden mellem Rovsing og mig stadig større, og dertil kom Aaret efter en meget bitter privat Diskussion, vi havde. Anledningen var en Strid i Lægeforeningen, hvor jeg i Rovsings Fraværelse havde lovet Redaktørerne at tage Ordet for at forsvare Hospitalstidende, der var angrebet. Efter Rovsings Anskuelse gjorde jeg det ikke blot daarligt, men ligefrem „jog ham en Kniv i Ryggen“. I Virkeligheden var det dog Rubow og ikke mig, der lod sig overtale til det Forlig, som vakte Rovsings Afsky, og som han strax gav mig Skylden for. I en længere Brevvexling gjorde vi op med hinanden, og Rovsing udøste sin Harme over mig paa videre Omraader. Det var mig ikke muligt at bøje mig for hans Beskyldninger for at have forraadt ham paa Trods af vor hele Fortid. Stillingen som en Ven, der stadig maatte tugtes for at bevares, kunde jeg ikke attraa, vort Venskab var forbi og afløst

af Bitterhed. En Forsoning var yderligere hindret ved det usalige Gastroptosespørgsmaal, der som en sort Sky svævede over vore Hoveder, og her var en Konflikt uundgaaelig.

Antallet af Gastropexier udførte af Rovsing og ham nærstaaende Kirurger, som Kraft o. fl., tiltog i høj Grad, og Situationen blev for mig meget ubehagelig, thi paa Grund af mit formodede nære Forhold til Rovsing betragtedes jeg paa en Maade som Medgarant for Behandlingens Nytte. I 1910 udgav Rovsing første Bind af sin store Underlivskirurgi. Ved Siden af forskellig Polemik imod mig nævnte han her mig som en Mediciner, der efterhaanden var kommen til at anerkende Gastropexiens Værdi. Et Opgør blev mere og mere nødvendigt, og det kom i 1911. Da den svenske Kirurg John Berg i „Tidsskrift for Terapi“ rettede en Forespørgsel til Rovsing om Gastropexiens Resultater, benyttede jeg Lejligheden til at publicere en Del Tilfælde af mislykkede Gastropexier, som jeg da havde iagttaget. Derefter vexlede Rovsing og jeg en Række Artikler om Sagen i Tidsskriftet. Ogsaa Rubow deltog i Diskussionen, men denne Gang mærkeligt nok paa Rovsings Side imod mig.

Vor Uenighed vakte umaadelig Røre i Lægestanden og for saa vidt ogsaa hos Publikum. Man var da lidet vant til, at Læger offentlig var saa uenige om et vigtigt Behandlingsspørgsmaal, og Diskussionen imellem os havde desværre en bitter og personlig Karakter. Det var jo Rovsings Vane i sine Polemikker, og denne Gang fulgte jeg Trop. Diskussionen fik sin særlige Alvor, fordi vi arbejdede paa samme Hospital og ofte behandlede de samme Patienter, og den var præget af vor begges ansvarsbevidste Trang til at handle rigtigt, naar vi stod overfor lidende Mennesker, der krævede vor Hjælp. Dagspressen refererede og kommenterede ivrigt vore Indlæg, og for-

skellige moralsk indignerede Læger tog offentlig Ordet for at fordømme, at vi lod vor Uenighed komme offentlig frem, skønt vi dog kun havde skrevet i et maanedligt Fagtidsskrift.

Uenigheden mellem os prægede naturligvis Forholdet mellem vore to Afdelinger. Der var en Strøm af Mod-sætninger mellem vore Anskuelse, som særlig Studenterne havde Interesse og jævnlig Morskab af at konstatere. Hvad der var god Latin „paa den ene Side Springvandet“, blev forkættet paa den anden Side. Det var jo Kirurgiens Blomstringstid, og Rovsing skjulte ikke sin Opfattelse af Medicinernes fuldkomne Uformuenhed. Nogen Skade havde Studenterne dog sikkert ikke af at høre to forskellige Opfattelser gøre sig gældende i saadanne Spørgsmaal. De maatte jo senere i Livet tage Stilling til mange lignende Spørgsmaal af vital Betydning for deres Patienter.

Selve Gastroptosespørgsmaalet blev i den følgende Tid yderligere Genstand for Diskussioner, saaledes navnlig paa Nordisk Kirurgforenings Møde i 1911. I Forsells Fædreland lykkedes det dog ikke Rovsing at miskreditere Røntgenundersøgelserne og deres Resultater. Med sin sædvanlige store Energi skrev Rovsing yderligere en Bog om Gastrocoloptosis. Ogsaa her polemiserede han naturligvis stærkt imod mig, men jeg afholdt mig fra videre Diskussion i den Overbevisning, at Spørgsmaalet af sig selv vilde falde i et naturligt Leje og ikke i Favør af Rovsings Anskuelse.

Derimod offentliggjorde jeg 1912 en Række Undersøgelser over Ventriklens Form og Leje i Forhold til Legemsbygningen, hvilket i høj Grad styrkede mine Anskuelse. Saa vidt jeg ved, bevarede Rovsing dog sine Anskuelse uforandret. Naar man nutildags taler saa lidt om Gastroptose, er Grunden den ganske simple, at

i de fleste af de Tilfælde, hvor der tidligere diagnosticeredes Gastroptose, drejede det sig i Virkeligheden om ganske normalt Leje af Ventriklen, saaledes som Røntgenundersøgelserne har lært os det.

Det er vel overflødigt at sige, at hele dette Brud med en tidligere Ven, som jeg oprindelig i saa høj Grad havde beundret for hans store Evner og stærke Personlighed, ikke skete uden Smerte, men det følte dog tilige som en Lettelse at komme ud af uklare Forhold og Mistænkeliggørelser, og jeg forlod Striden med den Anskuelse, at Roving var større som Kirurg og som Stilist end som Videnskabsmand. I den følgende Tid var vort tidligere Samarbejde afløst af et Modsætningsforhold, som jeg ofte nok fik at føle paa Hospital, i Fakultet, ved Universitet og andre Steder.

Af andre kliniske Problemer, vi paa Afdelingen skænkede særlig Interesse, kan jeg nævne Glykosurien, særlig den benigne. Spørgsmaalet var startet af Aage Jacobsen, da han i sin Disputats fra Afd. B i 1913 undersøgte Forholdet mellem Glykæmi og Glykosuri. Jeg tog saa Spørgsmaalet yderligere op sammen med A. Norgaard og derefter med Karen Marie Hansen og viste, at Sukkertærsklen havde en for de forskellige Individder varierende Beliggenhed, men at denne under sædvanlige Forhold var konstant hos det enkelte Individ.

K. M. Hansen og Thune Andersen fortsatte Studiet med store Arbejder og navnlig gjaldt dette J. E. Holst, der først havde arbejdet paa Spørgsmaalet under Jacobsen i Aarhus. Ved at hævde den nævnte Konstans af Tærsklen naaede vi til klart at udskille den benigne Glykosuri som en særlig klinisk Abnormitet i Modsætning til den diabetiske, og vi fik Forklaring paa de forskellige Overgangsformer. Det var for Patienterne og for For-

sikringselskaberne meget vigtige Resultater. De har efterhaanden indsneget sig i Bevidstheden i de forskellige Lande, men den danske Indsats er kun sjældent rigtigt vurderet.

Ogsaa Tuberkulosestudiet blev paa et vist Tidspunkt taget op paa Afdelingen. Paa det gamle Frederiks Hospital laa til Stadighed en Mængde brystsyge Patienter, mest i Sygdommens seneste Stadier, saa at der var rig Lejlighed til at demonstrere saadanne Tilfælde for de Studerende. Forsøg paa Helbredelse førte dog ikke til Resultat, bl. a. paa Grund af de elendige Forhold paa vor Afdelings med Sol og Lys yderst sparsomt forsynede Stuer. Efterhaanden som Sanatoriekuren af Saugman og Sofus Bang indførtes her i Landet, maatte Terapien naturligt overlades til Sanatorielægerens Varetagelse.

Da jeg gik ind i Nationalforeningens Arbejde, var min Hovedopgave derfor at hjælpe til at fremskaffe Folkesanatorier, hvor en moderne Behandling kunde drives, og tillige var min Interesse knyttet til Tuberkulosens Epidemiologi og eventuelle Forebyggelse. Med Stolthed indviede vi vort første store Folkesanatorium ved Silkeborg i 1903. Med Sanatoriernes og Tuberkulosehospitalernes Oprettelse i og udenfor København fulgte imidlertid naturligt, at man saa lidt som muligt ønskede at modtage de brystsyge paa Frederiks Hospital og henviste dem til Sanatoriebehandling.

Da Rigshospitalet blev opført, blev der intet gjort for at skaffe særlige Betingelser for Brystsyges Ophold der udover en lille Liggehal. Dette følte hurtigt som en Mangel, og Følgen var, at vi paa Hospitalet kun kunde optage et ringe Antal brystsyge Patienter til rent midlertidigt Ophold og Demonstration. Overvejelserne om Behandlingsprincipperne var som omtalt overladt Sanatorielægerne. Paa et enkelt Punkt blev jeg dog nødsaget til at

deltage i Diskussionerne. Da Møllgaard i 1924 fremkom med sin Meddelelse om Sanocrysinet, blev jeg som alle andre yderst interesseret og besluttede at indrette en Del af Afdelingen til en nogenlunde afsondret Tuberkuloseafdeling. Det var jo en bevæget Tid, da Sanocrysinbehandlingen skulde gennemprøves. Den holdt ikke, hvad den først syntes at love, men den har jo endnu sit Virkefelt.

For Afdelingen og Undervisningen fik denne Periode imidlertid en stor Betydning. Den lille Tuberkuloseafdeling, jeg fik indrettet, afgav et udmærket Materiale til Undervisningen, og vi kunde give en langt mere indgaaende Undervisning i Tuberkulosens Klinik med Demonstration af Patienterne og af Røntgengennemlysningerne, som netop da begyndte at faa deres overordentlige Betydning. I det hele taget kunde vi bedre end hidtil diskutere alle Tuberkulosens Problemer for de Studerende. En iøjnefaldende Mangel ved Hospitalet var bleven afhjulpet, men ganske vist paa en ret ufuldkommen Maade, der kan betragtes som en Nødhjælp og forhaabentlig vil blive afløst af bedre Forhold.

At nævne alle de unge Læger, der gav videnskabelige Bidrag fra Afdelingen, er ikke min Hensigt. Jeg glædede mig over at kunne give dem gode Arbejdsvilkaar og stimulere dem til Forskning, og jeg lod dem selv vælge de Opgaver, der særlig havde deres Interesse. Vi undgik derved Ensidighed paa Afdelingen, selv om denne fra sin ældste Periode havde sine foretrukne Studier. Hjertesygdommenes Klinik blev saaledes studeret af Bie, Fridericia, Siggaard Andersen og navnlig ved en stor Række Undersøgelser af Chr. Lundsgaard. H. C. Gram dyrkede særlig Blodets Patologi, og baade Meulengracht og Nyfeldt begyndte deres Blodstudier paa Afd. B.

Norgaard og Holst interesserede sig for Stofskiftesygdomme, J. Frandsen for Nyresygdomme o. s. v.

Det var jo en Tid med voldsomme Fremskridt indenfor den interne Medicin, og det fordrede megen Agtpaaivenhed at følge med i Udviklingen og selv give Bidrag til Belysning af de mange nye Problemer. Naar jeg tænker tilbage paa min videnskabelige Virksomhed i denne Tid, kan jeg med nogen Beklagelse mindes, at det meget store og anstrengende Arbejde, jeg kom til at overtage som Formand for Medicinalkommissionen, i en Række Aar berøvede mig den for videnskabelig Forskning saa vigtige aandelige Ro og Koncentration. Jeg trøster mig med, at jeg ved min Virksomhed i Kommissionen, som jeg har beskrevet andetsteds, har udrettet et nyttigt Arbejde for mit Land.

En Forstaaelse af, hvorledes jeg betragtede min Op-gave som Leder af den medicinske Kliniks videnskabelige Arbejde, mener jeg bedst kommer frem ved at gengive den Tale, jeg holdt til mine Elever, da de 1915 i Anledning af mit 25 Aars Jubilæum som Dr. med. lod udføre en Bronzemedaille med mit Billede paa Forsiden og Gengivelse af en klinisk Forelæsning paa Bagsiden. Jeg sagde da blandt andet følgende:

„Jeg betragter i Virkeligheden Medaillen som en Anerkendelse ikke blot for mig personlig, men for hele Afd. B, som en Anerkendelse af det samlede Arbejde, der er udført paa Afdelingen i de forløbne Aar. Jeg er derfor glad ved, at det er lykkedes at faa i alt Fald en Del af Dem med paa Medaillens Bagside, ganske vist kun en lille Del. Det holdt haardt nok at faa Kunstneren til at tage saa mange med, og store blev de jo ikke, men de er der da. De har jo i Virkeligheden alle bidraget deres til, at Afdelingen har naaet det Ry for klinisk videnskabelig Forskning, som den har.

Jeg hører til en Generation af Læger, der, da vi var unge, spurgte os selv, om det ikke var muligt at præstere originalt klinisk, videnskabeligt Arbejde ligesaavel her som i de store Lande. Hvorfor skulde vi nøjes med Reproduktion af andres Tanker? Hvorfor fik det udmærkede originale, der gjordes her, f. Ex. af Mænd som With og Lange, kun en lokal Betydning, saa at de efterhaanden ophørte med at præstere. En Hovedbetingelse var at skabe Respekt for og Forstaaelse af, at der eksisterede noget, der hedder klinisk Videnskab, og at denne er noget mere end rent anvendt Videnskab i almindelig Betydning og noget andet end de experimentelle Videnskaber, der drives paa Institutter og i Laboratorier.

Dernæst var det mig klart, at en af de Ting, der manglede mest i vort hjemlige Samfund, var Modet til selvstændig Tænkning og Iagttagelse paa dette Omraade. Modet er let at have, naar man er omgivet af store Fremskridt, men svinder lige saa let i døde Tider. Det har været en Hovedopgave for mig overfor mine Elever at holde dette Mod oppe. Jeg har forsøgt at vogte om hver fremspirende selvstændig Tanke og Idé og søgt at skaane den for det ublide Klima og gøde den med Opmuntring, og jeg har ikke forlangt, at Eleven som Udgangspunkt for et Arbejde skulde tage netop mine Synspunkter. Der fordres dertil undertiden nogen Resignation, thi ofte er Udgangspunktet for en Elevs Selvstændighed netop Overbevisning om, at Læreren paa et eller andet Punkt har Uret. Naar mange langt mere fremragende Mænd kan have Vanskelighed ved at faa arbejdende Elever, saa er det undertiden netop, fordi de har svært ved at være saa upersonlige paa det Tidspunkt, hvor Eleven tager fat. Man maa altid huske Goethes Ord: „Was man erfindet, macht man mit Liebe“. Kun naar man har Følelsen af, at man arbejder paa egne Ideer, er selvstændig

skabende, først da bliver man ivrig og begejstret. Læreren maa virke hjælpende, støttende som en Jordmoder.

Men hvis Læreren i Begyndelsen maa resignere, saa har han ogsaa saa meget desto større Glæde af de smukke Skud, der voxer op af den frugtbare Jordbund, og i den Retning har jeg haft meget at glæde mig over. De har derfor alle Deres store Andel i, at der kan støbes en Medaille for Afdeling B, og ogsaa med denne Motivering maa jeg sige Dem en stor Tak.“

Det i Talen berørte Spørgsmaal om Kliniken som Videnskab optog mig en Del i den Tid. Jeg fandt ikke ved Universitetet den Forstaaelse og Respekt for det videnskabelige Arbejde, der udførtes af Kliniken, som var ønskelig. En Kliniker opfattedes som en Praktiker. Hans Opgave var at anvende Videnskaben, ligesom en Ingeniør anvender Fysiken. Forskningen var overladt til Teoretikerne. Sammenligningen haltede imidlertid betydeligt. De Maskiner etc., som Ingeniøren arbejder med, har han selv skabt, men Klinikeren staar overfor et kun delvis udforsket Omraade af Naturen. En Læges Virksomhed er ganske vist anvendt Videnskab, men den Videnskab, han bygger paa og anvender, er ikke blot de teoretiske Grundvidenskaber, men ogsaa den kliniske Sygdomslære. Hver Gang han stiller en Diagnose, staar han overfor de af Kliniken fastlagte Sygdomsbilleder, hvis forskellige Symptomer og Forløb er ham bekendt. Skabelsen af disse „Sygdomme“ saavel som den dybere Forstaaelse af de enkelte Sygdomsfænomener er kun opnaaet ved videnskabelige Studier ved Sygesengen.

Jeg benyttede derfor min Rektortale i 1917 til at gaa nærmere ind paa disse Forhold og stillede Spørgsmaalet: Hvad er en Sygdom? Hvorledes er vore ofte saa dagligdags Sygdomsbegreber opstaaede, og hvorledes forandrer og udvikler de sig stadig væk? Jeg viste, hvorledes der

stadig opstod nye Sygdomme, det vil sige nye Sygdomsbegreber, som udskiltes fra tidligere Samlingsbegreber, og jeg polemiserede mod den fra fysiologisk Side fremsatte Opfattelse, at nu havde den kliniske Medicin alt udført sit Arbejde med at beskrive de forskellige Sygdomstyper, nu maatte Experimentet gøre Resten.

I det Universitetsprogram, jeg skrev i 1919, fortsatte jeg disse Betragtninger paa en bredere Basis. Paa Grund af Formen for Offentliggørelse blev denne Bog næppe videre læst i den danske Lægeverden. Titlen var: „Strømninger i den nyere Tids medicinske Klinik med særligt Hensyn til Nosografien“.

Ved Nosografi tænkte jeg ikke paa en nærmere Udpensling af de umiddelbart iagttagelige Symptomer ved de forskellige Sygdomme, men derimod paa det videnskabelige Arbejde, der tilstræber at skabe Sygdomsenheder med lovbunden Optræden og Forløb, og jeg søgte at vise, ad hvilke Veje man var naaet til vort nuværende Standpunkt. Jeg fremhævede, at det var ved Klinikernes Samarbejde med den teoretiske Forskning, Fremskridtene blev naaede, og at netop ved dette Samarbejde fik de kliniske Laboratorier deres store Betydning. Det var ved Undersøgelser der, man kunde naa i Dybden bag Symptomerne og forstaa deres Opstaaelse. I min senere (1936) udgivne Bog: „Tre Klinikere“ har jeg yderligere illustreret denne Tankegang. Jeg var klar over, at Nosografien naturligvis ikke var et endeligt Maal, men et Middel i Bestræbelserne for at forstaa Sygdomsfænomenerne, og da det er en særlig Opgave for Klinikken, fortjente den at fremhæves.

Ved at gennemgaa den moderne Lægevidenskabs Historie ud fra et nosografisk Synspunkt var nogen Ensiddighed naturligvis nødvendig, men der var Trang dertil, og Forsøget paa at behandle Klinikens Historie ud fra

dette Synspunkt var ikke før gjort. Jeg fremhævede i min Bog, hvorledes en Læge nutildags bevæger sig mellem en Række Sygdomme, som for en Menneskealder siden var ganske ukendte, „ikke eksisterede“. Jeg skrev, at Lægen, Klinikeren, „ikke kan tale og ikke kan handle uden at have Sygdomsbegreberne at støtte sig til“.

Bogen udkom paa Engelsk i Amerika, hvor den opnaaede to Udgaver og blev mødt med Interesse fra engelske og amerikanske Kolleger. Fra hjemlig fysiologisk Synspunkt blev Afhandlingen nærmest forkættet, ja, Prof. Henriques benyttede endog en Lejlighed som officiel Opponent ved en Disputats til at advare de unge mod den „Vranglære“, som Bogen efter hans Mening indeholdt. I U. f. L. forsvarede jeg mig i 1917 mod dette Angreb.

Overfor de Studerende var min Undervisning præget af de nævnte Synspunkter. Baade ved den daglige examineriske Klinik og ved de kliniske Forelæsninger bestræbte jeg mig for saa klart som muligt at fremhæve de Sygdomsbilleder, der danner Basis for Lægens Virksomhed. Ja, det kan vist siges, at det netop var min Virksomhed som klinisk Underviser, der havde ladet mig forme Nosografien, som jeg gjorde det. Jeg mindes, at under en Forelæsningsturné i U. S. A. holdt jeg ved Johns Hopkins Universitet i Baltimore en klinisk Forelæsning over en Patient, hvis forskellige mistydede Sygdomsfænomener det lykkedes mig at samle til et Billede af et thyreotoxisk Adenom. Efter Forelæsningen udbrød Prof. Longcope: „Now I understand why you wrote the Nosography.“

En særlig Vægt lagde jeg da ogsaa paa mine to ugentlige Forelæsninger. En saadan Forelæsning bør efter min Opfattelse ikke være Anledning til en Fremstilling af vedkommende Afsnit af Videnskaben, men bør fremhæve alle de Ejendommeligheder, der knytter sig til det

enkelte demonstrerede Tilfælde. Man opnaar herved en Fremhæven af det typiske Sygdomsbillede, men man viser ogsaa Grænserne for vor Viden og for vor Forstaaelse. Man udvider Tilhørernes Blik for de endnu uløste Problemer, der næsten i hvert Tilfælde viser sig for den, der har Øjnene aabne derfor.

Om de Vanskeligheder, Livet frembyder for den kliniske Lærer, der interesserer sig for at bidrage til videnskabelige Fremskridt indenfor den egentlige Klinik, skrev jeg i 1929 i en Selvbibliografi i „Die Medizin der Gegenwart in Selbstdarstellungen“ følgende: „En Kliniker kan ikke som en Experimentator i lange Tider udelukkende beskæftige sig med en enkelt vel afgrænset Opgave. Hvis han har Evne til Iagttagelse, melder sig for ham uophørlig en Række Problemer, naar han færdes mellem sine Patienter og giver Undervisning om dem, og han kan ikke uden videre skubbe dem til Side. Han er overfor sine Patienter og Elever forpligtet til at undgaa for stærk Ensidighed, han maa tværtimod stadig beskæftige sig med nye Problemer. Dette volder Vanskeligheder for at opnaa betydelige Forskningsresultater, men tvinger paa den anden Side Klinikerens til stadig Aktivitet og skaffer ham et bevæget videnskabeligt Liv, og hvilken Kliniker vilde undvære den store Charme, som hans Virksomhed derved faar?“

Jeg tror at have erfaret af mange Lægers Udtalelser, at de som Studenter har været glade ved min Undervisning, og at den har været dem til Nytte i deres kommende Virksomhed. Forholdet mellem dem og mig var intimt og naturligt. Med det ældste Hold foretog jeg jævnlig Udflugter til andre Hospitaler, for at de Studerende der kunde se specielle Kurmetoder. Vi besøgte saaledes Finseninstitutet for at se Lysbehandlingen af Lupus, vi var paa Sct. Hans Hospital for at se Behand-

lingen af de Sindssyge. Særlig populære var de saakaldte „Boserupture“. Jeg indførte, at vi en Gang hvert Semester drog ned til Boserup Sanatorium, for at de Studerende ved Selvsyn kunde blive bekendt med Sanatoriekuren, som vi jo kun ufuldkomment kunde iværksætte paa Hospitalet. Efter Forevisning og Forelæsning af Overlæge Strandgaard om Sanatoriets Kurmetoder endte Turen med en kammeratlig Sammenkomst i Roskilde eller senere i København. Jeg ved, at mange Læger med Glæde tænker paa disse hyggelige Ture.

FAKULTETET OG UNIVERSITETET

Da jeg i 1896 var bleven Professor, var jeg dermed Medlem af det lægevidenskabelige Fakultet og fik min Andel i og Ansvar for Universitetets Administration, som hurtigt vakte min Interesse. Jeg fandt i Fakultetet en Samling yderst forskellige og til dels udprægede Personligheder, hvis Samarbejde maatte siges ofte at være vanskeligt. Fakultetet var paa dette Tidspunkt præget af de yderst slette Forhold, som hele Undervisningsapparatet led under og saa længe havde lidt under. Den mest aktive Lærer Panum var død, og ingen af de ældre havde overtaget hans Interesse for Studiets Udvikling. Der fandtes en Gruppe ældre Lærere With, Stadfeldt, Plum, Reisz, Gædeken og Grut, som tilhørte det af Trearskrigen og senere af 64 prægede Slægtled. Naar vi her taler om de rent administrative Opgaver, der forelaa, var de lidet interesserede. I Konsistorium havde Panum i en Aarrække spillet en betydelig Rolle saavel som i Videnskabernes Selskab, hvor han i lang Tid var det eneste Medlem af det medicinske Fakultet, og hvor han blev Medlem af Carlsbergfondets Bestyrelse strax ved Fondets Oprettelse. Efter hans Død i 1885 blev det medicinske Fakultet i over 10 Aar repræsenteret i Konsistorium af Saxtorph, With og Reisz. De første var vistnok hovedsagelig tavse og passive Medlemmer, og derved blev Reisz trods sin relative Ubetydelighed Re-

præsidenten for „Lægerne“ ved Universitetet, hvor han var vel lidt paa Grund af sin personlige Elskværdighed. Lægevidenskaben var, tror jeg nok, i denne Periode ikke højt estimeret paa Frue Plads, eller rettere man saa væsentlig paa Lægerne som elskværdige Praktikere, som ikke kunde tale med i virkelig videnskabelige Anliggender. Lange naaede først nogle Maaneder før sin Død op i Konsistorium paa Alderspladsen og havde iøvrigt mere og mere trukket sig ud af det akademiske Liv. Han havde liden Interesse og absolut intet Talent for Undervisning og stod ganske fremmed og hjælpeløs overfor den Opgave at søge Udveje for at faa et virkeligt patologisk Institut oprettet. Noget hjalp det, da Fakultetet paa Chievitz' Initiativ erhvervede Hjørneejendommen ved Fredericiagade og der skabte udvidede Lokaler til Anatomi og Farmakologi. Da fik ogsaa Patologien Adgang til Mikroskopisal og nogle flere Lokaler.

Som en Mare hang over Fakultetets Hoved Arbejdet for de Nybygninger, der, oprindeligt efter Langes Initiativ, skulde blive Erstatning for det gamle Frederiks Hospital og tillige rumme nye Institutter. Ustandselige Forhandlinger og Kommissioner førte kun til Nederlag i Rigsdagen, hvor Visnepolitiken saa længe regerede.

Et friskt Element dannede Bohr og Salomonsen, der politisk tilhørte den nye oppositionelle Politik, og som sammensluttede kæmpede for Fakultetets Prestige og ganske særlig for alt, hvad der kunde føre til Udvikling af en experimentel Medicin, der da kun havde yderst kummerlige Kaar. Som Elev af Salomonsen var det naturligt, at mine Sympatier var paa denne Side, og særlig da jeg hos disse to Mænd fandt saa stor Beundring for min anden Lærer C. Lange, ganske vist forbunden med stadig Sorg over, at han ikke vilde slutte

sig sammen med dem til et Slags Parti, hvor de gerne havde givet ham Stillingen som Fører. Man maa huske paa, at i den store politiske Kamp i forrige Aarhundrede var et af Hørups Slagord: „dan Parti“. Det maatte være Basis for al Parlamentarisme. Men noget mere vederstyggeligt kunde Lange ikke tænke sig. Han fandt sig vel til Rette i Borgerrepræsentationen, hvor han da var Medlem, og hvor der dengang endnu ikke fandtes politiske Partier, men hvor man virkede ved Enkeltmands Indsigt og ved Raisonnementernes Indflydelse i Forbindelse med intime Middagsselskaber. I Fakultetet indførte Salomonsen Partipolitiken. Det var ejendommeligt at se, hvor hjælpeløse Medlemmerne ofte stod ved en Fakultetsforhandling, naar de af Salomonsen og Bohr i Forvejen ved private Forhandlinger og Aftaler nogenlunde sikrede Forslag fremførtes med forsigtig Taktik og derved vandt Flertal. I Virkeligheden hørte en saadan delvis underjordisk Virksomhed ikke hjemme i et Fakultet, hvor Forhandlingerne mere bør have den Karakter, de har i et Rigsdagsudvalg end i „Salen“, hvor Partilinjerne er det afgørende. Fremgangsmaaden var imidlertid virkningsfuld overfor de ældre, for al Parlamentarisme ganske fremmede Medlemmer. Lange vænnede sig efterhaanden til at udeblive fra Møderne. „Det var jo altid afgjort i Forvejen“, var en Ytring, hvormed han forsvarede dette Standpunkt. Vi yngre, der efterhaanden kom ind i Fakultetet, blev trænede ved disse Oplevelser og lærte at tage os i Agt, naar det var nødvendigt, men jeg vil ikke nægte, at efterhaanden som vi voxede op i Indsigt og Antal, blev denne Forhaandsagitation og Indhentning af Stemmer os usmagelig.

Da Roving nogle Aar efter mig kom ind i Fakultetet, fortsatte vi vort intime Samarbejde, og at der paa

det Tidspunkt var god Brug for det friske Initiativ, der udgik fra Bohr, Salomonsen og tildels Chievitz, var utvivlsomt.

Det var som sagt de teoretiske, særlig de experimentelle Fag, der havde deres Interesse, og et vigtigt Resultat af denne Politik opnaaede Salomonsen, da han i 1895 fik Bohr valgt til Medlem af Konsistorium. Det var meget til Forargelse for adskillige af „de gamle“ i Fakultetet, og navnlig Grut tog det saa ilde op, at han kort derefter tog sin Afsked fra Universitetet og fik Bjerrum til sin Efterfølger. Dette skete ikke uden adskillig Strid, fordi det var kædet sammen med, at Gruts Privatlinik i Havnegade stadig skulde fungere som Universitetsklinik, medens Salomonsen agiterede for i Stedet at faa en Øjenafdeling paa Frederiks Hospital uafhængig af Privatklinikken. Stridigheden afgjordes af Ministeriet, som Grut ønskede det, men Bjerrum bevarede Resten af sit Liv en Brod over for Fakultetet paa Grund af Modstanden mod hans Ansættelse uden videre, og det bidrog vistnok til, at han trak sig tilbage fra Professoratet, før hans Aldersgrænse var naaet.

Bohrs Indvalg i Konsistorium havde stor Betydning for Medicinens Stilling ved Universitetet. Man havde da i Konsistorium nærmest den Opfattelse af de 5 Fakulteter, at de tre uddannede henholdsvis Præster, Jurister og Læger, medens det til det filosofiske og naturvidenskabelige Fakultet var overdraget at varetage Videnskaben. At en Hovedopgave for særlig det filosofiske Fakultet dog ogsaa var at uddanne Gymnasielærere, taltes der da ikke meget om. Ved Bohrs Indtræden blev Konsistorium pludselig stillet overfor en virkelig Naturvidenskabsmand, en exakt Experimentator, og det maatte nødvendig ændre Synet paa Medicinens Stilling. Bohr blev hurtig Medlem af Videnskaber-

nes Selskab og respekteret som Videnskabsmand af den den Gang almægtige Jul. Thomsen og senere af andre Medlemmer af det naturvidenskabelige Fakultet, og han sluttede nøje Venskab med Fysikeren Christiansen, Filosofen Høffding og Filologen Vilh. Thomsen, med hvem han Livet igennem havde stadige kammeratlige Sammenkomster.

Bohr saa klart, hvor vigtigt det var at hæve den teoretiske og experimentelle Medicin op i Værdi og Agtelse netop ved at stille de samme Fordringer til dens Arbejde, som man stillede i de „rene“ Naturvidenskaber. Hans store Betydning kom derfor særlig til at ligge i den Skole, han skabte, i de udmærkede Experimentatorer, han opdrog og fyldte med højstemte Krav om videnskabelige Idealer og exakte Forskningsmetoder. Jeg nævner blot Krogh, Bock, Henriques foruden forskellige engelske Forskere, særlig Haldane, der betragtede sig som Elever af Bohrs fysiologiske Skole, for ikke at tale om hans to Sønner. Af selve Resultaterne af hans personlige energiske Forskningsarbejde har ganske vist adskillige ikke kunnet staa for de følgende Tidens Udvikling, men hans store Indflydelse paa den danske og angelsaksiske Fysiologi er lige ubestridelig.

Da Leopold Meyer i 1897 kom ind i Fakultetet, dannede han med sine Venner Bohr og Salomonsen den tredje i Partiet, som havde saa megen Indflydelse paa Forholdene i den følgende Tid. Det gjaldt for dem først og fremmest at udvikle den videnskabelige Side af Professorernes Virksomhed og ganske særlig var det som sagt de experimentelle Fag, der havde deres Interesse. Bohr var jo den store Experimentator og Salomonsen hans Profet.

Salomonsen var først og fremmest en ivrig Agitator. Han var altid optaget af et eller andet Problem inden

for Fakultetet eller Universitetet. Man kunde hyppigt møde ham, naar han var paa Farten i sin Praxis, og man undgik saa ikke at høre om de mange Utilbørligheder, der efter hans Mening gik i Svang indenfor den lærde og medicinske Verden.

I 1893 lykkedes det ham til sig at faa oprettet et Professorat i almindelig Patologi og samtidig at faa et Institut med Lokaler til Laboratorium og Undervisning i Ny Vestergade, hvor Jul. Thomsen tidligere havde haft kemisk Laboratorium. Han var nu Medlem af Fakultetet og kunde agere der.

Ogsaa uden for Universitetet var han virksom. En ganske særlig Fortjeneste indlagde han sig ved trods mange Vanskeligheder at faa oprettet Statens Serum-institut. Den store Kærlighed han altid havde til Medicinens Historie bevirkede, at han hjalp J. W. S. Johnsson med at oprette Dansk medicinsk historisk Selskab, hvis første Formand Salomonsen blev. Iøvrigt undlod han ikke at give sit Besyv med i alle foreliggende Begivenheder i Lægeverdenen f. Ex. ved Sundhedskollegiets Afgang.

En særlig Interesse nærede han for Videnskabernes Selskab, hvor Bohr sad som eneste Medlem af det medicinske Fakultet. I 1891 lykkedes det Salomonsen sammen med Chievitz at blive Medlem af Selskabet, skønt hans videnskabelige Præstationer ikke var imponerende. Det betød for saa vidt et Brud med Traditionen, som i hele det 19. Aarh. kun Professorer i Fysiologi og i nogle Aar Professoren i Anatomi var bleven indvalgt i Selskabet. Uden for Fakultetet var Jacobson og Hannover blevet Medlemmer. Nu endelig kom en Professor i Patologi og dermed var Vejen for saa vidt aabnet for Fakultetets Teoretikere. Det varede dog 20 Aar, før næste Gang en Mediciner blev Medlem, nemlig Th. Madsen i 1910 og Johs. Bock i 1914.

Det er ofte udtalt, at Herholdts Fadæse med Synaalejomfruen var Aarsag til, at man tog Afstand fra som tidligere at vælge Medicinere ind i Videnskabernes Selskab. Det har dog højst været en medvirkende Grund. Herholdt var Medlem som Fysiolog og meget respekteret som saadan. Man skød sig ind under, at Lægerne havde deres Kgl. medicinske Selskab. En Hospitalsoverlæge var jo iøvrigt ved sin praktiske Virksomhed anderledes stillet end de egentlige Lærde, men det gjaldt jo ikke Lærerne i de teoretiske Fag.

I Bestræbelserne for at fremme de experimentelle Fag kunde vi yngre følge Partiet Salomonsen med fuld Sympati. For de kliniske Fag var Interessen derimod ringere i Partiet. Alt for længe havde efter dets Mening Klinikerne domineret Fakultetet, nu burde det være de teoretiske Fag, der dannede Tyngdepunktet. For os unge Klinikere maatte da Opgaven være selvstændigt at virke for vore Fags Udvikling, hvilket paa det Tidspunkt betød et nyt klinisk Hospital.

De første Aar af min Virksomhed i Fakultetet var for saa vidt besværlige nok, som der endnu fandtes den Ordning, at det yngste Medlem var „Sekretær“, d. v. s. skulde føre Protokol og Examenslister og med egen Haand udfærdige alle Skrivelser, der udgik fra Fakultetet. Det var meget tidsrøvende, og faa Aar efter blev det da ogsaa vedtaget, at der ansattes en juridisk uddannet Sekretær til dette Arbejde. I lange Tider havde man frygtet en saadan „Jurists“ Indtrængen i Fakultetets faglige Arbejde, men da han først var der, kunde man ikke godt tænke sig at undvære ham, og efterhaanden har de andre Fakulteter da ogsaa fulgt Medicinernes Exempel.

Som det yngste Medlem af Fakultetet havde jeg naturligvis væsentlig den Opgave at høre. Jeg husker dog, at jeg allerede i 1898 fik indført, at Undervisningen

i Psykiatri skulde udvides og være obligatorisk for alle de Studerende. Den var iøvrigt stadig elementær nok og bestod kun i nogle Forelæsninger. Til Gengæld hævdede Pontoppidan netop disse Forelæsninger op til Fuldkommenhed, efter at han i Aar 1900 var bleven Gædekenes Afløser i Fakultetet.

Da jeg kom ind i Fakultetet, var det noget af en Begivenhed, at en saa ung Mand blev Medlem. Fornyelserne havde været ret sjældne: Chievitz i 1881, Osc. Bloch i 1885 og Chr. Bohr 1886. I 10 Aar var der altsaa ikke sket Nybesættelser eller holdt Konkurrence. Jeg blev Professor i 1896, samme Aar afløste Bjerrum Grut og i 1897 kom Leop. Meyer i Stedet for Stadfeldt, 1899 Rovsing i Stedet for Plum, 1900 Bock i Stedet for Gram og samme Aar Fibiger efter Lange. I 1901 afløste Pontoppidan Gædeken og Fr. C. C. Hansen Chievitz. I Løbet af 5 Aar havde saaledes ikke mindre end 8 af de 12 normerede Professorater skiftet Indehaver.

Dekanus blev jeg første Gang 1899, altsaa faa Aar efter min Udnævnelse. At være Dekanus er og var navnlig den Gang for en ung Professor en udmærket Opdragelse i hele Universitetets Administrationsmaskineri, men det var tillige en Anledning til at virke for nogle af de Sager, han særlig ønskede at fremme.

Jeg husker, at et af de første Skridt, jeg foretog, var Forbedring af det store Auditorium i Bredgade. I Nicherne er som bekendt anbragt Buster af gamle Professorer og den Gang udelukkende fra det kirurgiske Akademis Tid. To af Nicherne havde imidlertid i lange Tider staaet tomme og det saa grimt ud. Jeg fik her anbragt Buster af to Anatomer, Winsløv og Stein, hvis Buste jeg erhvervede ved Velvilje fra Familien. Det morede mig paa denne Maade at vise et lille Initiativ indenfor det ellers helt stivnede gamle Akademi.

Iøvrigt var Hovedopgaven for mig som Dekanus at søge fremmet Sagen om Nybygningen af Hospital og Institutioner. Det lykkedes mig for det første at overtale Minister Sthyr til som en af hans sidste Regeringshandlinger at overlade Arkitektarbejdet til en ny Mand. Paa Grund af de endeløse Forhandlinger og utallige Forslag trængtes der stærkt til en frisk Kraft og paa min Anbefaling blev Arkitekt Martin Borch valgt. Vi tog saa sammen fat paa en Revision af de foreliggende Planer og navnlig paa en Reduktion af Udgiften, og det lykkedes os uden Skade for Helheden at reducere Budgettet med ca. 1 Million Kr.

Rigshospitalet var planlagt som et Pavillonhospital. Det var i hele Europa i sidste Del af det 19. Aarhundrede den fastslaaede Form for store Hospitaler, og det var almindeligt at have store Stuer paa 20—30 Senge eller flere, Pavilloner var derfor Grundlaget for alle de ældre Planer. Den særlige Form, man gav de store Stuer med halvhøje Tværskillevægge, stammer fra Planen af 1895 og skyldes vist nok Osc. Bloch. Disse Grundlinier maatte bevares. Derimod lykkedes det mig paa Planen at faa indført en særlig Bygning til medicinske Auditorier og Laboratorier. Disse saa nødvendige Lokaler manglede helt paa de gamle Planer. Der blev jo i den Tid, de skabtes, ikke holdt kliniske Forelæsninger i Medicin, kun i Kirurgi. Vore Forbedringer og økonomiske Reduktion bidrog formentlig til, at den store Plan nogle Aar efter endelig blev vedtaget, da J. C. Christensen var blevet Kultusminister. Ikke uden nogen Surhed fra Teoretikerne lykkedes det mig yderligere i Tilslutning til den vedtagne Plan at faa de faa ledige Grunde anvendte til Hud- og Børneafdelinger.

Morsom var den Episode, da det lykkedes at faa Børne-

afdelingen bevilget. Et Rigsdagsudvalg behandlede et Forslag om at bygge en Hudklinik ved Rigshospitalet. En Dag kom Rørdam til mig og meddelte, at der i dette Udvalg var Stemning for at gøre Skridtet helt ud og ogsaa bevilge en Børneafdeling, som jo maatte komme engang. Jeg henvendte mig da til Martin Borch og C. E. Bloch og i Løbet af et Par Dage udarbejdede vi et fuldt færdigt Forslag med Overslag over Udgifterne. Udvalget bevilgede derefter Børneafdelingen. Det har glædet mig at se i de Erindringer, Chr. Borch har udgivet om sin Fader, at ogsaa han bevarede gode Minder om vort Samarbejde.

De vedtagne Planer til Hospitalet var kun skizzemæssige. Der blev efter Lovforslagets Vedtagelse nedsat en Byggekomite med Prof. Chr. Gram, som Lægeraadets Formand, M. Borch og Inspektør J. Teisen og det blev disse Mænd, der har Æren af den nøjere Udformning af det store Projekt.

Hospitalet betød et umaadeligt Fremskridt for Sygeplejen, Undervisningen og Videnskaben. Naar det har haft nogen Vanskelighed ved at forme sig efter den nyeste Tids Krav, skyldes det tildels, at det var saa lidet plastisk i sit Anlæg. Jeg tror, at Borch ræsonnerede saaledes, at naar det gamle Frederiks Hospital havde bestaaet uden Forandringer i 150 Aar, maatte man beregne en lige saa lang Tid til det nye. Alt blev derfor bygget yderst solidt, og der var nærmest taget Afstand fra fremtidige Udvidelser og Forandringer. Den knappe Grund blev tillige omtrent helt bebygget.

Paa Grund af mit Arbejde med Forslagets Vedtagelse viste mine Kolleger mig den Anerkendelse at vælge mig til Dekanus det Aar, Hospitalet indviedes. Salomonsen, som var valgt til Universitetets Rektor, forestod den højtidelige Indvielse, hvor han udfoldede

sit store Arrangementstalent, saa det blev en virkelig Fest med stor Deltagelse fra Indland og Udlandet.

I 1902 blev jeg valgt til Medlem af Konsistorium. Paa det Tidspunkt var der sket den Revolution, at Medlemmerne ikke længere indtraadte efter deres Anciennitet, men ved frit Valg af Lærerforsamlingen og tillige blev de skiftende Dekaner Medlemmer i deres Dekanatsaar. Konsistorium blev derved mindre højtideligt, men mere arbejdsdygtigt. Før jeg blev indvalgt, havde allerede Salomonsen og Bohr Sæde i Konsistorium, og de vænnede efterhaanden Konsistorium til at tage langt mere Hensyn til „Lægerne“, end det var vant til. Ogsaa i de andre Fakulteter var nu yngre Kræfter kommen til, jeg nævner saaledes Kr. Erslev og Viggo Bentzon, men vedblivende tronedede de to Brødre William og Henrik Scharling paa hver sin Side af Rektor og bidrog til at give Forsamlingen et højtideligt Præg.

Af de Sager, hvori jeg som ungt Konsistorialmedlem kom til at medvirke i et Udvalg, kan jeg først nævne Regensens Ombygning. Jeg havde personlig fra først af haft nogen Sympati for en hel Nybygning af Regensen andetsteds, men i Stedet derfor enedes man om at gennemføre Arkitekt Borchs smukke Plan om Ombygningen med Buegangen ud til Købmagergade. Personlig opnaaede jeg ved denne Lejlighed at faa indrettet paa Regensen Thekøkkener i Lighed med det System, vi havde paa Hospitalerne. Det har vist sig at være en for Alumnerne meget praktisk Foranstaltning, som ogsaa blev indført paa de andre Kollegier.

Hovedopgaven i Konsistorium bestod jo iøvrigt for os Medicinere i at virke for de lægevidenskabelige Krav og Æmner, der fra Fakultetet naaede op til Konsistorium til endelig Beslutning.

Jeg skal ikke nærmere komme ind paa de mange For-

handlinger, som i Tidens Løb fandt Sted i Fakultetet. Efter mit Brud med Rovsing havde Salomonsen og hans Parti sluttet sig tæt til Rovsing som den kraftigste Personlighed, skønt de i vor videnskabelige Divergens delte mine Anskuelse. Jeg var derfor i Reglen i Minoritet i Fakultetet og mødte ofte kraftig Modstand hos Salomonsen og Henriques, der havde afløst Bohr, og hos Rovsing og hans Vaabenfælle Bock. En Indflydelse paa Sagerne Behandling havde jeg dog, bl. a. paa Grund af mit store Kendskab til alle Universitetets Forhold, men det gik en Del ud over mine Elever, hvis Arbejder jævnlig blev ubilligt strængt bedømt. Med Salomonsen bevarede jeg iøvrigt hele Tiden vort gamle venskabelige Forhold trods mange Divergenser.

Særlig skarpt kom Uenigheden i Fakultetet frem i den langvarige Strid om Specialfagenes Repræsentanters Stilling ved Universitetet. Den fortjener en nærmere Omtale, fordi den angik saa dybtgaaende Synspunkter om Medicinen som Videnskab.

Specialfagenes Stilling ved Universitetet var paa dette Tidspunkt overordentlig utilfredsstillende. Kun et af dem, Oftalmologien, var repræsenteret ved en Professor ord. og Medlem af Fakultetet. Undervisning i de andre Specialfag blev besørget af vedkommende Overlæge, der havde Titel af midlertidig Docent og derfor fik et mindre Honorar. Skønt Klinikkerne i disse Fag efterhaanden var bleven obligatoriske og altsaa et regelmæssigt Led af Universitetsundervisningen, var disse „midlertidige“ Docenter hverken Medlemmer af Fakultet eller Lærersforsamling og havde intetsteds Lejlighed til at udtale sig om Undervisning og Studieplan. Docenterne var derfor mere og mere utilfredse med deres Forhold, og i den Henseende havde de min fulde Sympati.

Jeg har altid været en Modstander af akademisk Hov-

mod og Bureaukratisme, men hvad der særlig paavirkede mig, var det høje videnskabelige Standpunkt, disse Specialfag havde naaet her som i Udlandet. Det var i Virkeligheden paa disse Omraader, at den kliniske Videnskab havde nogle af sine frugtbareste Felter, og det var dette Synspunkt, der gav den dybeste Skillelinie i Fakultetet.

Jeg havde derfor ogsaa med Glæde bidraget mit til at faa oprettet Afdelinger for Hud- og Børnesygdomme paa Rigshospitalet foruden de Afdelinger for Øjen- og Øresygdomme, der længe havde været planlagte. Efter disse Specialklinikkers Oprettelse paa Rigshospitalet blev Spørgsmaalet om de midlertidige Docenters Stilling særlig brændende. Hvorfor skulde de stilles saa meget lavere i Indflydelse og Rang end Øjenprofessoren og Professorerne i de gamle kliniske Fag.

Den 21. Marts 1912 indgav Overlæge C. Rasch til Fakultetet et Forslag om, at han blev udnævnt til Prof. ordinarius i Dermatologi og Syfilis. Blandt andet henviste han til, at hans Docentur var oprettet i 1869 og altsaa havde bestaaet i 43 Aar. Trods Fagets overalt anerkendte store Betydning blev det paa Grund af Stillingen mindre vurderet af de Studerende, og Samarbejdet med Udlandets Dermatologer vanskeliggjordes ved Docentens lave Rang, medens andre for Universitetet fremmede Dermatologer kunde optræde som Professorer. I et paafølgende Fakultetsmøde afvistes Forslaget, men samtidig tilbød Salomonsen paa Fakultetets Vegne, at man skulde søge at faa Rasch udnævnt til titulær Professor. Dette afslog Rasch dog fordi: „Modtagelsen af en saadan Titel vil skade min — som jeg naturligvis tror — retfærdige Sag, som er den at søge udvirket, at min Specialitet bliver et med Oftalmologien ligestillet Fag ved Universitetet.“

Jeg tog i Mødet Ordet for, at Docenterne optoges i Fakultetet, men da dette afvistes, indgav jeg til den akademiske Lærerforsamling i Maj 1912 et motiveret Forslag om, at Universitetets Docenter optoges som Medlemmer af Lærerforsamlingen. Dette Forslag mødte Opposition og Bitterhed fra flere medicinske Professorer, nemlig Fr. C. C. Hansen, Salomonsen og Henriques, som endog paaberaabte sig Videnskabens hellige Navn som Modargument. Mit Forslag vandt imidlertid saa megen Sympati i Lærerforsamlingen, at ogsaa det lægevidenskabelige Fakultet bøjede sig for dette Retfærdighedskrav, og ved kgl. Resolution blev derefter ikke mindre end 27 Universitetsdocenter optaget i Lærerforsamlingen.

Kort efter, i Nov. 1912, blev af Ministeriet nedsat en Kommission til at undersøge alle Universitetets Forhold og til denne Kommission indsendte Docenterne Bloch, Rasch og Schmiegelow straks et Andragende om, at deres Docenturer maatte blive omdannede til ekstraordinære Professorater. Roving har givet Udtryk for den Fornærmelse, man følte over, at Docenterne herved *gik uden om* Fakultetet og derved sikrede sig Forslagets Behandling i Kommissionen. Det kom naturligvis til Overvejelse i Fakultetet, men Udtalelsen viser den Bitterhed, der var samlet hos Fakultetets Flertal overfor de fordringsfulde Docenter.

Roving blev samme Aar Dekanus, og han slog sig saa sammen med Salomonsen om at stille Forslag om Docenternes Stilling. De havde hver sit Standpunkt. For Salomonsen var Hovedsagen, at de ikke blev Medlemmer af Fakultetet. Han frygtede, at det vilde svække de teoretiske Fags Hovedindflydelse, „naar Fakultetet blev oversvømmet af en Del Specialistdocenter“. For Roving var det vigtigste, at Docenterne ikke naaede op i Højde med de kliniske Lærere i Kirurgi og Medicin. I en berømt

Diskussion i Ugeskrift for Læger skriver han i 1917: „Det er og bliver en umulig Fordring, at de vil ophøjes til Professorer ganske ligestillede med Professorerne i de store Grunddiscipliner, med Examen og Sæde i Fakultetet og lige Stemmeret der.“

Rovsing udarbejdede derfor det Forslag, at Docenterne skulde udnævnes til Professorer, men ikke som saadanne være Medlemmer af Fakultetet, og de skulde beholde deres Docentlønninger. Efter forskellige bitre Forhandlinger i Fakultetet blev Forslaget vedtaget der, og i 1916 blev Docenterne udnævnt til „fungerende“ Professorer med en Løn, som Rigsdagen yderligere fik sat ned under almindelig Docentlønning.

Da Docenterne indsaa, at de ikke kunde opnaa mere, havde de ikke villet standse Forslaget, det var dog et lille Skridt fremad, men det vakte hos dem stor Harm og Bitterhed. Det gjaldt for dem kun i anden Række at faa Navn af Professorer, og Lønspørgsmaalet var heller ikke det afgørende. Hovedsagen var for dem at blive Medlemmer af Fakultetet. Som Schmiegelow udtalte i Konsistorium, hvor Forslaget behandlede i 1915: „Kun som Fakultetsmedlem er man i Stand til at faa Indflydelse paa Studieplanerne og til at hævde sit Fags Ligestilling med de andre Fag.“

Under Forhandlingerne i Konsistorium var det, at jeg lod mig forlede til den Ytring, at „efter min Anskuelse er en Aarsag til Flertallets Stilling overfor Docenterne at søge i en almenmenneskelig Tilbøjelighed til at holde andre nede“. Jeg sigtede derved navnlig til Rovsings mange Udtalelser og Anskuelser. Hvad han senere skrev i den omtalte Artikel i Ugeskrift for Læger viser efter min Mening en saa overdreven Selvfølelse, at Sætningen ikke var uberettiget. Han udøser i denne Artikel sin Foragt for Specialfagene og deres Repræsentanter. Lige-

saa morsomt som kraftigt dokumenterer han her sit Standpunkt. „Naar hver Specialitet tager sit Stykke og fjerner sig med det for at nyde det i Enrum, vilde det simpelthen være at undertegne de store Discipliners Dødsdom og udlevere dem til Specialisternes blinde Erobrings- og Sønderrivningslyst. Det gælder om at bekæmpe den grundfalske Lære, at fordi nogle Læger ser deres Fordel ved at gøre sig til Specialister i en lille Del af Kirurgien eller Medicinen, skulde dermed denne Del falde ud af Medicinen og Kirurgien.“ Man maa huske, at Diskussionen var rejst paa Foranledning af de gamle og grundfæstede Specialfag.

Min ovennævnte Sætning sigtede som nævnt særlig paa Rovsing, men den blev med Iver greben af Salomonsen og bragt frem i Fakultetet. Der indkaldtes til et Møde, hvor jeg skulde staa Skoleret, men hvor jeg udeblev (en ny Fornærmelse!), og hvor man vedtog at tilbagevise Udtalelsen som uberettiget. Tilbagekalde den vilde jeg naturligvis ikke, og saa skulde jeg straffes.

Det Tidspunkt nærmede sig, da jeg efter den gældende Turnus stod for Tur til at vælges til Rektor. Her var en Lejlighed til at yde mig et personligt Nederlag, og hvis jeg blev forbigaaet, vilde jeg ikke senere blive valgt til Rektor. Fakultets-Flertallets 8 Medlemmer foretog saa det enestaaende Skridt i al Hemmelighed at indbyde en længere Række Universitetskolleger til et privat Møde, hvor man fremlagde alle mine Synder og ikke lagde Fingrene imellem. Foruden min omtalte kriminelle Ytring havde Flertallet ogsaa den Anke, at jeg i en Diskussion havde sammenlignet Flertallets Standpunkt med Mathias Saxtorphs berømte Indlæg, da han i Harme afviste Tanken om, at en Øjenlæge (Grut) skulde optages i Fakultetet.

Virkingen af Mødet var dog ikke straalende, og man

opgav at opstille Rovsing som min Modkandidat. Fler-tallet nøjedes derfor med ved den afgørende Lærerfor-samling at fraraade mit Valg med Henriques og Bock som Ordførere, medens to Fakultetsmedlemmer, Gram og Schaldemose, sammen med alle de medicinske Do-center indstillede mig til Valg. Udover de otte Fakultets-medlemmer var der kun nogle faa andre Lærere, der af-gav blanke Stemmesedler. Ved de Universitetsfester, hvor min Indsættelse og Afgang som Rektor fandt Sted, de-monstrerede de 8 deres Standpunkt ved at blive borte, hvilket dog ikke vakte større Opsigt.

Med usvækket Energi sørgede Docenterne for, at Sa-gen om deres Stilling ikke faldt til Ro. Af stor Betyd-ning var den kraftige Holmgang, Schmiegelow, Bloch og Rasch førte med Rovsing i Ugeskrift for Læger 1917. Den kan stadig læses med stor Interesse til Belysning af Forholdene, og den svækkede utvivlsomt deres Mod-standere. I 1918 opnaaede de Lønforhøjelse, og i 1920 optoges alle de fungerende Professorer i Fakultetet. Rasch havde dog allerede i 1915 opnaaet dette. De tre Specialister ved Rigshospitalet vedblev Aar efter Aar at indgive Andragende om, at deres Fag maatte blive ordi-nære Professorater. For de to den Gang af Kommunen ansatte havde Forholdet dog hele Tiden været forbunden med visse administrative Vanskeligheder. Først ved Tje-nestemandsløven af 1931 normeredes Specialfagene som ordinære Professorater, undtagen Professoratet i Epide-miologi. Rasch var samme Aar afgaaet paa Grund af Alder, og han opnaaede saaledes ikke for sin Person det Krav, han havde rejst i 1912, altsaa 19 Aar i For-vejen, men hans Fags Stilling var sikret, og hans Efter-følger blev straks ordinær Professor.

Striden om Specialfagenes Stilling blev særlig udkæm-pet indenfor Universitetet, men der var en anden Kon-

flikt, som i langt højere Grad optog Offentligheden og satte Lidenskaberne i Bevægelse indenfor Lægeverdenen, nemlig den Konkurrence, der i 1923 førte til Christen Lundsgaards Udnævnelse til Professor i intern Medicin. Skønt jeg kun var en af de fem Dommere, der stemte paa Lundsgaard, blev Angrebene ganske særlig rettede mod mig. Jeg mener det derfor rimeligt her at give en Redegørelse for Begivenhederne.

Konkurrencen var imødeset med stor Spænding. Det var fire ualmindelig fremragende Medicinere, der skulde præsentere sig for Offentligheden. Da Embedet til en vis Grad blev betragtet som et Professorat i teoretisk Medicin, samlede Interessen sig mest om de to lidt ældre, Lundsgaard og Sonne, der særlig havde præsteret teoretisk medicinske Arbejder. Lundsgaard havde før sit toaarige Ophold i Amerika været min Reservelæge og Elev. Sonne sad sammen med Oluf Thomsen i Redaktionen af Hospitalstidende, hvor han havde afløst Rubow, og hvor Rovsing var Chefredaktør. Som udenlandske Deltagere i Bedømmelseskomitéen deltog de fremragende Medicinere P. Holst i Oslo og K. Petrén i Lund.

Første Prøve var to Timers Forelæsning over selvvalgt Emne, som alle klarede smukt. Saa kom en klinisk Forelæsning med 24 Timers Forberedelse. Her overraskede Lundsgaard ved at holde en ualmindelig uheldig Forelæsning. Trods sit robuste Ydre havde han et sensibelt Nervesystem, og som Følge af Anstrengelsen og Spændingen havde han mistet sin sædvanlige Ro og Sindsligevægt. Fra Indholdets Side var det ingen væsentlig Indvending at gøre, men Formen for Forelæsningen viste klart, at han var ude af Balance. Tonen var i høj Grad opstemt og grovkornet. Publikum dømte Præstationen haardt, og Sonnepartiet triumferede.

Saa skete der imidlertid det, at efter at Lundsgaard var

faldet til Ro igen, leverede han ved den sidste Prøve over opgivet Emne en fra Indholdets saavel som fra Formens Side udmærket Forelæsning, sikkert den bedste af de fire Forelæsninger. Derved sank Vægtskaalen atter til Fordel for ham, og ved den endelige Afstemning i Komitéen fik Lundsgaard fem og Sonne tre Stemmer.

Særlig paa Foranledning af Udlændingene gav Komitéen i sin Indstilling Sonne den Favør at fremhæve ham som særlig egnet til et formentlig snarligt kommende tredje Professorat i intern Medicin. Hertil gik alle med. Meningen var dermed at søge en enstemmig Indstilling, men Mindretallet afgav alligevel sit særlige Votum. Flertallet (Bang, Faber, Fridericia, Holst, Petrén) motive-rede da nærmere, at det maatte foretrække Dr. Lundsgaard „saa vel paa Grundlag af hans tidligere videnskabelige Arbejder som paa Grund af to af Konkurrencens tre Prøver“. Ved den tredje Prøve, den kliniske Forelæsning, var ogsaa „efter Flertallets Mening Lundsgaards Præstation den mindst gode, men Dr. Sonnes Præstation led af saadanne Mangler, at Hensynet til dette Punkt ikke kan blive det ene afgørende, saa meget mindre som Dr. Meulengrachts og Dr. Hess Thaysens kliniske Forelæsninger stod betydeligt over Sonnes“. Mindretallet (Gram, Leschly, Thomsen) udtalte i sit Votum, at „hvad Dr. Sonne og Dr. Lundsgaard angaar, mener Mindretallet, at deres Præstationer — med Undtagelse af den kliniske Forelæsning — staar hinanden saa nær i Værdi, at det er meget vanskeligt at give den ene Fortrinet. Med Hensyn til den kliniske Forelæsning mener Mindretallet, at Dr. Lundsgaards Forelæsning var saa uheldig, saavel i Form som i Indhold, og stod saa langt under Dr. Sonnes, at vi ikke kan slutte os til Flertallets Indstilling, men maa foretrække Dr. Sonne for Dr. Lundsgaard“.

Efter denne Afgørelse faldt Sonnepartiet imidlertid

ikke til Ro. Naar Lundsgaard til sidst havde holdt en saa god Forelæsning, maatte der være noget fordægtigt ved det, Opgaven maatte være særlig tilrettelagt for Lundsgaard. Hospitalstidende besluttede saa at benytte den almindelige Misstemning over Lundsgaards uheldige Forelæsning til at søge Flertallets Indstilling underkendt. Det var fra Thomsens følelsesbetonede Sind, Rygterne om de snedige Makinationer stammede. Rubow var villig til at gaa i Leding, men han vilde først sikre sig, at han havde et Lægepublikum bag sig, og en Adresse sættes i Værk. Rubow aabnede Kampagnen i Berlingske Tidende, hvor han bl. a. hævdede, at „medens de øvrige Konkurrenter holdt deres Forelæsninger med kun 24 Timers Forberedelse, mødte den ene med en særlig Forberedelse paa et halvt Aar eller længere“. Han havde nemlig „fuldført en Afhandling, der paa afgørende Punkter netop berørte denne Forelæsnings Emne. Et Forlydende vil da ogsaa vide, at der var sket en formel Fejl, som kan have haft væsentlig Betydning ved Opgavevalget“.

Et Par Dage efter kom Lægernes Protestadresse. Man citerede Rubows ovennævnte Udtalelse om, at den ene af Deltagerne var bleven stillet gunstigere end de andre og forlangte en Undersøgelse af disse Formodninger. Foruden de særlig forargede kunde naturligvis alle slutte sig hertil. Det lykkedes at samle 134 Underskrifter paa Adressen, som indsendtes til Ministeriet og Fakultetet.

For at man ikke skulde være i Tvivl om, hvor Forbryderen skulde findes, blev samtidig en Nat mine Ruder ud til Frederik d. 5tes Vej slaaet ud. I vore Stuer kunde vi om Morgenens opsamle 30—40 Granitskærver, alle omviklede med maskinskrevne Papirstrimler med Ukvemsord. Ved et anonymt Brev til et Dagblad gav Angriberne det

Udseende af, at det var Studenter, der af Indignation havde foretaget dette Attentat. Studenterraadet protesterede dog straks offentlig imod Demonstrationen og gav samtidig Udtryk for den Taknemlighedsgæld, hvori Studenterne stod til mig. Da det yderligere i det samme Dagblad blev bebudet, at der vilde ske en Gentagelse af Angrebet den følgende Aften, som med nøje Kendskab til Fakultetets Virksomhed var valgt en Dag, da der skulde være Møde, og jeg altsaa var borte fra Hjemmet, mødte Medlemmer af Studenterraadet af sig selv i mit Hjem for at være til Hjælp for min Hustru. Som man kunde vente, viste Truslen sig at være blind Alarm.

Efter hvad jeg har erfaret, blev Rudeknusningen iværksat af en kvindelig uvidenskabelig Assistent og en Læge. Om der overhovedet var Studenter med, er mig ubekendt. Vi saa som sagt intet til Angriberne.

Grundlaget for Protesten var nu meget svagt. Det Emne, der var opgivet til den sidste Forelæsning med 24 Timers Varsel, lød saaledes „Den saltfattige Diæts teoretiske Begrundelse og den praktiske Anvendelse af denne Diæt“. Opgaven var vedtaget enstemmig af hele Komitéen efter en længere Forhandling om forskellige Forslag, og man havde diskuteret, om der var Mulighed for, at den kunde være særlig gunstig for nogle af de Konkurrerende, specielt ogsaa for Lundsgaard, hvilket ingen af Dommerne havde ment. Den var bragt i Forslag af Prof. Gram, der var særlig velvillig indstillet for Sonnes Kandidatur. Jeg selv havde deltaget lidet i Diskussionen om Opgaven, da jeg kendte mine elskværdige Kollegers Mistænksomhed.

Lundsgaard var ifølge sine tidligere Arbejder særlig indstillet paa Cirkulations- og Respirationspatologien, men han havde i den sidste Tid i Amerika sammen med nogle andre Forskere udført et Arbejde om Proteinets

Forhold i Blodet hos Nefritikere. Titlerne lød: „Changes in volume of plasma and absolute amount of plasma proteins in nephritis“ og „the concentration of plasma proteins in nephritis“. De handlede udelukkende om Mængden af Protein, sp. Serumalbumin i Blodet ved Nephritis og berørte overhovedet ikke Spørgsmaalet om Saltmængden. Kogsaltet blev end ikke nævnt i Afhandlingerne. De er offentliggjorte i 1924 i The Journal of experimental Medicine. Udførlige trykte Ékstrakter paa en halv og en hel Side stort Oktav var sendt til alle Komitéens Medlemmer, og de gav fuld Oplysning om Undersøgelsernes Indhold. Selve Afhandlingerne fandtes kun i eet maskinskrevet Exemplar, der sendtes til Cirkulation. Tilfældigvis blev det opholdt saa længe hos en af de udenlandske Medlemmer, at kun 5 af Dommerne fik det at læse, inden Opgaven blev stillet. En sjette fik den, inden Forelæsningen blev holdt, men to naaede ikke at faa det at se. Det var en af disse, O. Thomsen, som nu efter Konkurrencens Afslutning erklærede, at han ikke vilde have stemt paa Opgaven, hvis han havde kendt Lundsgaards Afhandling.

Om Resuméerne udtalte Thomsen senere, at han overhovedet ikke havde erindret deres Existens. Dette var i Virkeligheden ret graverende, thi han havde nogle Dage før Forelæsningen deltaget i et Komitémøde, hvor bl. a. ogsaa disse Afhandling af Lundsgaard var diskuteret og bedømte. I det Møde, da man diskuterede, hvilken Opgave der skulde stilles til den sidste Forelæsning, angik et af de foreslaaede Emner Oedemet, men netop af Hensyn til Lundsgaards Undersøgelser om Blodproteinerne blev dette Emne forladt. Imod Opgaven om Saltstofs-kiftet var der derimod ingen af Dommerne, der mente, at Lundsgaards Arbejde kunde give Anledning til Indvending.

Efter Rubows Udtalelser i Berlingske Tidende replicerede Dommerkomitéens Formand Prof. Fridericia og nogle Indlæg udveksledes.

I den følgende bevægede Tid gjorde Rubow yderligere udstrakt Brug af Dagspressen ved Interviewer og Meddelelser, og Ophidselsen steg stadig, hvortil bidrog, at jo ingen udenfor Dommerkomitéen kendte Lundsgaards saa omtalte Afhandlinger. De forskelligste Rygter svirrede og rettedes særlig imod mig personlig.

Prof. Sophus Bang maatte saaledes i U. f. L. offentlig dementere et latterligt Rygte om, at han først skulde have stemt for Sonne, og at jeg derefter havde paavirket ham til at stemme for Lundsgaard. Bang benægtede dette og udtalte, „at hverken Prof. Faber eller nogen anden har gjort Forsøg paa at paavirke min Afstemning“.

Jeg havde naturligvis under Konkurrencen i Dommerkomitéens Møder deltaget i Diskussionerne om de Ansøgendes Arbejder og efter Tur voteret om de forskellige Præstationer, men jeg havde iøvrigt udenfor Møderne fuldstændig afholdt mig fra at drøfte Præstationerne med de andre Medlemmer, og jeg vidste før den endelige Votering intet om, hvorledes de enkelte Medlemmer vilde stemme, og hvad det endelige Resultat vilde bringe.

Min Opfattelse var, at det, Lundsgaard paa det Tidspunkt havde præsteret, stod i videnskabelig Værdi over det, de andre tre Konkurrenter havde ydet. Hans store Uheld med den kliniske Forelæsning ansaa jeg som Udslag af øjeblikkelig stor Nervøsitet, og denne Anskuelse deltes altsaa af Flertallets andre Medlemmer.

I et Indlæg i Politiken rettede Rubow til sidst ganske direkte Anklagerne mod mig personlig, hvilket gav en frejdig Journalist i et nærstaaende Blad Anledning til følgende Udtalelse, der illustrerer, hvor højt det var lykkedes at drive Stemningen op.

Rubows Indlæg „beskylder aabent Faber og hans Medsammensvorne for at have snydt, ved lumske Manøvrer og underfundige Tricks har de forfusket Resultatet af en offentlig Konkurrence, saa at den er bleven en Narrekomedie, en Forhaanelse af Offentligheden, af Autoriteterne, af Videnskaben, af Retfærdigheden. Se, alt dette er, hvad vi har anet. Nu har vi Overlæge Rubows aabne og brutale Ord for, at saaledes bærer man sig ad“.

Da jeg senere meddelte, at den stillede Opgave hverken direkte eller indirekte skyldtes mit Initiativ, hævdede Rubow som min store Forbrydelse, at jeg ikke havde protesteret mod dens Vedtagelse. Et spinkelt Grundlag for saa voldsomme Angreb.

De 134 Lægers Adresse var altsaa indgivet til Fakultetet, der efter et bevæget Møde vedtog at henstille til Ministeriet, at dette gennem Dommerkomitéen fremskaffede nærmere Oplysninger om de paaklagede Forhold. Der blev saa af Formanden Prof. Fridericia givet alle nødvendige Oplysninger, og alle Komitéens Medlemmer blev forespurgt, om de efter de fremkomne Oplysninger vilde forandre deres Dom. Herpaa svarede de alle benægtende, og særlig Flertallets udenlandske Medlemmer udtalte sig i stærke Vendinger imod en saadan Mulighed. De fremhævede begge, at man i Komitémødet havde diskuteret, hvorvidt den foreslaaede Opgave kunde være særlig til Fordel for Lundsgaard paa Grund af hans Nefritisarbejde, hvilket ingen af Medlemmerne havde ment, og man udtalte tillige, at de til alle omdelte Resuméer var fuldt tilstrækkelige til at bedømme dette Spørgsmaal.

Denne nye Votering blev atter henvist til Fakultetet, hvis Flertal udtalte, at det maatte holde sig til den særlig sagkyndige Komités Afgørelse. Et Særstandpunkt tog derimod Rovsing med et Par andre Medlemmer og frem-

hævede bl. a., at Resultatet af den kliniske Forelæsning viste, at Lundsgaard var ganske uegnet til at blive Overlæge ved Rigshospitalet.

Efter den fornyede Votering af Dommerkomitéen blev Lundsgaard udnævnt til Professor i intern Medicin. Rovsing var dog ikke den Mand, der gav tabt saa hurtigt, og i de følgende Uger førtes i Dagspressen fortsat Agitation med det Formaal at hindre Lundsgaards Ansættelse som Overlæge. Det var særlig Rubow, der kæmpede for en saadan Ordning, men der fremkom ogsaa vægtige Indlæg derimod. Professoratet var i sin Tid opslaaet med den Klausul, at den, der blev udnævnt, var forpligtet til at overtage Overlægeembedet, og dette var i nøje Overensstemmelse med Fakultetets Politik og efter dets Indstilling. Man ønskede ikke en teoretisk Professor, der ikke som Chef for en Afdeling kunde drive klinisk Forskning og Undervisning. En, som det hed, „fix“ Idé blev udkastet af Rovsing, at Lundsgaard kunde blive Chef for Polikliniken og Sonne faa Afdelingen. Denne Idé vandt dog ingen Tilslutning hos Ministeren. Efter Udtalelser fra Rigshospitalets Direktør og Lægeraad, som begge mente Sagen afgjort ved Lundsgaards Udnævnelse til Professor, blev endelig Lundsgaard tillige Overlæge paa Rigshospitalet, og Striden var endt. Sonne blev Chef for Polikliniken og noget senere Professor i intern Medicin.

Den offentlige Diskussion efter Konkurrencen havde været ret oprivende baade for mig og mit Hjem, men min Hustru, som er det tapreste Menneske, jeg har kendt, var mig som altid en stor Hjælp.

Paa Grund af Rubows Angreb paa mig personlig, havde Offentligheden faaet Indtryk af, at det var mellem os to Striden stod. I et mindre Dagblad stod der efter

Lundsgaards Udnævnelse til Overlæge. „Professor Fabers Sejr over Overlæge Rubow er dermed endelig og fuldstændig“. Dette var dog at se Sagen for snævert. Spørgsmaalet laa dybere. At der i en Dommerkomité kan være forskellige Meninger, er naturligt nok, og at et Mindretal under særlige Omstændigheder kan ønske at afgive Særvotum, kan ikke forhindres, selv om det vel som Regel burde undgaas, men det vilde være meget uheldigt, om et Mindretal ved ihærdig Agitation paa et løst og upaalideligt Grundlag skulde kunne opnaa at vælte en Flertalsindstilling, selv om det fandt den urigtig. Dette blev undgaaet til Held for Universitetet og for fremtidige Dommerkomitéers Virksomhed.

MIT REKTORATSAAR

Trods den omtalte Opposition var jeg altsaa blevet Universitetets Rektor i Aaret 1916—17, og jeg glædede mig til at tage fat paa de forskellige Opgaver, der forelaa i den vanskelige Krigstid. Jeg havde da ogsaa den Lykke under mit Rektorat at kunne rejse en Sag, som Universitetet hidtil havde ladet ligge.

Bortset fra de fra gammel Tid eksisterende Kollegier og Stipendier interesserede Universitetet sig meget lidt for de Studerendes materielle Ve og Vel, men dette var efter min Opfattelse netop en paatrængende Opgave for Universitetet. Jeg opfriskede den utvivlsomme Sandhed, at Universitetet bestod af Lærerne og Studenterne og ikke blot af de første.

Det kunde ikke nægtes, at den offentlige Mening i Landet særlig under Forfatningskampen i Slutningen af forrige Aarhundrede mere og mere identificerede Universitetet med Professorerne og næsten glemte, at det dog først og fremmest bestod af Studenter. Naar Oppositionen stillede sig saa stejlt mod Universitetet og naar dette i det Hele taget var saa lidet populært i Rigsdagskredse, saa var det ikke Studenterne, man tænkte paa. Det var de konservative, ofte stærkt højresindede Professorer, man nægtede Bevillinger, men det var Studenterne, det gik ud over. Jeg støttede derfor det forsøgsvis oprettede Studenterraad og fik det i mit Rektoratsaar gjort permanent.

Med Hensyn til de materielle Goder var mit første Skridt Oprettelsen af Studenternes Spisestuer. En Forløber fandtes i den nylig oprettede Studiegaards Kaffe-stue, men i Krigstiden var Ernæringsvanskelighederne særlig store for de ubemidlede Studerende. Som Læge ved Regensen havde Prof. Maar Øjet aabent herfor og foreslog, at Kommunitetet skulde gøre noget for Regensens Alumners Bispisning. Jeg greb Tanken, men i Mod-sætning til Maars Idé fik jeg Konsistorium til at gaa ind for, at der skulde indrettes Bispisning af alle de Studerende, der ønskede det. „Studenternes Spisestuer“ blev aabnet d. $23/3$ 1917 i selve Universitetets Lokaler, ja netop i den Kommunitetsbygning, hvor den gamle Kloster-bispisning havde fundet Sted indtil for 200 Aar siden. Selve Maden blev tilberedt af Direktør Anders Jensen paa Paladshotellet, som viste Sagen stor Interesse og hjalp til Planens Gennemførelse. Maden transporteredes til Universitetet i Madspande, som vi sammen med de øvrige Køkkengrejer laante fra Militæret. Overalt blev Idéen modtaget med Velvilje og Hjælp. Et stort Arbejde ved Arrangementet udførtes af daværende Sekretær Povel Fønss. Den første Middag bestod af gule Ærter med Flæsk, Pølser og Kaalrabi og kostede 50 Øre. Bordene var smykkede med Blomster af Rektors Frue, en Del-tagelse i Virksomheden hun fortsatte hele mit Rekto-ratsaar. I Aabningsmiddagen deltog forskellige Profes-sorer, og Rektor holdt „en fornøjelig og spøgefuld Tale“. Arrangementet var som rimeligt kun midlertidig. Da Universitetet senere paa Aaret fik Tilladelse til at udvide og ombygge sine Administrationslokaler, blev der indret-tet Dampkøkken i Kommunitetsbygningens Kælderetage og Spisestuer i Stuen. Det varede jo nogle Aar, inden disse Lokaler kunde tages i Brug, og i Mellemtiden havde Spisestuerne til Huse i den gamle Professorbolig i Uni-

versitetsgaarden. Med Povel Fønss som Administrator og med Fru Hansen som Økonoma ledede jeg som Efor Spisestuerne, til jeg gik af som Professor. Det var et morsomt og opmuntrende Arbejde, thi Studenterne søgte i stigende Grad til Spisestuerne, hvor de for en billig Pris fik god solid Middagsmad, 2 Retter Formad og en Ret Eftermad samt om Morgenen Havregrød, til Frokost Smørrebrød eller en Ret.

At dirigere en saadan større Bespisning er dog altid forbunden med visse Vanskeligheder, som vi kom til at sande. Det var ganske vist nu lettere end i den gamle Klosterbespisningstid. Det var den Gang ingen let Sag for den „beskedne og forstandige“ Mand, der skulde være Bestyrer af Kommunitetet, at dirigere denne Bepisning. Man havde den Gang langt mindre end nu Adgang til friske og ferske Levnedsmidler og manglede i det hele den Restaurationsteknik, som Nutiden raader over. Studenterne klagede da over, at Øllet var surt, at Grøden og Vællingen var urenligt tillavet, at der var Orm i Bergfisken, og det gik saa vidt, at en Student gik med de serverede Ærter over Gaden til Biskoppen, som da var Kommunitetets Efor, og „slængte dem i Hans Højærværdigheds Suppeterrin“. Den stigende Misfor-nøjelse bevirkede, at „Klosterbespisningen“ ophørte 1736, og at Kommunitetsalummerne i Stedet fik en Pen-geydelse hver Maaned.

De ubehagelige Oplevelser, jeg havde i min Virksomhed som Restauratør, var af mindre afskrækkende Art, men dog af og til alvorlige nok.

Studenterne er jo et livligt og frihedselskende Folke-færd. Det maatte strax indrettes saaledes, at der ikke var fast Spisetid. Studenterne maatte selv bestemme hver Dag, om de vilde spise Maden eller gaa andetsteds hen. De var ret fordringsfulde med Menuen og havde

skarpt Blik for, at det ikke var for billig Mad, der serveredes. En bestemt Fordring var, at der ikke serveredes Kødfars. Man vilde have noget „at bide i“. Stod der Kødfars paa Spisesedlen, udvandrede de i store Rækker. Det maatte man altsaa bøje sig for, men Kravene lettede ikke Økonomien. Til Tider kneb det med at faa det til at gaa rundt, men saa nødtes vi til en drastisk Forholdsregel.

Vi fik Mistanke om, at Personalet i for høj Grad udførte Fødevarer, naar de forlod deres Arbejde, og der blev saa en Dag foretaget en Visitation af deres Tasker og Kurve, idet de forlod Spisestuerne. Resultatet var epokegørende. Store Mængder af Kødvarer, Sødsupper etc. etc. blev udført. Man fik Indtryk af, at alle Køkkenkonernes Familier levede højt paa Spisestuernes Bekostning. Efter denne Opdagelse indførtes et Kontrolsystem, som har vist sig yderst virkningsfuldt. Det var vor Raadgiver, Forstander for Kommunens Folkekøkken, Sarrau, der planlagte det, og Frk. Bratting, der blev ansat som Kontrollør og som paa udmærket Vis hjalp os med Udførelsen. Der blev nu nøje udregnet, hvor mange Raavarer, der fordredes til de leverede Portioner Mad, hvor meget der indkøbtes, og hvor meget der var i Lager. Herved kunde al Snyderi opdages, og Resultatet var overraskende. Medens vi tidligere ofte havde ondt ved at faa Indtægt til at svare til Udgift, viste vort Regnskab nu som oftest et Par Tusinde Kroners Overskud pr. Maaned, og vi kunde samle en lille Driftskapital.

Dette var ogsaa nødvendigt. Man maa huske, at de allerfleste Studenter var borte i Januar, Juli og August, og desuden var Fornyetelser og Udvidelser paa forskellige Punkter snart paakrævede. Medens Spisestuerne tidligere dreves af Universitetet selv, kunde man frygte, at et erhvervet Reservefond kunde blive forlangt brugt til andre Universitetsformaal. Dette vilde være ubilligt, thi det

var dog til syvende og sidst Studenterne, der havde indtjent Overskudet. Den senere under Departementschef Graaes Forsæde siddende Universitetskommission har derfor ladet Spisestuerne blive en selvejende Institution, som altsaa selv raader over sin Økonomi, men som naturligvis bestyres af Universitetets Mænd.

En alvorlig Oplevelse af en hel anden Natur havde jeg, da der en Dag optraadte akut Diarré hos en Del af Studenterne, en af dem døde endog. Aarsagen maatte søges i Spisestuerne. Det er jo en Begivenhed, som undertiden kan optræde ved Massebespisninger. Aarsagen er en Infektion, i Reglen en Paratyfus, som kan indsnige sig i iøvrigt friske og ufordærvede Fødemidler. Vi foretog en grundig Revision af alle Forholdene ved Spisestuerne med forstærket Kontrol af Opbevaringsrummene, Etablering af Vadskeapparater ved Personalets Toiletter, Indskærpelse af Renlighedsforanstaltninger, og det kan heldigvis siges, at siden da er noget lignende aldrig indtraadt.

Det vil ses, at der har været nok at tage Vare paa som Leder af Spisestuerne, men opmuntrende har det været at se den rivende Udvikling, Institutionen har undergaaet, og den almindelige Tilfredshed, den nyder hos Studenterne. Da jeg traadte tilbage som Efor i 1932, kunde jeg i en Kronik i Politiken anføre, at der da solgtes ca. 600 Portioner Middagsmad daglig, og at der til lige i Løbet af Dagen solgtes 1—200 varme Retter, 6—700 Stk. Smørrebrød og 4—500 Kopper Kaffe, ialt 16—1700 Expeditioner daglig. Desuden havde der i Studiegaardens Kaffestue været ca. 1000 Expeditioner af Kaffe og Brød. Det drejede sig i alt om en Omsætning paa ca. 25,000 Kr. om Maaneden. Under den nye Krigssituation er Middagsserveringen naaet op til ca. 1400 Portioner om Dagen.

Foruden Studenternes Bespisning var der en anden Side af deres Liv udenfor Auditorierne, som efter min Anskuelse fordrede Universitetets Opmærksomhed, nemlig deres legemlige Opdragelse, deres Sportsliv. Der fandtes jo akademiske Sportsforeninger, Roklub, Boldklub, Fægteklub, men de stod mere som Konkurrenter uden Samarbejde og uden Støtte fra Autoriteterne. Jeg tog saa Initiativet til at sammenkalde disse Klubbers Ledere til en Forhandling, og det lykkedes at faa oprettet „Universitetets staaende Idrætsraad“, hvor Professorer og Studenter samarbejdede. Dette Raad fik blandt andet til Opgave at bestyre og fordele den økonomiske Hjælp, som det lykkedes at opnaa fra Universitet og Rigsdag.

En rig Udvikling har disse Idrætsklubber jo gennemgaaet siden den Tid, og dertil har sikkert bidraget den aandelig Støtte og Opmuntring, som Universitetet har ydet dem. I Modsætning dertil gjorde der sig tidligere fra ledende Universitetsprofessorers Side oftere gældende en vis Dégoût, for ikke at sige Foragt for det Tidsspilde, Sporten i deres Øjne gav Anledning til, „Sportsidioter“ var en Glose, man jævnlig kunde høre. Jeg skal yderligere nævne, at jeg til Opmuntring i Sept. 1917 skændede Akademisk Boldklub en Vandrepokal, hvorom de forskellige Fakultetshold hvert Aar kæmper en drabelig og populær Kamp.

En ganske særlig Betydning fik det, at det i 1917 lykkedes mig at faa vedtaget Indførelsen af en Studentergymnastik, som aabnedes d. 10. Oktober 1918 og som siden har haft en saa rivende Udvikling. Det lykkedes at faa Hjælp til at leje den Gymnastiksal, som findes i Studenterforeningsbygningen, og under Gymnastiklærer N. C. D. Petersens udmærkede Ledelse vandt særlig Motionsgymnastikken for de Studerende stor Tilslutning. Samtidig udviklede Frk. Bertram sin berømte Kvinde-

gymnastik og indførte den for de kvindelige Studerende. Ogsaa Hr. Lefèvre har siden Oprettelsen virket som Lærer for de Studerende. I 1920 tog N. C. D. Petersen Initiativet til Oprettelsen af Studenterlejre, der fik Støtte af Universitetets Idrætsraad og har vakt udelt Begejstring mellem Deltagerne.

Det har fra først af været Studentergymnastikkens Opgave at samle saa mange af de Studerende som muligt, ikke til halsbrækkende Sportspræstationer eller Rekordjageri, men til en sund Legemsbevægelse, der kan forenes med almindelig Studereliv og fremme Velværet og Kammeratskabet, og man har søgt at gøre den saa billig som mulig, saa at der ikke paa dette Punkt kan være nogen Hindring for Deltagelsen.

I den sidste Tid er Studentergymnastikken voxet yderligere. Den omfatter nu alle højere Læreanstalters Elever. C. 1400 Studerende deltager og 10 Lærere er beskæftiget ved Gymnastikken, har til Huse dels i Studenterforeningens Gymnastiksal, dels i den nye flotte Mønstedhal paa Nørre Fælled.

Ogsaa Spørgsmaalet om Studenternes Boligvanskeligheder var i mit Rektoratsaar til Forhandling, særlig fremkaldt af Krigstiden. Som Medlem af Konsistorium havde jeg som nævnt i sin Tid været Medlem af et Udvalg angaaende Regensens Ombygning. Paa dette Tidspunkt fremsatte Chr. Bohr for første Gang Tanken om en Betalingsregens efter engelsk Mønster, og Salomonsen agiterede videre for en saadan Plan og fik endog Kunstakademiet til at lade en Prisopgave faa en saadan Regens til Tema. Foreløbig var man dog bleven staaende ved Borchs smukke Ombygning af den gamle Regens. I mit Rektoratsaar optoges Spørgsmaalet om en Betalingsregens igen, særlig forhandlede man om Opførelsen af en saadan i Sct. Pederstræde i Stedet for Walken-

dorfs Kollegium, men dette førte dog ikke til noget Resultat, og Sagen gik i Staa. Først ved Th. Rovsings kraftige Initiativ og lykkelige Overtalelsesevne lykkedes det ham i sit Rektoratsaar 1913 i Samarbejde med Povel Fønss at fremskaffe de nødvendige Midler og at faa bygget den smukke Studentergaard ved Tagensvej efter Arkitekt Borchs Planer.

Der var en Sag, som det særlig glædede mig at kunne fremme i mit Rektoratsaar. Det var Oprettelsen af Instituttet for teoretisk Fysik paa Blegdamsvejen. Det var Niels Bohrs Ven og Skolekammerat Grosserer Berlème, der satte Sagen i Gang ved at tilbyde 80,000 Kr. til et saadant Institut, hvis Staten vilde bygge det. „Man skulde ikke risikere, at det gik Niels Bohr, som det i sin Tid gik Tycho Brahe“, at han maatte leve i Udlandet, som jo havde rigelig Bud efter Bohr. Det kostede en hel Del Besvær og mange Forhandlinger med Stat og Kommune at faa Foretagendet sikret og faa Lov at bygge paa Fælleden ved Blegdamsvejen. Netop paa dette lagde jeg imidlertid den største Vægt.

Jeg forudsaa, at naar først dette naturvidenskabelige Institut blev flyttet derud, saa vilde der komme flere efter, og man kunde forvente et naturvidenskabeligt Universitetskvarter omgivende Rigshospitalet. Jeg støttede derfor senere Planerne om ved Blegdamsvejen at bygge Instituttet for fysisk Kemi, hvortil Rockefellerfonden gav Penge, og for Hygiejnen, som saa længe havde trængt til en Bygning. Jeg havde tillige paa Universitetets Vegne stadigt et Øje aabent for de nærliggende Grunde, speciel Nørre Fæled, som Københavns Kommune havde megen Interesse i at kunne raade over, og det var paa mit Initiativ, at Departementschef Weiss paa Undervisningsministeriets Vegne gennem en Retssag med Kommunen fik fastslaaet, at Staten havde Ret til at bebygge Nørre Fæl-

led. Hvorledes Universitetet siden har udviklet sig derude, er kendt nok. Under Departementschef Graaes udmærkede Ledelse af den i 1935 nedsatte Universitetskommission blev i Samarbejde med Universitetets Repræsentanter, først Universitetsbibliotekets naturvidenskabelige Afdeling og derefter en Række andre Institutter rejste paa Nørre Fæled.

Af andre Opgaver, jeg som Rektor kom til at beskæftige mig med, kan jeg endnu nævne Oprettelsen og Driften af de to Fangelejre i Horserød og Hald, i hvis Bestyrelse jeg fik Sæde med Admiral Zachariæ som Formand. Det var en opmuntrende Opgave med mange interessante Oplevelser. Størst Indtryk gjorde det paa mig at se de fra russiske Fangelejre komne Tyskere og Østregere, der var saa yderst medtagne af Skørbug. Under nuværende Overkirurg Abrahamsens Behandling helbredtes de i saa stor Udstrækning, at han med Stolthed kunde fremvise en stor Samling Krykker og Støttestave, som Fangerne ankom med og som blev helt overflødige.

Da jeg gik af som Rektor, kunde jeg da i det hele se tilbage paa et virksomt og begivenhedsrigt Aar.

EMERITUS

Da jeg 1932 blev 70 Aar, fratraadte jeg mine Stillinger ved Hospital og Universitet. Jeg havde altid været Tilhænger af, at en Aldersgrænse blev indført, min Afgang skete derfor, uden at jeg i Øjeblikket følte nogen videre Sorg derved. Jeg var paa det Tidspunkt træt og overanstrengt og følte, at jeg trængte til at afløses af Hensyn til Hospitalet og Undervisningen.

Efter Afskeden flyttede vi fra den smukke Bolig ved Hospitalet, hvor min Hustru med stort Talent havde opretholdt et meget gæstfrit Hjem, hvor Kolleger fra snart sagt alle Lande fik Lejlighed til at møde dansk Gæstfrihed, efter at de havde besøgt Hospitalet.

Naar en Kliniker er fratraadt sin Afdeling, har han ikke Lejlighed til at fortsætte sine Studier paa samme Maade som hidtil, og jeg har naturligvis meget savnet Arbejdet paa Hospital og klinisk Laboratorium. Jeg har dog haft fuldt op af Opgaver, hvortil jeg kunde bruge min Tid.

For det første gjaldt det om at give tidligere Studier en passende Afslutning. Da jeg i 1934 modtog en Indbydelse til at holde nogle Forelæsninger ved Londons Universitet, benyttede jeg Lejligheden til at give en Oversigt over mine Gastritisstudier. Forelæsningerne udkom som en særlig Bog, „Gastritis and its Consequences“. Paa lignende Maade knyttede en lille Bog fra 1936 med Tit-

len „Tre Klinikere“ sig til mine tidligere Studier over Klinikens Historie. Det var Sydenham, Laennec og Mackenzie, hvis Betydning for den medicinske Forskning jeg her søgte at uddybe.

Det var mig dernæst om at gøre at give en Fremstilling af Medicinalkommissionens bevægede Fødsel og Virksomhed og om de Resultater, der naaedes. Det blev til Bogen: „Fra Sundhedskollegium til Sundhedsstyrelse“ (1939). Som Prof. Sand skrev til mig, burde den egentlig haft Titlen: Fra Sundhedskollegium til Sundhedsstyrelse og Retslægeraad. Delingen af Kollegiet i en Sundhedsstyrelse og et særligt, af Administrationen helt uafhængigt Retslægeraad var i Virkeligheden den mest revolutionære Forandring indenfor Lægevæsenets Centralstyrelse og har givet Betingelsen baade for den saa betydningsfulde Udvikling af hele Retslægevæsenet og for den helt om Administrationen og Sygdomsforebyggelsen samlede Sundhedsstyrelse.

Jeg var dernæst stadig knyttet til de to store Foretagender: Nationalforeningen, hvor jeg var Formand for Forretningsudvalget, og Aarhus Universitet, hvor jeg blev Ministeriets Kommitterede i Bestyrelsen.

Kampen mod Tuberkulosen har stadig givet mig nok at tænke paa. I 1924 havde jeg paa den internationale Kongres i Lausanne kunnet proklamere, at Danmark var naaet til at være det Land i Evropa, der havde den laveste Tuberkulosedødelighed. Det galdt om at opretholde denne smukke Stilling, og det er hidtil lykkedes, hvortil ogsaa Sundhedsstyrelsens og Seruminstittutts Indsats i saa høj Grad har bidraget. Det var mig en stor Glæde, at det i 1938 lykkedes at faa bygget det smukke Børnesanatorium ved Vordingborg. Det var Nationalforeningens 17de Sanatorium. Iøvrigt søgte jeg ved nogle statistiske Arbejder at belyse nogle af de Problemer, der knytter sig til

Tuberkulosens Optræden i Befolkningen. Resultatet blev Bøgerne: Tuberkulose og Erhverv (1935) og Tuberkulose og Ernæring (1938).

I Anledning af et Foredrag, jeg var opfordret til at holde i Bergen, har jeg givet en Fremstilling af Aarhus Universitets Tilblivelseshistorie (1937). Som universitetskyndigt Medlem først af Kommissionen om et Universitet i Jylland og senere af Universitetets Bestyrelse har jeg kunnet virke for Udviklingen af det unge Universitet, og det har i højeste Grad taget min Interesse. Det har været som et Eventyr at se det voxe op under Begejstring og Offervillighed saavel fra Aarhus Kommune som fra private Borgere, og under klog Ledelse af Bestyrelsens Formænd, Overlæge V. Albeck og hans Efterfølger Landsretssagfører C. Holst-Knudsen.

Af stor Betydning har det været, at man i Aarhus lige fra Begyndelsen har kunnet samle en saa udmærket Kreds af Lærere, og at Studenterne i stedse stigende Grad har søgt dertil og har befundet sig saa vel under Universitetets Vinger. Ogsaa fra Undervisningsministeriet, særlig dets Departementschef Graae, har Udviklingen i stigende Grad faaet Støtte, efter at den hurtige Tilgang af Studerende havde vist, hvor megen Grokraft der var i Foretagendet. Tilsammen har disse forskellige Bestræbelser givet det smukke Resultat, der dog endnu langt fra har naaet sin naturlige Afslutning. Efter min Anskuelse er det af den største Betydning for dansk Kultur, at Universitetet snarest naar til fuld Effektivitet.

Særlig har jeg, som naturligt er, arbejdet for Opbygning af det lægevidenskabelige Fakultet. Det var der Aflastning af Københavns Universitet var mest paa-krævet. Et medicinsk Fakultet fordrer imidlertid mange kostbare Institutter, Laboratorier og Hospitalsafdelinger, som efterhaanden maa fremskaffes. Man er i Aar-

hus naaet til at kunne undervise og afholde Examen til Forberedelsesexamen og første Del, og der er hertil saa stor Tilslutning, at næsten $\frac{1}{3}$ af alle de Studerende tager første Del i Aarhus. Fra September 1943 vil der paa Hospitalerne i Aarhus i tre Semestre gives Undervisning i følgende kliniske Fag: Kirurgi, Medicin, Børnesygdomme, Hudsygdomme, Sindssygdomme, Nervesygdomme og Radiologi samt i Tuberkulose og Ortopædi. Naar der bygges et Institut for Farmakologi og almindelig Patologi vil der hurtigt kunne blive fuld Lægeuddannelse i Aarhus.

Jeg har saaledes ikke kunnet klage over Mangel paa Beskæftigelse i mit saakaldte Otium, og jeg har følt det som en Lykke stadig at have haft Lejlighed til at gøre et nyttigt Arbejde for dansk Videnskab og for mit danske Fædreland.

Ved min Afsked blev der vist mig megen Venlighed. Efter min Afskedsforelæsning udtalte Kolleger fra Danmark saavel som fra Norge og Sverige mange smukke Ord for mig, og om Aftenen viste de medicinske Studerende mig den Ære at bringe mig et Fakkeltog. Jeg besvarede denne Hyldest med følgende Ord:

„Tak unge Venner for Faklerne!

Ungdommens Hyldest er den største Hæder, der kan ydes Alderdommen. I har den lykkelige Lod at være medicinske Studenter, at dyrke det bedste af alle Studier. Mere end noget andet Sted trives her det frie Kammeratliv paa Hospitaler og Laboratorier, og I har den ophøjede og tillokkende Opgave at studere selve Mennesket, dets Legeme og dets Sjæl, i syg og sund Tilstand. Det kan ikke undlade at fylde jer med Interesse for jeres Studium. Nyd da den Tid, I studerer og uddanner jer paa Hospitalerne.

Naar I derefter skal begynde eders ansvarsfulde Virk-

somhed som Læger og gaar ud i Livet med Iver og Haab om at kunne hjælpe de syge paa bedste Maade, saa vil I dog undertiden mærke, at der kan blæse en ond Vind imod jer som Læger. Netop nu er der alt andet end Vindstille. (I Anledning af Lægeloven blev der paa det Tidspunkt ført en livlig Diskussion om Kvaksalveriet). I vil opleve, at jeres hæderlige og omhyggelige Arbejde kan blive langt mindre vurderet end Charlataners og Kvaksalveres Kunster. Opgiv alligevel ikke Lægens Idealer. Hengiv jer trygt til uegennyttig Virken for eders lidende Medmennesker, søg at forstaa jeres Patienters Sorger og sociale Byrder og benyt den Fortrolighed, I opnaar, til de syges Vel, — saa vil I blive rigt belønnede med Patienternes Taknemlighed, og I vil opdage, hvor mange varme Hjerter, der vil slaa jer imøde, og det er den største Lykke, I kan opnaa i jeres Gerning. I vil forstaa, hvor skøn Lægens Lod er, og I vil blive stolte af at være Læger.

Lad os da til sidst sammen raabe et Hurra for vort gamle Universitet, under hvis Vinger I oplever jeres Studieaar, og under hvis Opdragelse I bliver til modne Mænd.“

KNUD FABER

- Om Tetanus som Infektionssygdom. 1890.
- De anæmiske Tilstande og Behandl. af dem. Konkurrenceafh. 1896.
- Kortf. Vejledning til klinisk Undersøgelse af Urinen. 1902.
- Sygdomme i Ventrikel og Tarm. Lærebog i intern Medicin 1916—18 ff. Tysk Udgave 1923. Spansk Udgave. 4. Oplag. Barcelona. 1923—35.
- Strømninger i den nyere Tids medicinske Klinik med særligt Hensyn til Nosografien. 1919. Engelsk Udgave. 2. Oplag. New York 1923—30.
- Funktionelle Sygdomme i Fordøjelsesorganerne. Forelæsninger holdte ved Det Karolinska Institutet i Stockholm December 1923. 1924.
- Tuberkulosen i Danmark. Under Medvirkning af J. Ostenfeld. 1926.
- Fire Forelæsninger holdt i Amerika 1926. 1. Achylia gastrica. 2. Perniciøs Anæmi. 3. Benign Glycosuri. 4. Medicinsk Terapi. 1926. Ogsaa som: Lectures on internal medicine. New York. 1927.
- Erindringer om C. Lange. 1927.
- Indtryk fra et Ophold i Kina. 1931.
- Gastritis and its consequences. København og London 1935.
- Tuberkulose og Erhverv. En Undersøgelse over Lungetuberkulosen i København med Hensyn til Erhverv og Indtægt. I Samarbejde med Marie Lindhardt. 1935.
- Tre Klinikere. Thomas Sydenham. Theophile Laennec. James Mackenzie. 1936.
- Aarhus Universitet, dets Fortid og Nutid. 1937.
- Tuberkulose og Ernæring. (Tuberkulosen i Danmark III). 1938.
- Fra Sundhedskollegium til Sundhedsstyrelse. 1939.
- Johan Daniel Herholdt. Foredrag holdt d. 11. Oktober 1941 i medicinsk Selskab i København. 1942.